

XXXII. Évfolyam 1. szám

zeneKAR

nka Nemzeti Kulturális Alap

www.ZENE-KAR.HU

2025 /01

**Új otthonban a Magyar Rádió
Művészeti Együttese**

Bartók Tavasz: Évről évre
kihagyhatatlan élmények

„A mecenatúra nem látta még
meg a lehetőséget a hangszerekbe
való befektetés előnyeiben”

Zenekarokról zenekarok nélkül

Szeretne többet megtudni a szimfonikus zenekarokról?

Tisztelt Olvasónk!

Harminckét éve jelenik meg folyamatosan szaklapunk, amely eljut a magyar szimfonikus zenekarokhoz, zenei intézményekhez, könyvtárakhoz és azokhoz, akik érdeklődnek a zene iránt, de arra is kíváncsiak, hogy miként működik egy zenekar, milyen szakmapolitikai döntések befolyásolják azokat a teljesítményeket, amelyek révén egyre értékesebb és magasabb színvonalú hangversenyeken vehetnek Önök részt.

LEGYEN ÖN IS ELŐFIZETŐNK!

A

a **Magyar Szimfonikus Zenekarok Szövetségének**, valamint a **Magyar Zeneművészek és Táncművészek Szakszervezetének** közös szaklapja, amely a **Magyar Nemzeti Kulturális Alap** támogatásával jelenik meg

évi **4 ALKALOMMAL**

Éves előfizetőknek postaköltséggel együtt
2025-ben: **összesen 8000 Ft/év**

Rovatainkban foglalkozunk a magyar és külföldi zenei közélet aktuális történéseivel, szakmai érdekességekkel, hangversenykritikákkal, zenetörténeti írásokkal, szakszervezeti témákkal, jogvédelemmel, hangszertörténettel, oktatással, a zenészek egészségi bántalmaival, illetve azok megelőzésével és gyógyításával, valamint közöljük a Magyar Szimfonikus Zenekarok Szövetsége tagzenekarainak próbajáték felhívásait.

INNEN MEGTUDHATJA, MI TÖRTÉNIK A HANGVERSENY-PÓDIUMON ÉS MÖGÖTTE!

Megrendelhető e-mailben: info@zenekarujsg.hu

Megrendelési szándéka esetén kérjük, jelezze e-mailben csekk, vagy áfás számla igényét a pontos cím, illetve a számlázási cím feltüntetésével.

4 KALENDÁRIUM

ZENEI KÖZÉLET

6 BARTÓK TAVASZ 2025

2025. április 4. és 13. között kerül megrendezésre az 5. Bartók Tavasz. Az idei Nemzetközi Művészeti Hetek programjának helyszíne a Müpa és a Zeneakadémia, valamint a Budapest Ritmo világzenei szemle révén a Magyar Zene Háza, a Toldi mozi, illetve az Akvárium és más budapesti klubok. Káel Csaba, a Müpa vezérigazgatója a Bartók Tavasz célkitűzéseiről, a program összeállításának szempontjairól és Bartók szellemiségének sokszínű bemutatásáról beszélt a Zenekarnak.

FORGÁCS ILDIKÓ

9 LFKZ

„A Liszt Ferenc Kamarazenekarral való kapcsolatomban egyfajta elköteleződés Magyarország irányába”

Fontos tisztában lenni azzal, hogy azok a professzionális zenészek, akik a legjobb zenekarokba kapnak felvételt, lényegében nyolcvéves koruk óta annyit gyakorolnak azért, hogy tulajdonképpen még a hivatalos munkába állás előtt félig-meddig előre ledolgozzák azt a mennyiségű munkát, amit egy másik szakmában hosszú évtizedek alatt szoktak teljesíteni. Emiatt valamilyen szinten elvárható lenne az, hogy amikor kiteljesedik a karrierjük, akkor egy olyan együttesben tudjanak játszani, amely szakmailag és egzisztenciálisan stabilitást tud biztosítani számukra – fogalmazott lapunknak Várdai István gordonkaművész, a Liszt Ferenc Kamarazenekar művészeti igazgatója.

KISS ESZTER VERONIKA

13 SZENT ISTVÁN FILHARMÓNIA

Összefogás, követekezetesség, az alkotók tisztelete és tolerancia

A Szent István konzi legtehetségesebb növendékei lehetőséget kapnak, hogy a Szent István Filharmónia kiemelt koncertjein közreműködhessenek, ez a mentorprogram nagyon fontos misszió – fogalmazott lapunknak Záborszky Kálmán Kossuth-díjas karmester, a Szent István Filharmónia ügyvezetője és művészeti vezetője, akivel az együttes tavaly ünnepelt 70 éves születésnapja alkalmából beszélgettünk.

KISS ESZTER VERONIKA

16 SZOLNOKI SZIMFONIKUSOK

„Előre menekülünk...”

Februári nemzetközi turné, Schönbrunni palotakonzert és új utak a Szolnoki Szimfonikus Zenekarral. A két ügyvezetővel, Patkós Imrével és Ignácz Kristóffal schönbrunni fellépésről, tervekről és büdzséről is beszélgettünk.

RÉFI ZSUZSANNA

19 DUNA SZIMFONIKUSOK

„A zene, a zenélés szeretete tartja együtt a Duna Szimfonikusokat”

Az utóbbi években szezonról szezonra sikerült növelni a bevételeiket, Szklenár Ferenc a Duna Szimfonikus Zenekar ügyvezető igazgatója ezért is örülne annak, hogyha teljesítményük alapján részesülnének a támogatásokból is.

RÉFI ZSUZSANNA

22 RÁDIÓZENEKAR

„A Dohnányi Ernő Zenei Központot megtöltik élettel.”

Tavaly októberben már új otthonukban, a Jókai utcában lévő, egykor Pollák Manó tervezte épületben ünnepelhették a zene világnapját a Magyar Rádió Művészeti Együttese. A Dohnányi Ernő Zenei Központról az MRME új, idén kinevezett ügyvezetője, Dr. Molnárné Szunyi Barbara beszélt, aki azt is hangsúlyozta, a rengeteg változás közepette kollégáival együtt stabil hátteret szeretnének teremteni az együttesek számára.

RÉFI ZSUZSANNA

24 VISSZATEKINTŐ
10 és 20 éve írtuk26 MŰHELY
PORTRÉ

„A zenekar maximális tiszteletét Németországban tanultam meg”

Héja Domonkossal a hazai és a németországi társulatok közötti különbségekről, egyenes beszédről, 'nem tervezésről' és szakmai munkáról is beszélgettünk.

RÉFI ZSUZSANNA

29 PORTRÉ/FIATAL MŰVÉSZEK

Két hegedűs, közös jövő

Abouzahra Amira és Mariam Bécsben élő hegedűművész testvérpár, akik fiatal koruk ellenére már jelentős nemzetközi hírnevet szereztek.

HÖRÖMPÖLI ANNA

34 ZENEKARI MESTERKURZUS

„Hatalmas szintlépés, amikor egy jó zenekarral dolgozhat az ember”

Karmesteri zenekari gyakorlatot tartott a MÁV Szimfonikusoknál Andrés Orozco-Estrada.

KISS ESZTER VERONIKA

36 MAGYAR ZENE HÁZA

Összművészet három dimenzióban: fókuszban a Hangdóm

Megnyitása óta sokan felkeresték a Városligetben a Zene Házát, és annak interaktív kiállítását vagy valamelyik koncertjét. A Hangdómról is sokan hallottak, azonban viszonylag kevesen ismerik a zenészek, zeneszerzők szempontjából is különlegesnek számító adottságait, lehetőségeit, funkcióit. A Zenekar újságot Mándli Endre Vazul kiállítási osztályvezető kalauzolta végig a Hangdóm legérdekesebb vetítésein.

KISS ESZTER VERONIKA

38 ZENETÖRTÉNET

Ridley-Kohne Dávid, a titokzatos hegedűs

A kiváló muzsikussal megérdeklődtem, hogy megpróbáljuk összerakni pályaképének mozaikját a fellelhető információk alapján.

GOMBOS LÁSZLÓ

44 KRITIKA

HANGVERSENY

A Magyar Rádió Szimfonikus Zenekara, a Kodály Filharmonikusok, a MÁV Szimfonikus Zenekar és a „Les Arts Florissants” együttes koncertjeiről.

KOVÁCS ILONA, MALINA JÁNOS

49 KÖNYV RECENZÍÓ

„A karmester, aki a pálcája hegyére tudta tűzni a zenét”

In memoriam Ferencsik János – Mezey Béla fotográfiáival.

KOVÁCS ILONA

Címlapon: Várdai István

Fotó: Marco Borggreve

A Bécsi Zene- és Előadóművészeti Egyetem együttműködése a MÁV Szimfonikus Zenekarral

A Bécsi Zene- és Előadóművészeti Egyetem – University of Music and Performing Vienna - Karvezetés Tanszékének professzora, Andrés Orozco-Estrada hét tanítványával érkezett Budapestre 2024. december 16-án a MÁV Szimfonikus Zenekar próbatermébe, zenekari gyakorlatra.

A MÁV Szimfonikus Zenekar számára megtisztelő az új nemzetközi együttműködés, amellyel bővül a hosszú évek óta sikerrel működő vállalása, amit a tehetséggondozás érdekében tesz: rendszeresen bemutatja fiatal szerzők műveit, fellépési lehetőséget biztosít pályakezdő karmestereknek, hangszeres szólistáknak és előadóművészeknek, továbbá workshopokat és mesterkurzusokat szervez neves, nemzetközi hírű karmesterek, vendégszólisták vezetésével, segítve ezzel az aktív hallgatók szakmai fejlődését.

A MÁV Szimfonikus Zenekar a Liszt Ferenc Zeneakadémia végzős opera és karmesteri diploma hangversenyein, továbbá Szenthelyi Miklós hegedűművész növendékeinek koncertjein is rendszeresen közreműködik. Az idei évadban a Zenekar közreműködői lehetőséget biztosít a budapesti Zeneakadémia hangszeres hallgatói számára is - Beethoven-sorozatának hangversenyein -, hogy minél több tapasztalatot szerezhessenek a diákok a próbafolyamat során és az előadásokon, Takács-Nagy Gábor vezetésével.

A Bécsi Zeneakadémia karmester professzorával és növendékeivel való együttműködés növeli a MÁV Szimfonikus Zenekar presztízsét, hiszen alapfeladatán, azaz a rendszeres hazai és külföldi koncertjein kívül ezzel nemzetközi szintre lép a minőségi oktatáshoz nyújtott gyakorlati támogatása.

Andés Orozco-Estrada 2022 októberétől tanít a Bécsi Zeneakadémia Karvezetés Tanszékén, aki a kolumbiai Medellinben született, zenei tanulmányait hegedűn kezdte, majd 1997-ben felvételt nyert a híres bécsi Zeneakadémián (Mdw), Uroš Lajovic karmesteri osztályába, aki a legendás Hans Swarowsky tanítványa volt. Andés Orozco-Estrada sikeres karmesteri pályafutásáról röviden: 2014 és 2021 között a Frankfurti Rádió Szimfonikus Zenekarának zenei igazgatója, valamint ebben az időszakban 2022-ig a Houstoni Szimfonikus Zenekar, valamint 2020 és 2022 között a Wiener Symphoniker zeneigazgatója is volt. Európa vezető zenekarait vezényelte, köztük a Berlini Filharmonikusokat, a Lipcsei Gewandhaus Orchestra-t, az amszterdami Királyi Concertgebouw Orchestra-t, a római Accademia Nazionale di Santa Cecilia Zenekart, valamint olyan fontos amerikai formációkat, mint a Chicago-i és a Philadelphiai Szimfonikus Zenekart. Nagy sikerű koncerteket és operaelőadásokat vezényelt a Berlini és Bécsi Állami Operaházban, valamint a Salzburgi Fesztiválon. Vendégkarmesterként dolgozott többek között a Bostoni Szimfonikus Zenekarral, a Londoni Filharmonikusokkal, a Lipcsei Gewandhaus Zenekarral, a Budapesti Fesztiválzenekarral, az Oslói Filharmonikusokkal, a Francia Nemzeti Zenekarral és az Izraeli Filharmonikusokkal.

Andés Orozco-Estrada tekintélyes pályafutása és aktív karmesteri feladatai mellett tanárként fontosnak tartja növendékeinek szakmai tudását széleskörű zenekari gyakorlattal is bővíteni, amelyre idén Budapesten, a MÁV Szimfonikus Zenekarral kerül sor.

Artisjus hírek

Ők kapták 2024-ben az Artisjus Előadói és Pedagógusi Díjakat:

Tizenkét pedagógus és tizenkét előadóművész részesült az Artisjus elismerésében, a kitüntetések átadására 2024. december 2-án került sor. A szerzői egyesület olyan előadóművészeket díjaz, akik rendszeresen tűznek műsorukra kortárs magyar műveket, valamint olyan pedagógusokat ismer el a díjjal, akik kiemelkedően fontos munkát végeznek a zene és az irodalom oktatásában.

A szerzők egyesülete azzal a céllal alapította a díjat, hogy köszönetet mondjon a kortárs zene elkötelezett terjesztőinek. Nélkülük aligha születhetnének ma is új zenék, és aligha ismerhetné meg ezeket a közönség. 2022-től a kortárs magyar irodalom terjesztésének kiemelkedő képviselőit is díjazza az egyesület. A díjak pénzjutalommal járó szakmai elismerések, odaítélésükről a szervezet szerzőkből és zeneműkiadókból álló testületei döntenek.

Az *Artisjus Előadóművészeti Díjban* azok az előadók részesülnek, akik művészeti tevékenységük során előtérbe helyezik a kortárs magyar műveket, és küldetésüknek érzik, hogy minél szélesebb közönséghez juttassák el ezeket.

Előadóművészi díjak a komolyzene területén:

Kerek Ferenc Csaba: zongoraművész, egyetemi tanár. Jelenleg a Szegedi Tudományegyetem Bartók Béla Művészeti Kar Zongora Tanszék zongora főtárgy tanára. 2003-tól 2013-ig az egyetem Zeneművészeti Karának alapító dékánja, 1995 és 2003 között a Zongora tanszék vezetője. 1988 és 2006 között a Magyar Barokk Trió tagja. Számos országos és nemzetközi verseny zsűritagja.

Kutrik Bence: zeneszerző, zongorista. A Magyar Zeneszerzők Egyesületének elnöke, a Dunakanyar Kortárs Zenei Fesztivál alapítója és művészeti vezetője. A STUDIO5 alkotócsoport alapító tagja. Tanulmányait San Franciscóban (San Francisco Conservatory of Music), Torontóban (University of Toronto) és Budapesten (Liszt Ferenc Zeneakadémia) végezte.

Razvaljajeva Anasztázia: hárfaművész, egyetemi tanár. A Duo SeRa szaxofon-hárfa duó tagja, a Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem adjunktusa és a Szent István Király Zeneművészeti Szakgimnázium hárfatanára. A tanítás mellett rendszeresen ad szóló- és kamaraesteket. Szólistaként fellépett többek között a MÁV Szimfonikus

Zenekarral, a Liszt Ferenc Kamarazenekarral és a Pan-non Filharmonikusokkal.

Szent Efrém Férfikar: Tagjai: Balázs Edgár, Bubnó Lőrinc, Bubnó Tamás, Oláh Marcell, Papp Viktor, Rác Ambrus, Tóth Péter, 2024-ig Bubnó Márk. Rendszeresen koncerteznek Európa-szerte, de felléptek már Afrikában, Indiában és Dél-Amerikában is. Olyan neves előadókkal dolgoztak együtt, mint Abeer Nehme, Victor Solomon és a King's Singers. 2002 óta 18 lemezük jelent meg.

Weiner Ensemble: 2014 szeptemberében alakult a Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem végzős és doktorandusz hallgatóiból. Tagjai: Baksai Réka (hegedű), Balogh-Jámbor Janka (cselló), Sziroczák-Bán Annamária (fuvola), Bán Máté (fuvola), Dani Imre (zongora), Pálfi Csaba (klarinét). 2023-ban az együttes létrehozta saját kortárs zenei oktatási programját CONteMPASS Workshop néven a középfokú zeneoktatásban tanuló diákok számára.

Kihirdették a 2025-ös Nemzetközi Heifetz Hegedűs Verseny győzteseit

Február 21-én és 22-én került sor a litvániai Vilniusban a he-dedik Nemzetközi Heifetz Verseny utolsó fordulójára, ahol a döntősöket a Litván Nemzeti Szimfonikus Zenekar kísérte Modestas Pitrenas vezényletével. A 12 000 eurós első díjat Yuki Hirano (sz. 2004) japán hegedűművész kapta. A 8000 eurós második díjat Jinzhu Li (sz. 2007) kínai hegedűművész kapta, míg a harmadik díjat, 3000 euró Chaeyeon Lee (sz. 2003) dél-koreai hegedűművész és Shaoheng Zhong (sz.2009)

kínai hegedűművész közösen kapták. 1000 euró értékű okle-velet kapott a többi döntős, Rokas Diržys litván hegedűm-űvész (sz. 2008) és Zofia Anna Olesik lengyel hegedűművész (sz. 2005). Hirano elnyerte a Jascha Heifetz-átírat legjobb előadásáért járó 500 eurós különdíjat is. A döntő idei zsűrijét Aistė Dvarionaitė, Mario Hossen, Gidon Kremer, Rūta Lipi-naitytė, Mihaela Martin, George Tudorache és Pavel Verni-kov alkotta.

A Magyar Zene Háza

bekérült az Év Európai Múzeuma Díj (European Museum of the Year Award - EMYA) várományosai közé. Az, hogy a jelöltek közül melyik lesz az Év Európai Múzeuma 2024 cím birtokosa, 2025 májusában derül ki Lengyelországban. A korábbi években olyan nagynevű intézmé-nyek kapták már meg ezt a díjat, mint például a finn Számi Múzeum, a londoni Viktória & Albert Múzeum, a svájci Etnográfiai Múzeum, a bilbaói Guggenheim Múzeum vagy a valenciai Etnológiai Múzeum. A díjat 1977-ben alapította az Európa Tanács égisze alatt az Európai Múzeumi Fórum (EMF) azzal a céllal, hogy ösztönözzék az európai múzeumok közötti eszmecserét és az inspirációs hálózatok kialakulását.

Elhunyt Zimán János hegedűművész, a Szegedi Szimfonikusok szólamvezetője

Fájdalmas veszteség érte a Szegedi Szimfonikus Zenekart: február 11-én tragikus hirtelenség-gel elhunyt Zimán János, az együttes második hegedű szólamának szólamvezetője. 1958-ban született Kolozsváron, ott végezte tanulmányait. 1977-ben érettségizett a Zeneművésze-ti Líceumban, majd hegedűművészi diplomáját a Gheorghe Dima Zeneakadémián szerezte 1982-ben. Sikeres próbajátéka nyomán közel egy évtizedig a Kolozsvári Román Opera zene-kerében muzsikált és számos alkalommal szerepelt az erdélyi nagyváros koncertzeneka-rra, a Kolozsvári Állami Filharmónia hangversenyein. 1991-ben települt át Magyarországra. Szólamvezetői kinevezést kapott a Szegedi Szimfonikus Zenekarban, ezt a megbízatást fe-llősséggel, művészi elhivatottsággal töltötte be egészen mostanáig. Az együttesel bejár-ta az egész világot, nagy sikerek részese volt Európán kívül Brazília, Kína, Tajvan és Szingapúr közönsége előtt, fellépett Magyarország legjelentősebb koncerthelyszínein és számos városában.

Alapító tagja, éveken át aktív művésze volt a Kosztándi Vonósnégyesnek, majd szólamvezetője az újjáalakult Szegedi Kamarazenekarnak is. Művészi és vezetői munkáját a komolyság jellemezte. Pontossága, igényessége, szólamtudása, repertoárismerete, stílusbiztonsága fontos mintát adott a szólamába az évtizedek során bekerült új tagok számára, példát adott felkészültségből, szólamtudásból, rugalmasságból, alkalmazkodásból. Felelő-ségteljes munkatársa volt az előadások dirigenseinek és a koncertmestereknek: az általa vezetett szólam híven követte az adott interpretáció művészi irányvonalát, harmonikusan illeszkedett a zenekari hangzásképbbe. A szó-lamába írt szólókat szépen formálva, de sohasem öncélúan előre tolakodva játszotta. Vezetőként következetes-ség, igazságosság jellemezte, mindig sokáig törte a fejét azon, hogyan oszthatja el szólamában a munka terhe-it arányosan, egyenlően, nehogy valakinek hátrányt okozzon a többiekhez képest. Zimán Jánost 66 esztendő-s korában, otthonában, váratlanul érte a halál, elvesztése tragikus úrt hagy maga után. A személyéhez kapcsoló-dó számtalan emlék, a muzsikálás közös öröme, az együtt átélt katartikus előadások hatása megmarad kollégái emlékezetében. Családja fájdalmas gyászában osztozik a *Szegedi Szimfonikus Zenekar*.

Münchner Philharmoniker

Fotó: Judith Buss

Bartók Tavasz 2025

✍ Forgács Ildikó

2025. április 4. és 13. között kerül megrendezésre az 5. Bartók Tavasz. Az idei Nemzetközi Művészeti Hetek programjának helyszíne a Müpa és a Zeneakadémia, valamint a Budapest Ritmo világzenei szemle révén a Magyar Zene Háza, a Toldi mozi, illetve az Akvárium és más budapesti klubok.

Káel Csaba, a Müpa vezérigazgatója a Bartók Tavasz célkitűzéseiről, a program összeállításának szempontjairól és Bartók szellemiségének sokszínű bemutatásáról beszélt a Zenekarnak.

Amikor a magyar EU-elnökség indulásakor Brüsszelben bemutatták a Bach és Bartók művei nyomán készült Tiszta forrás összművészeti estét, az előadás nagy sikert aratott. Milyen fogadtatásra számít itt a Müpában?

– A Tiszta forrás jóformán egy sorozattá nőtte ki magát, aminek többek között az a különlegessége, hogy rendkívül jól tud kapcsolódni a hallgatóság érzelmeihez. Első alkalommal a Dubai Expo magyar napjának zárógálájára készítettük el az előadást, ahol az arab közönségnek Bartók arab gyűjtéséből adtunk elő dalokat. Lenyűgöztek őket, hogy kultúrájuk ősi dallamait valaki feltárta. Sokan csak a helyszínen szembesültek ezzel. Ezt követően Bartók török gyűjtéseiből dolgoztunk a Magyar-Török Kulturális Évad során, amiben a török és magyar

zene kapcsolódásán keresztül mutattunk be pár jellegzetes darabot. Ezt a török nagykövet és több török vendég is látta, akik szintén az előadás alatt eszméltek rá a bartóki kapcsolódás szépségére. A Tiszta Forrás produkció különböző kulturális örökségeket mutat be, ami egyértelműen hat a hallgatóságra. Az idei Bartók Tavaszon látható előadás Bach és Bartók műveire támaszkodik. Az európai zene és kultúra pedig elképzelhetetlen lenne nélkülük, hiszen pályafutásuk során műveikbe nemcsak beépítették, felhasználták a népi kultúra értékeit, hanem sikeresen tovább tudták adni az utókor számára. Bach az európai népek különböző dallamvilágára hagyatkozva alkotott, ezek átíratait használta fel a zenekari szvitjeiben (a gigue angol eredetű, a sarabande

spanyol, a menüett francia, a polonéz lengyel), Bartók pedig a közép-kelet-európai régió népi alapú dallamait gyűjtötte össze és építette be művészetébe. Mindketten korunk kortárs zenéjévé formálták át a népzénet.

Ami a jazz műfajához tartozó fellépőket illeti, közismert, hogy Jan Garbarek zenéjének fontos inspirálója és alkotóeleme a népzene, Wynton Marsalis azon kijelentését pedig, hogy „a jazz története jelen van mindenben, amit ma játszunk”, akár Bartók Béla is mondhatta volna – jazz helyett általában a zenét behelyettesítve.

Milyen szempontok alapján válogatják ki a Bartók Tavasz meghívott előadóit, hogy áll össze a program? Mennyire sikerül tervezni, mekkora szerepe van a véletleneknek?

– A Bartók Tavasz egy igazi kuriózumnak számít az össz-művészeti rendezvények palettáján, és külföldről is egyre több látogatót vonz. A fesztivál programjaival mellett, hogy bepillantást nyújtunk Bartók magával ragadó, unikális életművébe, új kapukat is megnyitunk a közönség előtt, ami által megismerhetik napjaink legfigyelemreméltóbb produkcióit. A programokat kollégáim úgy állítják össze, hogy a meghívott művészek pályafutásában vagy produkciójában megelevenedjen Bartók szellemisége, kreativitása vagy éppen alkotói szemlélete. Misszióink közé tartozik, hogy tovább tudjuk adni a kulturális érté-

keinket a következő generációk számára, hiszen a bartóki örökség is arra szólít fel, hogy kutassuk gyökereinket. A Bartók Tavasz programjaival arra szeretnénk lehetőséget adni, hogy az újdonságok felfedezése mellett egyaránt átélhessük a múlt és a jelen kulturális remekműveit.

A Bartók Tavasz első évfolyamától kezdődően a Budapest Ritmo világzenei szemle egyik támogatója. Van átjárás a két zenei világ között, vagy a két rendezvény egyértelműen nagyon különböző közönséget vonz?

– Bartók rendkívül sok művészt inspirált, legyen szó a kortárs komolyzene, a világzene, a jazz, a táncművészet, a képzőművészet vagy éppen a könnyűzene képviselőiről. A fesztiváljainkon olyan művészeket szeretnénk megmutatni a közönségnek, akikben valamilyen formában tovább él Bartók szellemisége, ami nem szólt másról, mint az új utak felleléréséről, illetve a kulturális örökségünk megővéséről. A Budapest Ritmo is tökéletesen beleilleszkedik ebbe a folyamatba, hiszen bemutatja azt, hogy miként épülnek be a népdalok napjaink zenei kultúrájába. Sőt lesznek olyan előadók, mint például Ali Doğan Gönültaş vagy Canzoniere Grecanico Salentino & Kovács A. Máté és barátai, akik több évszázados hagyományokat elevenítenek fel a fesztiválon.

A 2025-ös Bartók Tavasz komolyzenei koncertjei közül kettőn is magyar szólistával lép fel külföldi zenekar – a Müncheneri Filharmonikusok Kelemen Barnabással, a Kammerorchester Basel Pusker Júliával lép színpadra. Ezek az együttműködések kifejezetten a fesztivál kedvéért jönnek létre?

– A fesztivál megalapítása óta arra törekszünk, hogy a magyar művészek is profitálni tudjanak a hozzánk érkező sztárok fellépéseiből. Ennek fényében kollégáim igyekeznek olyan megismételhetetlen produkciókat megvalósítani, ahol legkiválóbb művészeinket nemzetközi előadók társaságában láthatjuk a színpadon. Ezek a koncertek viszont nem csak ezért fognak egyedülálló élményt nyújtani. A Münchner Philharmoniker, amely Kelemen Barnabás közreműködésével Bartók-, Mendelssohn- és Schumann-műveket ad elő, első budapesti koncertjét adja. A Kammerorchester Basel estjén pedig Pusker Júlia minden bizonnyal egy 1714-ben készült Massart-Stradivarius mesterhangszeren fogja előadni Bartók és Schubert műveit, amit mesterétől, a tavaly elhunyt Pauk Györgytől kapott.

Úgy tűnik, ez a litván karmesternők tavasza a Müpában. A Kammerorchester Baselt Izabelé Jankauskaité, a Müncheneri Filharmonikusok koncertjét Mirga Gražinytė-Tyla vezényli. Sokszor előfordult már, hogy női karmester vezényelt szimfonikus zenekart a Bartók Béla Nemzeti Hangversenyteremben?

– Korábbi kérdésében kitért a véletlenekre, mondhatnám, hogy a „litván karmesternők tavasza” akár az is lehetne, de nem innen közelíteném meg, hiszen két rendkívüli mű-

BARTÓK TAVASZ

vésről, egyéniségről beszélhetünk. Izabelé Jankauskaité mindössze huszonhat éves, de már 2022-ben felhívta magára a nemzetközi szakma figyelmét, amikor neki ítelték a gstaadi karmester-akadémia Neeme Järvi-díját, így napjaink egyik legígéretesebb karmestertehetségét láthatjuk a Zeneakadémia nagytermében. Honfitársa, Mirga Gražinytė-Tyla személyében pedig már egy világhírű karmester lép fel a fesztiválon, aki nem mellesleg májusban zenetörténetet fog írni azzal, hogy a Bécsi Filharmonikusok több mint 180 éves fennállása óta ő lesz az első női karmester, aki egy bérletes fellépést vezényel. A korábbi években olyan női karmesterek látogattak el a Műpa hangversenytermébe, mint Miho Hazama, Keri-Lynn Wilson vagy éppen Holly Hyun Choe.

Fotó: Csibi Szilvia Mupa

Fotó: Frans Jansen

A Münchner Philharmoniker Kelemen Barnabással Bartók, Mendelssohn és Schumann műveket ad elő Mirga Gražinytė-Tyla vezényletével (április 4., Bartók Béla Nemzeti Hangversenyterem).

Fotó: Csibi Szilvia Mupa

Fotó: Matthias Müller

A Kammerorchester Basel szólistája Pusker Júlia lesz, Bartók-Schubert-műsoruk címe, Bartók műsái (április 10., Zeneakadémia – Nagyterem).

Fotó: Marco Borggreve

Fotó: Emma Jane

Jonathan Cohen és az Orchestra of the Age of Enlightenment (április 7., Zeneakadémia – Nagyterem).

Lehet-e előre kalkulálni a sikert? Ön szerint melyik produkció fog a legnagyobbat szólni?

– Sosem könnyű válaszolni az ilyen jellegű kérdésekre. Egyfelől nehéz csak párat kiemelni a rengeteg különböző műfaj közül, másrészt pedig a fesztivál programja most véglegesedik. Ez a minőségi műfaji sokaság pedig azt igazolja számomra, hogy jó úton haladunk és évről évre meghatározó, kihagyhatatlan élményeket tudunk kínálni a közönség számára. Azokat az előadásokat, amik eddig szóba kerültek mind ide sorolnám, de mellettük megemlíteném még Diana Damrau és Jonas Kaufmann közös áriakonzertjét, ami biztosan egy nem mindennapi élmény lesz, illetve Wynton Marsalis és a Jazz at Lincoln Center Orchestra fellépését sem hagynám ki, amin Szalóky Balázs trombitaművész is csatlakozni fog a jazzformációhoz. ■

Diana Damrau, Jonas Kaufmann és Helmut Deutsch 2018-ban már bizonyította, hogy triójuk meg tudja tölteni a Bartók Béla Nemzeti Hangversenytermet – hanggal és közönséggel egyaránt – ezúttal Richard Strauss és Gustav Mahler műveiből válogatnak (április 6., Bartók Béla Nemzeti Hangversenyterem).

Az Orchestra of the Age of Enlightenment Jonathan Cohen vezényletével két héttel húsvét előtt Bach Máté-passióját játssza a Zeneakadémián (április 7.).

A jazz világából két óriás érkezik a Műpába: Jan Garbarek norvég szaxofonista (április 7.), akinek muzsikáját a letisztult hangzás, a népzenei és világzenei hatások, a spirituális jelleg és a kísérletező, progresszív hozzáállás jellemzi, valamint Wynton Marsalis (április 5.), a virtuóz trombitás, a klasszikus és modern jazz mestere, a jazz hagyományainak őrzője. A Jan Garbarek Group-hoz az indiai ütőhangszeres, Trilok Gurtu csatlakozik a színpadon, míg Marsalis és a Jazz at Lincoln Center Orchestra mellett Szalóky Balázs trombitás vendégszerepel.

A fesztivál programjában két összművészeti előadás is bekerült. A Horváth Csaba rendezte Mezőség – Mikrokozmosz Bartók Béla Mikrokozmosz című zongoraszólistájának tételait ötvözi a zeneszerzőt meghihető mezőiségi dallamokkal. Előadják a Forte Társulat színészei, a Corvinus Közgáz Néptáncgyűttes táncosai és a Színház- és Filmművészeti Egyetem hallgatói, közreműködik Fülei Balázs zongorán, valamint Mihó Attila és barátai (április 5. és 6., Műpa Fesztivál Színház).

A Tiszta forrás ezúttal Bach és Bartók művei nyomán, A Magyar Állami Népi Együttes és a Győri Balett közreműködésével mutatja be a népi táncművelés és a 17–18. századi komponált zene összetett viszonyait. A produkció rendezője Káel Csaba (április 13., Bartók Béla Nemzeti Hangversenyterem).

Várdai István, Liszt Ferenc Kamarazenekar

Fotó: Csibi Szilvia Mupa

„A Liszt Ferenc Kamarazenekarral való kapcsolatomban egyfajta elköteleződés Magyarország irányába”

Interjú Várdai Istvánnal, a Liszt Ferenc Kamarazenekar művészeti igazgatójával

✍ Kiss Eszter
Veronika

Fontos tisztában lenni azzal, hogy azok a professzionális zenészek, akik a legjobb zenekarokba kapnak felvételt, lényegében nyolcéves koruk óta annyit gyakorolnak ezért, hogy tulajdonképpen még a hivatalos munkába állás előtt félig-meddig előre ledolgozzák azt a mennyiségű munkát, amit egy másik szakmában hosszú évtizedek alatt szoktak teljesíteni. Emiatt valamilyen szinten elvárható lenne az, hogy amikor kiteljesedik a karrierjük, akkor egy olyan együttesben tudjanak játszani, amely szakmailag és egzisztenciálisan stabilitást tud biztosítani számukra – fogalmazott lapunknak Várdai István gordonkaművész, a Liszt Ferenc Kamarazenekar művészeti igazgatója.

Az egyik legfontosabb momentum egy zenekar életében a hosszú távú tervezhetőség. Mennyire sikerül ezt megvalósítani?

Amikor 5 évvel ezelőtt a zenekar művészeti vezetője lettem, akkor értettem meg igazán a hosszú távú tervezhetőség fontosságát. Számba vettük azokat a nemzetközi koncertterme-

ket, ahová eddig eljutott a zenekar és leginkább azokat, ahová el szeretnénk jutni. Fókuszba helyeztünk azokra a lehetőségekre is, ahol saját bérletes sorozatot alakíthatunk ki. Szembesültem azzal, hogy a külföldi vezető koncerttermek minimum két, de inkább három évvel előre terveznek, amit mi nem tudunk itthon ilyen egyszerűen megtenni. Az elmúlt öt

évben elértük azt, hogy két évre előre tudjunk gondolkozni, ami egy óriási előrelépés, hiszen a saját bérletes sorozatainkra és egyéb koncertjeinkre olyan nemzetközi szinten elismert művészeket tudunk hívni, akiknek szintén, minimum egy-két évre előre tele van a koncertnapárjuk. A velük kialakított koncertprojekteket tudjuk kiejáranlani a nemzetközi koncerttermekbe. Ez a működési forma teszi lehetővé az előre tervezést. Mondok egy friss példát, ami jól szemlélteti a helyzetet: tavaly novemberben játszottam Ljubljanában, és megkeresett az ottani koncertterem igazgatója, hogy milyen projektet javasolnék nekik a Liszt Ferenc Kamarazenekarral. Javasoltam Kirill Gerstein zongoraművésszel egy közös műsort, amelyet a következő évadban Budapesten valósítunk meg. Mondta, hogy mindenképpen szeretné, csak hogy ők már a 2026/27-es évadot állítják össze, így a két koncert között egy év telne el, emiatt a kivitelezését nem tudjuk megvalósítani. A fejlődés ott kezdődött, hogy az elmúlt évadban a Filharmóniával való együttműködésünk keretében a budapesti koncerteket rögtön vidékre is el tudtuk vinni. A következő lépés az, hogy ezeket a fővárosi-vidéki időpontokat kiegészítsük külföldi meghívásokkal is. Továbbá, hogy a nagy, nemzetközi koncerttermek tervezési síkjait és a mi saját tervezési síkjainkat párhuzamosan tudjuk működtetni, hogy ne legyen közte ekkora időbeli eltolódás. Ennek az előfeltétele, hogy a zenekar finanszírozási működése hosszabb távon legyen meghatározva és tervezhető legyen. Most éves finanszírozásban működünk, amely ebben a műfajban tervezés és működés szempontjából nem ideális. Bizakodó vagyok, mert minden évben az éves költségvetésünk megérkezése egy visszaigazolás számomra, hogy jó úton járunk és a közös munka fontos. Feladatomnak érzem, hogy egyre nagyobb hangsúlyt fektessünk arra, hogy az elért sikereinket, a jövőbeli meghívásainkat és a leszerelt együttműködéseinket kommunikáljuk, annak érdekében is, hogy a zenekar sikeressége a finanszírozási ütemben is tükröződjön. Működik az a stratégia, amelyet érkezésemkor készítettünk egy nagy, reprezentatív kutatással kiegészítve, és amelyet bővítünk évről évre a megszerelt tapasztalatokkal. Évekre előre vannak meghívásaink különböző külföldi koncerttermekbe, és olyan magyarországi vezető koncerthelyszínekre, mint például a Művészetek Palotájába.

Az éves finanszírozás tervezhetőségi problémáitól szenved a teljes magyar zenei élet, miközben külföldön a vezető zenei együttesek hosszabb időtartamokra látják előre a rendelkezésre álló forrásokat.

Ez így van. Szerintem arról is érdemes beszélni, hogy ennek az itthoni finanszírozási rendszernek morális értelemben milyen üzenete van a zenészek számára, és ez hogyan csapódik le társadalmi szinten. Fontos tisztában lenni azazal, hogy azok a professzionális zenészek, akik a legjobb zenekarokba kapnak felvételt, lényegében nyolcéves koruk óta annyit gyakorolnak ezért, hogy tulajdonképpen még a hivatalos munkába állás előtt félig-meddig előre ledolgozzák azt a mennyiségű munkát, amit egy másik szak-

mában hosszú évtizedek alatt szoktak teljesíteni. Emiatt valamilyen szinten elvárható lenne az, hogy amikor kiteljesedik a karrierjük, akkor egy olyan együttesben tudjanak játszani, amely szakmailag és egzisztenciálisan stabilitást tud biztosítani számukra.

Egy zenekar elismertségét az bizonyítja, ha koncertezhet és kíváncsi rá a közönség. Másik szempontból az ország presztízsét is növeli, ha egy nemzetközi szinten már bizonyított együttesnek ad szárnyakat. Ha ez rendben van, akkor a művész tényleg magára az előadóművészetre és a saját maga fejlesztésére tud fókuszálni. Hiszen ez vezet ahhoz, hogy egy koncert jól sikerüljön és tulajdonképpen ahhoz is, hogy a magyar zenei kultúra továbbra is fogalom maradjon nemzetközi viszonylatban. Másik aspektusa ennek, hogy milyen életpályamodellt tudunk mutatni egy zenei pályára készülő tehetségnek, és az vajon mennyire motiváló egy diáknak vagy a családjának a jövőre nézve. Ez kemény dió, de szembe kell vele nézni. Fontos szem előtt tartani, melyek azok a zenekarok, amelyek bővíteni tudják a jelenlegi piacot, új koncerthelyszíneket tudnak behozni, új közönségreteget képesek ebbe bevonni. Mert a célcsoport összetétele és nagysága sem utolsó szempont. Mi ebben is a stratégiánkat követjük, és innovációs megoldásokat is keresünk. Például életre hívtuk a 60 perces koncertsorozatunkat, amellyel a klasszikus zene iránt érdeklődőket szólítjuk meg. Élvezetes, színes és befogadható mennyiségű műsort találunk úgy, hogy a zeneszerzőkről vagy a művekről rövid, érdekességekkel teli információkat osztunk meg. Rendkívül jó visszajelzéseket kapunk koncertről koncertre. Fontosnak tartjuk, hogy a gyerekek minél korábban megismerkedjenek a klasszikus élő zenével. Két bábos előadást is létrehoztunk a Bábozd Zöldre Alapítvánnyal. Ezek a koncertek is telt házasak, és nagy előnyük lenne, ha megfelelő finanszírozással az ország bármely pontjára el tudnánk vinni. A gyerekek mellett a szülőknek és nagyszülőknek is jut ekkor zenei élmény. A gyerekeket egyébként az iskolai koncerteken is elérjük; összeraktunk egy interaktív, egyórás előadást, ami teli van olyan kérdésekkel, érdekességekkel, ismertebb zenei részletekkel, amelyek organikusan válnak az előadás részévé.

Mi volt a legnagyobb kihívás, amikor a Liszt Ferenc Kamarazenekarhoz kerültél? Az érkezésed egy szakmai megújulást is magával hozott.

A megújulásnak több rétege volt, ami nagyon szorosan összekapcsolódott a pandémiás időszakkal és a lezárásokkal, amikor eleve volt egy kis céltalanság érzet is a zenekar körül. Amikor elkezdtünk dolgozni, ebből a szempontból egy kicsit mélypontról indultunk, hiszen akkoriban senki sem tudta, milyenek a kilátások a Coviddal kapcsolatban, milyen változásokat, kihívásokat jelent ez a zenei életnek hosszú távon. Ennek az időszaknak a legmeghatározóbb momentuma az volt, hogy nem koncertezhettünk. A motiváció egyik sarokpontja az volt, hogy folyamatosan cé-

Próba közben

Fotó: Kőhidai Szabolcs

lokat fogalmazzunk meg, amelyek arra inspirálták a zenekar művészeit, hogy egyénileg fejlesszék magukat. Ennek egyik eszköze a hangszerbeszerzés volt, mint motivációs tényező. A másik meg természetesen a hangzásbeli változás, a zenekar egyéni hangzásának a fejlesztése, hiszen ez az időszak kiválóan alkalmas volt arra, hogy az erre irányuló műhelymunkát elkezdjük. Azt a fajta munkát, amelynek nem egy adott konkretizálható koncert a célja, hanem egy hangzásbeli ideál megvalósítása. A pandémiás időszak legnagyobb nyeresége, hogy ezzel a fajta munkával mindenki azonosulni tudott. Természetesen közben volt bőven időnk azon gondolkodni, hogy milyen menedzsment háttérrel tegyünk a zenekar mellé, és hogy kik azok a partnerek, akikkel a nemzetközi piacon együtt tudunk és szeretnénk dolgozni azért, hogy újra abban a mennyiségben és minőségben tudjon turnézni a zenekar, mint amire a művészi minősége predesztinálja. Fontos szempontunk volt, hogy a finanszírozó felé is fel tudjuk mutatni stratégiába fogalmazva, hogy közép- és hosszútávon milyen reális pénzügyi egyensúlyokat tudunk megvalósítani.

Akárhogy is nézzük, a realitás az, hogy még egy nagyon jónak számító honorárium után is ritkán fordul elő, hogy egy zenekar anyagilag pozitív mérleggel jön vissza egy külföldi turnéről, legjobb esetben nullára jön ki, vagy minimális tartalék marad.

Pedig a Liszt Ferenc Kamarazenekar ebből a szempontból egy mobilis és logisztikailag is jól mozgatható együttes, amit jól ki tudunk használni. Rendszeresen járunk külföldre, több évre előre vannak meghívásaink például a bécsi Musikvereinba, ahol egyébként a Liszt Ferenc Ka-

marazenekar korábban nem volt aktív. Ma rendszeresen hívnak fesztiválokra a szomszédos országokból is.

Milyen hangzásbeli eredménye van a hangszerbeszerzésnek?

Most szándékosan vonatkoztassunk el a hangszer anyagi értékétől, mert ugye ezek a hangszerek már abba a kategóriába esnek, amelyeknek az értéke nem csökken, hanem inkább nő. Az, hogy egy hangszer rezgése hogyan tud kapcsolódni az előadóval, vagyis ahogy megtalálja az előadó a maga hangszerét, az egy kicsit hasonló élmény, mint amikor valaki megtalálja a saját hangját. Egy alapvetően vonós kamarazenekarban ez az összhangzás szempontjából még különösebben fontos, mivel egy ilyen kisebb együttes nem pont úgy működik, mint egy nagy zenekar, ahol tizenkét első hegedű van, és abból a hangtömegeből tulajdonképpen az egyéni hang nem szűrődik ki, hanem sokkal inkább ahhoz hasonlítható, mintha kvartettek lennének egymásba fűzve, ahol minden egyes hangszer hangja az egységes hangzás mellett külön is érzékelhetőbb. A szerényebb lehetőségeinkhez képest is érzékelhetően előrébb tudunk lépni a hangszerbeszerzéssel. Például sikerült Tfirst Péter koncertmesternek egy Gagliano hegedűt vásárolni. Most a hegedűkre fókuszáltunk, természetesen folyamatosan lenne még mit bővíteni, javítani. Az Ausztrál Kamarazenekar hangszerlistája jár ilyenkor a fejemben, a mi teljes zenekarunk hangszerparkjának akkora az értéke, mint náluk egy-két hangszeré, és én ebből a szempontból nagyon büszke is vagyok a mi zenészeinkre, mert ugyanakkor minőségben – és ezt tényleg objektíven, elfogultság nélkül mondhatom – szinte nincs különbség a két együttes kö-

zött, és akkora biztos nincs, mint amekkora a két hangszerpark értéke között van.

Ez még egy fontos fejlesztendő terület lenne, ami azért is halad lassan, mert Magyarországon a mecenatúra nem látta még meg a lehetőséget a hangszerbe való befektetés előnyeiben, noha ezek szimplán gazdasági szempontokból is érthetőek lennének. Itt van például az én hangszerem esete, amely 2016-ban került hozzám korlátlan használatra, akkor még tízmillió euró alatt lehetett beszerezni, most pedig bőven fölötte jár az értéke.

Mi azért is dolgozunk, hogy minél több olyan tehetséges embert elérjünk, aki megérti, hogy ugyanúgy a saját sikerét is jelenti, ha egy tehetséges művész vagy együttes az ő tulajdonában lévő hangszerrel ér el komoly művészi eredményeket, amely egyébként a hangszer értékét is tovább növeli. És bár ennek nincsen itthon hagyománya, reméljük, hogy idővel lesz.

Milyen párhuzamok vonhatóak a saját életed alakulása és a zenekar között az elmúlt években?

Szakmai értelemben az a fajta munka és komplexebb látásmód, ami egy zenei együttessel vagy egy nagyobb struktúrájú darabbal való foglalkozáshoz kell, nagyon pozitív hatással van a szólista létemre is, bár egyre inkább úgy érzem, hogy ezek a megkülönböztető kategóriák, mint szólista, kamarazenesz, zenekari zenész, tulajdonképpen csak amolyan kötelező ragadványnevek. Én alapvetően mindig is úgy tartottam magamat, hogy zenész vagyok, aki legjobban cselőn játszik, mivel azzal foglalkoztam a legtöbbet, és mellette pedig ott van a tanári tevékenységem, amihez szintén értek. Ezt a tudásomat nagyon jól tudom a kamarazenekarral kamatoztatni, ez pedig visszafelé is hat, ugyanúgy stimulálja a hangszeres szakmai fejlődésemet. A Liszt Ferenc Kamarazenekarral való kapcsolatomban, akárhogyan is nézzük, egyfajta elköteleződés Magyarországra irányába, mivel emiatt sokkal több időt töltök Magyarországon és ebből a szempontból arra is jobban rákényszerülök, hogy többet foglalkozzak az itthoni rendszerszintű kérdésekkel, hiszen ezek befolyásolják a zenekart és ezen keresztül az én saját működésemet is. Még egy pozitív hozománya van a Liszt Ferenc Kamarazenekarnak: nem igazán vágyom most már arra, hogy évi kétszázötven napot úton legyek. Annak az életmódnak, amit 25-35 éves korom között éltem, volt egyfajta adrenalinfüggése, nevezhetjük túlzott munkamániának is. Egyre kevésbé hiszem azt, hogy egyszerre mindenütt ott kell lenni, és hogy az a fejlődés egyetlen útja, ha valaki minél többet koncertezik. Nagyon megkedveltem ezt a fajta műhelymunkát, a repertoár bővítést, a különböző átiratok létrehozását, értem ez alatt azt, hogy egy más perspektívából közelítjük meg ugyanazt a darabot, nem pedig csak öncélúan átvezetjük egy másfajta apparátusra.

Mi volt a célja a nagyon újszerű image-filmeknek?

Az image-filmek tulajdonképpen olyan fajta szárnnypró-

bálgatások részünkről a marketing irányába, amelyeknek az a legfontosabb célja, hogy ez a tényleg komoly értéket képviselő együttes láthatóvá váljon. Ezen a területen eléggé gyerekcipőben járunk Magyarországon, pedig nagyon sok a kreatív filmes szakember itthon, akiknek nagyon jó ötleteik vannak arra nézve, hogy lehet egy ilyen rövid, kiragadott zenei részlettel visszaadni a műnek, a zenekarnak, a koncerteknek, az egész miliónek a hangulatát. A könnyűzene és a könnyebben fogyasztható kultúrák nagy hangsúlyt fektetnek ezekre a dolgokra és emiatt sokkal láthatóbbak is. Mivel nagyon felgyorsult a világ, rendkívül magas az ingerküszöb és egészen rövid ideig képesek az emberek, főleg a fiatalok koncentráltan figyelni, ezért ez egy fontos téma, amivel foglalkozni kell. Csak akkor tudjuk megváltoztatni ezt, ha a fiatal vagy akár idősebb potenciális közönség, amelyet ez a rövid és éppen ezért könnyebben befogadható film megérint, megszólít, az utána eljön és bent a koncertteremben is átéli ezt a fajta élményt, amit viszont csak a koncertteremben tud átélni, a film segítségével csak ízelítőt kaphat. Ezt a megszólítást és behívást szolgálják az image-filmek, nagyon jók a visszajelzések, hol humorosak, hol kritikusak, de érezhetően foglalkoztatja az embereket és rengeteget tanulunk belőle.

A Non solo cello című, rólad szóló filmet négy évig forgattatok. Mit ad előadóművészként egy ilyen munka, és maga az elkészült film? Egyfajta összegzést? Új látásmódot?

Nagyon érdekes tanulság ennyi idő távlatából visszaneézni, hogy – ami ugye távolabbi időszak, hiszen négy évig forgattuk – mekkora a kontraszt az akkori életem és a jelenlegi között, látni azokat a hatásokat, amelyek elvezettek a mostani gondolkodásomhoz. A másik nagy tanulsága, hogy a film a lényemnek arra a 25 százalékára világít rá, amit az ember kevésbé lát magából, ehhez külső nézőpont kell. Folyamatosan vannak vetítések, most például a Római Magyar Akadémián lesz vetítés, én pedig igyekszem ezekre személyesen is elmenni, és utána beszélgetni a közönséggel. Érdekes, hogy ezeken a beszélgetéseken a közönség részéről a legtöbb kérdés pont arra irányul, amit én eddig kevésbé láttam magamból. Ha a másik oldalát nézzük, a filmben megjelennek a Covid időszak kreatív megoldásai is, mint például, amikor a Müpa parkolójában autós moziként kivetítették a bent zajló koncertet, amelyet az autó rádióadóján a megfelelő sávra hangolva lehetett élőben hallgatni, és nagyon felemelő volt látni, hogy még ilyen körülmények között is mekkora szükségük volt az embereknek közösségi élményként zenét hallgatni. Sok szempontból jobb, hogy olyan időszakban készült a forgatás, amikor még nagyon aktív voltam, és ez a film nemcsak egy életvégi visszatekintés. Nagyon érdekes volt, ahogy Száraz Eszter megrendezte és összefűzte a sok órányi felvett anyagot egy hetven perces filmmé, és úgy tudta egymásra rakni az idősíkokat és a történések ívét, mint egy nagyon jól megkomponált zenei darabot. ■

Záborszky Kálmán

Fotó: Andrásovszky Péter

Összefogás, következetesség, az alkotók tisztelete és tolerancia

Interjú Záborszky Kálmánnal a 70 éves „Istvános” szellemiségről

A Szent István konzi legtehetségesebb növendékei lehetőséget kapnak, hogy a Szent István Filharmónia kiemelt koncertjein közreműködhessenek, ez a mentorprogram nagyon fontos misszió – fogalmazott lapunknak Záborszky Kálmán Kossuth-díjas karmester, a Szent István Filharmónia ügyvezetője és művészeti vezetője, akivel az együttes tavaly ünnepelt 70 éves születésnapja alkalmából beszélgettünk.

✍ Kiss Eszter Veronika

70 éves volt a tavalyi évben a Szent István Filharmonikusok. Hogyan értékelné ezt a hetven évet?

Az elmúlt hetven év egy intenzív, de nagyon is tudatos és következetes munka folyamata. Hit a zene erejében, hit abban, hogy az egyénre lebontott lelkiismeretes odafigyelés és napi szintű munka az évek alatt csodákat hozhat létre közösségi és egyéni szinten is.

Mi kellett ahhoz, hogy egy ilyen együttes elindulhasson 16 gyerekekkel, és milyen buktatói voltak az évtizedek alatt történt társadalmi változásoknak?

Kellett hozzá édesapám, Záborszky József víziója, és a zenei tehetségbe vetett rendíthetetlen bizalma. Kellett hozzá a következetes pedagógiai építkezés, az egyénekre lebontott szeretetteljes figyelem. A közös zenélés szándékán kívül semmi más nem állt rendelkezésre a zenekar munkájához, így például a kottaállványok Feri bácsi, a technikatánár műhelyében készültek, a diákok munkájával, a kottákat pedig Záborszky József írta, szóla-

SZENT ISTVÁN FILHARMÓNIA

monként egyet – természetesen kézzel, amit a fiatalok szintén kézzel másoltak le. Az akkor még csak vonósokból álló 16 tagú muzsikuscsoport alig pár hét elteltével megtartotta első fellépését, ezzel indult útjára a zenekar 1954. november 7-én, akkor még I. István Gimnázium Zenekara név alatt. A következő év tavaszára a zenekar 60 főre gyarapodott.

Milyen buktatói voltak az évtizedek alatt történt társadalmi változásoknak? Gondolok itt a rendszerváltásra, ami nagyon sok területen lavina-szerű változásokat indított el, kezdve az ének-zeneoktatás lejtmenetétől egészen a zenei élet finanszírozási változásáig.

A rendszerváltás után, 2002 után Magyar Bálint oktatási miniszter döntése értelmében, az akkori minisztérium megszüntette az ének-zene oktatás prioritását a magyar alsó- és középfokú oktatásban. Gyakorlatilag szabad kezet kaptak alulművelt igazgatók és tanárok, szabadon rendelkezve az énekórák óraszámával. Ezzel a szakmaiatlan lépéssel nagyon gyorsan szétrombolták az iskolai énekoktatást és kórus munkát. Borzasztó volt végignézni, hogy ennek a rendkívül kártékony folyamatnak köszönhetően mára gyakorlatilag csak 1-2 kiemelkedő kórus és a végletekig elszánt tanár van, aki Kodály országában, Kodály szellemiségét próbálja minden nehézség ellenére életben tartani.

Melyek azok az emlékek, amelyeket kiemelne a zenekar életéből?

Fontos megemlíteni, hogy egy 1968-as állami döntés értelmében Budapest minden kerületének rendelkeznie kellett egy önálló zeneiskolával. Előtte ez nem így volt, Budapesten például négy körzet volt csak zenei oktatás elérésére. A '68-as rendelkezés következményeként a 14. kerületi Tanács édesapámot bízta meg a zeneiskola létrehozásával, amely az István Gimnázium falai között kapott helyet. Lendületes munka vette kezdetét ekkor, hiszen rögtön elindította a Tücsök zenekart, a Zeneiskolai Szimfonikus Zenekart, fúvós és fuvola zenekart. A zeneiskola szakmai színvonala rövid időn belül olyan erős lett, hogy egyes tehetséges növendékek kikerülve a konzervatóriumi tanulmányokat, egyenesen innen mentek tovább a Zeneakadémiára. Persze ehhez rendkívüli tanáregyenységekre volt szükség, akik számára a magas szintű zenei oktatás éppoly fontos volt, mint édesapám számára. Ilyen volt többek között Vermes Mária hegedűművész is, akinek elévülhetetlen része volt a hegedű tanszak létrehozásában. Ráadásul az amatőr zenekarként induló kezdeményezésre a kezdetek kezdetétől nagy kapitányok álltak édesapám mellé, segítve munkáját, támogatva azt a szellemiséget, amelyet mindenekelőtt képviselt. Többek között Ferencsik János is felfigyelt az együttesre, aki 1965-től egészen élete végéig rendszeresen vendégkarmesterként kapcsolódott be a zenekar életébe. De folyamatosan dolgozott a zenekarral Kórodi András, Kovács Dénes,

Fotó: Emmer László

Lukács Ervin és számos külföldi karmester is. Nagy hatással voltak ezek a zenei óriások a kialakulóban lévő zenekarra. Ezekből az időkből indult az Istvános szellemiség, ami mind a mai napig, profi zenekarként is meghatározza a közösségünket, munkánkat. Ferencsik ajánlásának köszönhetően a zenekart 1970-ben meghívták Svájcba, arra a St. Moritz-i Ifjúsági Zenekarok Fesztiváljára, amelyet Leopold Stokowsky és Leonard Bernstein alapítottak azzal a céllal, hogy a világ bármely országából érkező, zene iránt érdeklődő tehetséges fiatalok bemutatkozhassanak. Három hét alatt hat koncertet játszottunk, és mindannyiunknak életre szóló élmény volt ez az időszak.

Kik azok, akik ebből a műhelyből indultak, és mára a zenei élet meghatározó zenészei? Hogyan fedezték fel őket? Hogyan kapcsolódnak vissza az alma materhez?

Erre a kérdésre hosszú listával tudok válaszolni, ugyanis jelenleg nincs olyan magyar zenekar, amelyben ne zenei élet meghatározó zenészei. Többek között említhetem Berecz Mihály zongoraművészt, Bíró Zsófia fuvalaművészt, Tomasz Máté csellóművészt, Vavrincez András hegedűművészt, Devich Gergely csellóművészt, Pellet Sebestyén zongoraművészt, Vedres Péter fagottművészt, Bettermann Jákob fagottművészt, Hány Péter csellóművészt, és a sort még nagyon hosszan tudnám folytatni. A visszakapcsolódás abban áll, hogy sokan közülük tanítanak az alma materben, továbbadva mindazt,

amit itt tanultak a nagy elődöktől. Például Ruskó Rózsa fuvolaművész, Horváth Péter klarinétművész, Zárbók Zita brácsaművész.

Nagyon jelentős szerepet játszanak a zenei életben az ifjúsági koncertjeik. Melyek ennek a hozadékai, érzékelhető eredményei, visszajelzései?

Jómagam mindig is misszióként tekintettem arra, hogy egyre szélesebb körű zeneszerető réteget vonzzon a zenekar, így születtek meg azok a programsorozatok is, amelyek már az egészen kicsi gyerekeket is bevonják a zenei és egyéb kulturális értékek megismerésébe: 1997-ben indult útjára a Pastorale-sorozatunk, melynek kialakításában, a tematika kitalálásában, a programok összeállításában főszerep jut a sorozat állandó szerkesztő-műsorvezetőjének, Dr. Solymosi-Tari Emőke Széchenyi díjas zenetörténésznek. A programok a zenén túl a társművészeteket – táncot, irodalmat, színházat – is bevonják a produkciókba, bízva abban, hogy egy életre szóló kulturális élményt adnak a felnövekvő generációnak. Fontos megemlíteni, hogy különböző művészeti egyetemek különböző tagozatai is csatlakoznak a sorozathoz. A másik, szintén rendkívül fontos sorozatunk a 2011-ben útjára induló Felfedező Ifjúsági sorozat, amely a 14. 15. és 16. kerületi iskolák tanulóinak nyújt ingyenes koncertlátogatási lehetőséget. Ezek a koncertek az életkorok figyelembevételével összművészeti jelleggel bírnak, hatalmas élményt adva a gyermekeknek. Ezzel a kezdeményezéssel olyan gyerekek is részesei lehetnek a komolyzene varázsának, akik családi helyzetük miatt egyébként nem jutnának el hasonló koncertekre. A 2024-es évben például összesen 53 koncerten 13 377 gyermekhez jutott el a sorozat. 2025 őszétől már

a 13. kerületi iskolák is csatlakoznak a sorozathoz, amely nagy öröm számomra!

Mit jelent a konzisoknak, hogy az együttesben lehetőséget kaphatnak?

A világon egyedülálló módon fonódik össze egy köznevelési intézmény, a Szent István Szakgimnázium pedagógiai programja, a Szent István Zenei Műhely tehetséggondozó tevékenysége és egy hivatásos szimfonikus zenekar, a Szent István Filharmonikusok mindennapi munkája, ezzel hidat teremtve az iskolapad és a professzionális muzikus pálya között. A Szent István Zeneművészeti Szakközépiskola legtehetségesebb növendékei évről-évre lehetőséget kapnak, hogy kiemelt koncertjeinken közreműködhesse nek. Ez a mentorprogram nagyon fontos missziónk, fontos, hogy a pályára készülő tanulók minél hamarabb megtapasztalhassák a profi zenekarban való közreműködést. Például a legközelebbi, március 9-ei Zeneakadémiai koncertünkön egy bőgős növendék, Berki József erősíti majd a szólamot. Ezen kívül nagyon fontos megemlíteni, hogy a Szent István Filharmonikusok szervezésében minden évben saját koncerten mutatkozik be a szakgimnázium Fúvószenekara, az iskola igazgatójának, Makovecz Pálnak a vezényletével.

Pontosan mit nevezhetünk „Istvános szellemiségnek”?

Ha pár szóban kellene válaszolnom, akkor az összefogás, a következetesség, az alkotók tisztelete és a tolerancia – ezek voltak azok a stabil építőkövek, amelyekre a 70 év sikerei épültek. A kezdetektől meghatározó „Istvános zenei műhelyben” érték a közösségépítő gondolkodás, amely a mai zenekarnak, a Szent István Filharmonikusoknak is a filozófiája. ■

Zenekarokról zenekarok nélkül

Lapunk tudomására jutott, hogy 2025. február 27-én a Fiktív Café & Event rendezvényhelyszínén egy kerekasztal beszélgetést rendeztek a magyarországi szimfonikus zenekarok helyzetéről. A moderátor Fülöp Péter (a kaposvári Csiky Gergely Színház igazgatója) volt, a beszélgetés résztvevői pedig Szamosi Szabolcs (Filharmónia Magyarország ügyvezető igazgatója), Herboly Domonkos (Nemzeti Filharmonikusok főigazgatója) és Fúke Géza (Győri Filharmonikus Zenekar igazgatója) voltak. A téma – többek között – Fülöp Péter felvetésében makacsul visszatérően az volt, hogy sok-e a szimfonikus zenekar, és Magyarországon valójában hány zenekarra lenne szükség. Bár Magyarországon mintegy tizennyolc hivatásos és nyolc félhivatásos, úgynevezett regionális zenekar működik, de a beszélgetést a közönség soraiból kísérők között nem sok zenekari igazgatót lehetett látni. (Szám szerint négyet.) Az is lehet, hogy nem is tudtak a rendezvényről, de az is, hogy egy másik rendezvényen voltak éppen, ahol arról nyitottak vitát, hogy sok-e a színház vagy a focicsapat. (A KSH adatai szerint 2023-ban 240 színház volt Magyarországon átlagosan 222 (!) látogatóval előadásoként.) Kíváncsian várják a hangversenylátogatók, hogy e nem sajtónyilvános (titkos?) esemény következményeként mikor rukkolnak elő „hozzáértők” ismét a magyarországi zenekarok számának csökkentésével, miután évek óta nem tudják rendbe rakni az ország költségvetéséhez, de különösen a sport és a színházi büdzséhez képest elenyésző nagyságú zenekari finanszírozást Liszt, Bartók, Dohnányi és Kodály országában, hogy a többtucatnyi zenei világhírességről ne is tegyünk említést. Csak remélhetjük, hogy nem azok fognak döntenek a zenekarok számáról, akiket mutatóban sem látni klasszikus zenei koncerteken, vagy azok, akik – távolról sem ismerve a terület sajátosságait – önjelölt és olyan önös érdekektől vezérelt tanácsadókra hallgatnak, akik a saját zenekarukon kívül minden másik együttest megszüntetnének. (a szerk.)

„Előre menekülünk...”

Februári nemzetközi turné, Schönbrunni palotakoncert és új utak a Szolnoki Szimfonikus Zenekarral

✍ Réfi Zsuzsanna

Izgalmas új színt hozott a társulat életébe a februári turné, amely során nemcsak Szolnokon és Budapesten, hanem Eisenstadt és Bécs rangos koncerttermeiben is muzsikálhattak. Ignác Kristóf, a zenekar ügyvezetője azt nyilatkozta a vendégszereplés kapcsán, hogy a februári turné egy újabb fejezetet írt az együttes történetébe, s az, hogy Európa neves helyszínein is élményt adva játszhattak nagy tetszést aratva, további nemzetközi sikereket vetít előre. Hiába azonban az eredményes turné, a forráshiány a Szolnoki Szimfonikusokat is sújtja. Több mint egy évtized után nem tudták megrendezni megszokott, újévköszöntő hangversenyüket, s a következő évadtervet is azzal a tudattal készítik el, hogy abból bármi, bármikor, bárhogy is változhat. A két ügyvezetővel, Patkós Imrével és Ignác Kristóffal schönbrunni fellépésről, tervekről és büdzséről is beszélgettünk.

Egyre több crossover produkció és külföldi turné színesíti a Szolnoki Szimfonikusok programját. A legutóbbi koncertsorozat alkalmával felléptek a kismartoni Esterházy-kastélyban és a Schönbrunni palotában is.

Ignác Kristóf: A februári turné programját nemcsak a szolnoki Aba-Novák Agóra Kulturális Központ-Liszt Ferenc hangversenytermében és a Zeneakadémián adhattuk elő, hanem Eisenstadtban és végül Bécsben is. Az első három hangversenyen Bruch 1. g-moll hegedűversenye hangzott fel - a szólista Szolnokon, Budapesten és Eisenstadtban Eunmi Lee (hegedű) volt -, melyet Liszt Esz-dúr zongoraversenye követett - a zongoránál Szolnokon és Budapesten Lorenzo di Bella, Kismartonban Ngo Phuong Vi foglalt helyet. A második részben pedig Schubert V. szimfóniáját adta elő a zenekar.

Az eisenstadti fellépést követő napon a Schönbrunni palotában ugyancsak pódiumra léphettünk, ahol Mozart A-dúr zongoraversenye és 4. hegedűversenye mellett Schubert V. szimfóniája szerepelt a műsorban. Jiman Wee hegedű- és Shiran Wang zongoraművész kíséretében egy ünnepi hangversennyel zárhattuk a koncertsorozatot. A turné karmestere az olasz származású Arlia Filippo volt.

Büszkén mondhatom el, hogy minden helyszínen telt ház, vastaps és ováció kísérte a koncerteket. Emellett már a következő évadra is készülünk és több bérleten kívüli hangversenyt – köztük számos crossover produkciót - is rögzítettünk már. Más műfaj, eltér a Szolnoki Szimfonikusok profiljától, de a zenekart minél többször el kell adni...

Ezek szerint megint nem túl rózsás az anyagi helyzetük...

I.K.: Azt látjuk, hogy eddig jelentős összeg jutott a zenekarokra, de rossz volt a felosztás. Azt gondoljuk, hogyha ez az összeg csökken most 9 milliárd forinttal, nem arányosan lesznek majd kisebbek a támogatások... Ha pedig a rendszerből kikerül ennyi pénz, akkor a piaci lábat kell erősíteni, aminek aztán a művészi szabadság látja kárát... Tőlünk már nem nagyon lehet mit elvenni, hiszen az ön-

Patkós Imre

Linz Brucknerhaus

Fotó: Nagy B.

kormányzati támogatásunkból zárolták a tavalyi november-decemberi összegeket, és ez azt jelenti, hogy a jövő éves költségvetésben is ennyivel kisebb összeggel kell számolnunk. Legalábbis az első negyedévre kapott támogatási szerződésben már ez szerepel. És a maradék 9 hónap támogatásáról sem érkeztek eddig sajnos megnyugtató hírek. Emellett öt pályázatot is benyújtottunk, összesen 120 millió forint értékben, ezek közül egyetlenegy támogatott, összesen tízmillió forinttal, de azt látjuk, ennek is örülnünk kell.

Patkós Imre: A 2025-ös normatív támogatás összege a tavalyival megegyező, ami lássuk be, a folyamatosan növekvő szolgáltatói árak mellett nem elegendő. Ennek tudatában kell terveznünk és tárgyalnunk a következő évadra vonatkozóan, de ettől függetlenül bért minden hónapban fizetnünk kell. Ezért hát megyünk mindenhol, ahová hívnak, hiszen ahhoz, hogy meg tudjuk tartani a muzsikusainkat, hogy tudjuk fizetni a bért és a színpénzt, bevételeket kell teremtenünk. No meg persze az is nagyon lényeges, hogy zenész kollégáink olyan rangos koncerttermekben is pódiumra léphetnek, mint a linzi Brucknerhaus, a Schönbrunni palota vagy a kismartoni Esterházy-kastély. Úgy vélem, a nálunk is folyó műhelymunkának, szakmai színvonalnak köszönhető, hogy egyre kiemelkedőbb művészek érkeznek a próbajátékainkra, még akkor is, ha nem tudunk annyit fizetni, mint más együttes. A folyamatos építkezésünk eredményének tartom azt is, hogy most olyan kiváló kürtös gárdával büszkélkedhet az együttes, hogy 42 éve — azóta vagyok a társulat tagja — nem voltak ilyen muzsikusaink.

Gondolom, anyagi okai vannak annak is, hogy januárban nem a megszokott újévköszöntő hangversenyre várták az érdeklődőket...

I.K.: Az újévköszöntő Imre ötlete nyomán született, 2012-ben tartotta a zenekar az első, kórust, táncosokat is felvonultató produkciót, ami hatalmas sikert aratott. Rengetegen voltak rá kíváncsiak, s évről évre várta a közönség. Hagyománnyá vált, csak a pandémia és az energiaválság évében nem került színre. Tavaly egy különleges revünek tapsolhattak az érdeklődők, a Dancing With The Stars csapatával közösen léptünk fel, Gundel Takács Gábor volt a műsorvezető. Az eredeti tervek szerint 2025-ben a Carmina Burana hangzott volna fel a Pécsi Balett táncosaival. Azonban a jelen anyagi helyzetünkben egy ekkora kiadást, amelybe egy ilyen nagyszabású produkció kerül, nem tudunk vállalni. Hiszen még a jó években is hónapokig nyögjük a költségét. A város azonban ragaszkodott a január 11-i időpontban a gálához, így most más együttesekkel rendeztek egy újévköszöntő estet.

Azzal az operett-programmal viszont szerepeltünk Szolnokon, amellyel decemberben Szegeden és Debrecenben is felléptünk. A *Zenekarácsony* című estnek Kállay Bori és Oszwald Marika volt a háziasszonya, s olyan fellépők léptek színpadra, mint Vágó Zsuzsi, Kardffy Aisha, Kerényi Miklós Máté vagy Peller Károly, aki az est rendezője is volt. A sorozat harmadik estjeként január 20-án telt házzal adtuk elő Szolnokon *Musical- és operettszillagok – Újévi gálakoncert* címmel.

P.I.: Sajnáljuk, hogy így alakult a helyzet, de a mostani anyagi kondícióink között nem lehettünk könnyelműek.

SZOLNOKI SZIMFONIKUSOK

Főként azért, mert a 2024-es évet is úgy muzsikáltuk végig, hogy az éves költségvetésünket novemberben fogadták el. Közben pedig nem csupán a bécsi és a berlini karmesterszakos akadémistákkal dolgoztunk együtt, hanem számos nagy tervet szövögetünk. Tengerentúli egyetemekkel tárgyalunk, ahogy szó van arról is, hogy Eisenstadtban tartjuk majd ezeknek a kurzusoknak a zárókoncertjét.

I.K.: Igyekszünk elegendő és érdekes feladatot adni a zenészeinknek, a zenekar művészei számára minden egyes koncertsorozat új kihívást, próbatételt jelent. Nem tudunk mást tenni, előre menekülünk... Ott nálunk, a szikesen éjjel-nappal menni kell, hiszen 74 emberért vagyunk felelősek, akiket foglalkoztatunk. Túl kell élni, és meg kell tartani a muzsikusainkat.

Látva a mostani a programjaikat, működik továbbra is a dél-koreai kapcsolat. Milyenek találják a szólistáikat?

P.I.: Számos kiváló művész érkezik, akikkel a zenekari tagoknak is öröm együtt játszani. Figyelni is kell arra, hogy a szakmai kihívásokkal megtartsuk a jó művészeinket, hiszen akadt már, aki inkább elment kamionsofőrnek, de mit mondjak annak, akinek el kell tartania a családját!? A tendencia nagyon szomorú. De hozzáteszem, ennek nem kellenie így lennie, ha igazságosabban működne a pénzelosztás... Hiszen emlékszünk arra az időszakra is, amikor egy-egy

Ignác Kristóf

együtt kilenc-tíz próbával készült a koncertjére. Az állás-pénzük több volt, mint a nálunk adott bér. Ebben a helyzetben még büszkébb vagyok arra, hogy a Szolnoki Szimfonikusoknál lévő hangulat, feladatok okán egyre többen érkeznek a próbajátékainkra, tehetséges akadémisták is vannak köztük, mert látják: figyelünk a részletekre. Igyekszünk megjelenni a nemzetközi szinten, de közben a regionális tennivalóinknak is eleget teszünk. Azt például nagyon sajnáljuk, hogy nem tudjuk folytatni a beavatókoncertjeinket, amelyekkel kis falvakba vittük el a komolyzenét. Ez a jól kialakított rendszer elsorvadt, mert nincs rá forrásunk.

Mindez azért szomorú, mert kezdetektől azt látom, hogy a zenekar nagyon tudatosan építkezik.

I.K.:A zenészeink átlagéletkora, habitusa is ad egy olyan lendületet, s mindez a menedzsmentre, a vezetésre is igaz, ami, bízunk benne, az összes nehézségen átlendíti a zenekart. Megyünk tovább, tűzön-vízen keresztül. Felleptünk már az abádszalóki strandtól kezdve a Musikverein-ig tényleg mindenütt, ahonnan felkérést kapunk, ahonnan érkezik valamennyi bevétel. Nagyon fontosnak tartjuk, hogy mindaz a keserűség, amit az elvonások miatt érzünk, ne szívárogon be a próbaterembe, a koncertekre. Talán az is jelzi, hogy e téren sikerrel járunk, hogy a tavalyi csapatépítő programra, amelyen fakultatív volt a részvétel, az együttes 95 százaléka eljött. Imrével ketten főztünk, süttöttünk, s egy remek estét töltöttünk együtt, fociztunk, játszottunk, s egy valódi közösség részesének érezte magát mindenki, ahol odafigyelnek minden egyes tagra. Tényleg jelentős kapcsolati hálót is építettünk, Bécstől Szabadkájig járjuk a környező országokat, ahol egyszer felleptünk, oda máskor is örömmel várnak vissza minket.

P.I.: Már az évad sérthetlenségét is régen elengedtük. Mindig a körülményekhez, a realitáshoz, az adott anyagi lehetőségekhez igazítunk mindent. Arra törekszünk, hogy mindez a változás ne menjen a hosszú távú művészeti koncepció rovására. De hiába folyik átgondoltan a munka nálunk, azzal a helyzettel nem tudunk mit kezdeni, hogy egyik pillanatról a másikra eltűnik az egyik lábunk. Korábban ugyanis pezsgő zenés színházi élet folyt a városban, ebben a zenekarunk is részt vett, létre is hoztunk egy kisebb színházi társulatot. Egy szezonban száz előadásban muzsikáltak, ami fontos részét képezte a büdzsénknek, és komoly feladatot jelentett a muzsikuskoknak. Ma nincs hét ember, akire szükség van a teátrumban, s elvétve kerül színre zenés darab. Mire valamit felépítünk, változnak a körülmények. Kiestek uniós források, a TÁMOP, később EFOP-pályázatok, a működési körülmények olyan mértékben alakulnak át, amit nem lehet követni. A vezetői pályázatunknak azonban, amellyel elkezdtük Szolnokon a munkát, volt egy víziója, ami szerint azért is építjük tovább a zenekarunkat. Rugalmasak vagyunk, a közönségünk kitartó, a zenészeink mindenevők, szóval mindenképp előre menekülünk! ■

„A zene, a zenélés szeretete tartja együtt a Duna Szimfonikusokat”

Szklenár Ferenc harmincezres közönségről, hatvanhárom koncertről, további tervekről

Rengeteget muzsikálnak – témérdek felkérést kapnak, és rendszeresen igyekeznek különleges produkciókban is pódiumra lépni. A megújult együttes tevékeny szerepet vállalt a komolyzene népszerűsítésében, az igényes kultúra közvetítésében. Remek kapcsolatot alakítottak ki a kőbányai önkormányzattal, járják az országot, s nemcsak a közönségépítésre, hanem az ifjúságnevelésre is odafigyelnek. Az utóbbi években szazonról szazonra sikerült növelni a bevételeiket, a Duna Szimfonikus Zenekar ügyvezető igazgatója ezért is örülne annak, hogyha teljesítményük alapján részesülnének a támogatásokból is.

Réfi Zsuzsanna

Szép koncertekkel indították az évet...

– Decemberben és újévkor is nagyszabású hangversenyeket adtunk, a karácsonyi koncerten Illényi Péter dirigált, s Illényi Katica volt a vendégünk. Fergeteges sikert aratott Kőbányán a koncert, beloptuk magunkat az ottani közönség szívébe. Szintén izgalmas volt az a két újévi gálakoncert, amelyet a Marczibányi téren, valamint Szigetszentmiklóson tartottunk, és ki kell emeljem az évadkezdésből a Müpában rendezett nagykoncertet is, Szarka Tamás fantasztikus zenei csapatával együtt ünnepelethtük születésnapját. De említhetek még egy különleges fellépést is az utóbbi időszakból, még november végén a Papp László Sportarénában is muzsikálhattunk, ahol kibővített, 75 fős zenekarunk szerepelt a Shrek2 koncerten, több ezres publikum előtt.

Felkérésekből és közönségből ezek szerint nincs hiány, azonban az anyagi helyzetük ismét nem túl fényes.

DUNA SZIMFONIKUSOK

– A 2023-as esztendőben az állami támogatás nagyjából lefedte az állományunk bérét, a többi kiadást pedig fedeztük a bevételeinkből. Tavaly azonban több mint ötven százalékkal csökkent a többlettámogatási keretből kapott összegünk. Míg 2023-ban 129 millió forint jutott a Duna Szimfonikusoknak, 2024-ben csak 37 millió. Ezt a hiányt pedig nagyon nehéz saját bevételekből pótolni.... Miközben úgy vélem, a mutatószámainkkal – a harmincezres nézőszámmal, a szezononként adott 63 hangversennyel, ami havi öt koncertet jelent –, nem ennyit érdemelnénk. A teljesítményünk alapján – összevetve a többi együttesel – legalább a bérekre elegendőnek kellene lennie az államtól érkező összegnek. Ötven státuszos muzsikuskunk van, és a legutóbbi elosztási listán azt láttuk, hogy leghátul kullogunk, a támogatásunk olyan arányú, mint azoknak a kamaraegyütteseknek, ahol nincsenek főállásban a zenészek. A zene, a zenélés szeretete tartja együtt a Duna Szimfonikusokat, miközben a felkérések, a sikerek azt jelzik, megvan a magunk helye, szerepe a zenei életben. Ekkora elvonással azonban nem lehet előre kalkulálni. Láttuk, akadt más együttes is, amelynek valamennyivel csökkent a kerete, de a legnagyobb elvonás minket sújtott. Egyébként épp a többeket érintő elvonások kapcsán a Szimfonikus Zenekarok Szövetsége – a tagsággal történt egyeztetést követően – írt is egy segítségkérő levelet a minisztériumnak, ezt támogattuk mi is. Már az is sokat számítana, ha szezonokra szólna a támogatás, hiszen hosszú távon nem lehet úgy működni, hogy eltelik az évből három-négy hónap, miközben nem tudjuk, milyen büdzsével számolhatunk az adott esztendőre... Jó volna, ha a létszám, az elvégzett munka, a nézőszám, valamint hasonló szempontok alapján lennének támogatva az együttesek. Ha ugyanis rendben vannak nálunk a bérek, akkor minden más költséget saját bevételeiből tud fedezni a zenekar.

▮ *Miként alakul az új, kőbányai próbatermük?*

– Nagy öröm, hogy támogató, kiváló partnerre találtunk a kőbányai önkormányzatban. Szépen újjáépítik az épületet, úgy, hogy mindez a próbáinkat sem zavarja. A Kőrösi Művelődés Ház nagyszerű kollégáival közösen új szint vitünk a kerület zenei életébe, és jó munkakörülményeket kaptunk. Az elmúlt években Kőbánya városrész hivatalos együtteseként – új utakat is keresve – több sikeres zenei koncertprojektet indítottunk. A teltházas hangversenyek sorában akadnak bérleti koncertek, filmzene, ifjúsági és crossover műsorok. Kőbánya együtteseként, a kerület legfőbb eseményein éves szinten nyolc közszolgálati koncertet adunk. A Kőbányai önkormányzat mellett zenekarunknak több fő együttműködő partnere is akad: a II. kerületi önkormányzat, a Klebelsberg és a Gödöllői Kastély, valamint nem utolsó sorban az Iventer csapata, akikkel élőzenei filmvetítéseket és filmzene koncerteket tartunk. Ezek az együttműködéseink már évek óta remekül működnek és a jövőben is számítanak ránk.

Horváth Gábor a Duna Szimfonikusok élén
(Újévi Gála a Marczibányi Téri Művelődési Központban)

▮ *Milyen bérletsorozatokkal várják az idei esztendőben az érdeklődőket?*

– A Uránia Nemzeti Filmszínház után ebben az évben a Marczibányi téren Budai Szimfonikus Estek címmel folytatjuk bérletes előadásainkat, ahol már szerencsére a bérleteinkből a fél ház el van adva. Olyan neves művészeket hívtunk meg, mint Kovács János, Balog József, Medveczky Ádám, Szennai Kálmán és Nagao Haruka. A koncerteken a zeneirodalom kiemelkedő szerzőinek műveit állítottuk a középpontba. Brahms, Csajkovszkij, Erkel, Debussy, Dvořák, Kodály, Liszt, Rossini művei hangzanak el. Emellett – 2022-től – a „Cinema & Symphony” élőzenei filmvetítéseken, országos turnén veszünk részt, s ennek keretében többek közt a Kincsem filmet játszottuk, immár 22 alkalommal. A filmzene koncertjeinket havi 2-3 alkalommal adjuk elő vidéki nagyvárosok nagyobb koncerthelyszínein. Nincs nagy zenekarvezetői csapatunk, ezért sokan sokféleképpen foglalkozunk. Blaskovics László zenekari menedzserünk mindig új és új ötletekkel, tervekkel segíti előreljutásunkat, írja a pályázatokot, beszámolókat, folyamatosan követi a koncertek minden szegmensét, nem utolsó sorban tárgyal, és összetartja a csapatot. Csapatunk tagjai még: Balaskó Adrienn zenekari titkár, aki mindenre figyel és intézi a papírmunkát, Horváth Gábor állandó karmesterünk pedig precíz szakmai hozzáértésével vezeti a zenei munkáját az együttesnek. Jómagam igyekszem ezt a csapatmunkát folyamatosan koordinálni. Természetesen akad még több olyan kolléga, aki nagymértékben kiveszi a részét abból, hogy minél jobb és a zenekarhoz méltó hangversenyeket adhassunk. Nagy öröm, hogy számíthatunk Zelinka Tamásra, aki műsorvezetőként fantasztikus zenei, kultúr-történelmi tudásával támogatja továbbra is a zenekarunk

útját. S meg kell említsem, hogy olyan neves vendégművészek muzsikálnak rendszeresen velünk, mint például Sümegi Eszter, Miklósa Erika, Balázs János, Cser Krisztián, a dirigensi pódiumon pedig Kovács János, a zenekar tiszteletbeli vezető karmestere mellett Dobszay-Meskó Ilonát, Szennai Kálmánt, Derecskei Andrászt és Kanai Toshifumit is köszönthetjük már. A Virtuózok 2023 nyertesei: Lugosi Ali, Abouzahra Mariam, Stéger Endre ugyancsak felléptek kíséretünkkel.

Miként haladnak az ifjúságneveléssel, a közösségépítéssel?

– Évek óta részt veszünk a Lázár Ervin programban, többek közt Állati jó hangverseny című műsorunkkal, amely kifejezetten ifjúsági, családi program. A műsorban részletek hangzanak el Haydn, Csajkovszkij, Saint-Saëns, ifj. J. Strauss, Rimszkij-Korszakov és Rossini azon műveiből, melyekben a főszerepet az állatok játsszák, s a koncerthez projektoros vetítés társul. Koncertünket már több alkalommal, nagy sikerrel adtuk elő, többek közt a Kőrösi Csoma Sándor Kőbányai Kulturális Központban, a Gödöllői Királyi Kastélyban, valamint a Természettudományi Múzeumban is. A Kőrösi Csoma Művelődési Központban kifejezetten az óvodás korosztálynak tartottuk meg a programot, közel 300-an hallgatták meg a koncertünket. A Kőbánya városrész által szervezett ifjúsági eseményeken, éves szinten több alkalommal tartunk hangszerbemutató programokat is.

Örömmel mondhatom el azt is, hogy a publikumunk folyamatosan növekszik. 2022-ben indítottuk el Vándorló Koncertek programsorozatunkat, melynek célkitűzései között szerepelt, hogy a Budapest szívében megbúvó paloták, intézmények gyönyörű, de kevésbé ismert termeit bemutavva, hagyományos szimfonikus zenekari koncerteket rendezünk kifejezetten családok és az ifjúság számára. Az így ki-

alakult kapcsolataink révén indult el 2023 őszén Festetics bérletünk, majd 2024 tavaszán az Uránia bérletsorozatunk, emellett megtartottuk az ELTE Aula Magna Dísztermét, mint impozáns fellépési helyszínt, valamint további koncerthelyszíneket. Az évente megrendezett nyáresti, szabadteri hangversenyeink többnyire ingyenesen látogathatók: a Kőbányai Helytörténeti Gyűjtemény kertjében, a Gödöllői Királyi Kastély díszudvarán és a Klebelsberg Kastélyban.

Az ifjú dirigenseknek rendezett kurzusokon ugyancsak muzsikálnak?

– Igen, továbbra is kivesszük a részünket a jövő karmester-nemzedékének neveléséből. Zenekarunk a Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem állandó nevelési projekt partnere, közreműködünk a diplomakoncerteken, felvételikén, gyakorlatokon és vizsgákon. Az elmúlt 20 évben a zenekar karmester-mesterkurzusain több mint 300 fiatal karmesterrel dolgoztunk már együtt. De nemcsak a dirigensekkel foglalkozunk, hanem a fiatal, tehetséges hangszeres szólístáknak is folyamatosan lehetőséget biztosítunk a fellépésekre, többek közt a Virtuózok Tehetségkutató Verseny fiatal sztárjaival is rendszeresen együtt muzsikálunk.

Bármilyen is a helyzet, azért akad egy olyan sorozat, amelyben mindig közreműködnek...

– A II. kerületi egészségügyet támogatva, idén 11. alkalommal fogunk részt venni a Törös Alapítvány által megrendezett jótékony célú hangversenyen, amely fiatal zongoristáknak is fellépési lehetőséget nyújt, s a rendezvénynek újra a Marczibányi Téri Művelődési Ház ad majd otthont. Mert bármit hozzon is az élet, ahogy a zenész szakszervezet is mindent megtett a zenekar tovább élése érdekében, a szolidaritásról mi sosem feledkezhetünk el... ■

Kiváló elhelyezkedés, modernebb felszereltség — egy új korszak

„A Dohnányi Ernő Zenei Központot megtöltik élettel..”

Tavaly októberben már új otthonukban, a Jókai utcában lévő, egykor Pollák Manó tervezte épületben ünnepelhatték a zene világnapját a Magyar Rádió Művészeti Együttese. Az új, modernebb kialakítású és felszereltségű helyszínen nemcsak próbálni tud a zenekar, a kórus és a gyermekkar, hanem lehetőség van lemezfelvételekre, élő közvetítésekre, hangversenysorozatok rendezésére, s a következő évadtól az ifjúsági koncertek ugyancsak ebben az épületben fognak felhangozni. A Dohnányi Ernő Zenei Központról az MRME új, idén kinevezett ügyvezetője, Dr. Molnárné Szunyi Barbara beszélt, aki azt is hangsúlyozta, a rengeteg változás közepette kollégáival együtt stabil hátteret szeretnének teremteni az együttesek számára.

 Réfi Zsuzsanna

Korábban az Opera zenekara használta a termet. Kell-e módosítani az akusztikai jellemzőkön?

– A Magyar Rádió Művészeti Együttese 2024. október 1-jén már új otthonukban, a Dohnányi Ernő Zenei Központban köszöntötték a zene világnapját. A belvárosi, Jókai utca 4. szám alatti épületben korábban a Magyar Állami Operaház próbaterme kapott helyet, valamint napjainkban is számos lakás található, ezért a tervezéskor nagy figyelmet kellett fordítani a próbatermek akusztikájára és hangszigetelésére is. Az épületben több gyakorló,

próbaterem és klimatizált hangszerraktár szolgálja a zenekari- és énekkari művészeket. Továbbá profi hangfelvételekre alkalmas stúdió és irodahelyiségek is helyet kaptak az első emeleti részen. Az épület neve a szimfonikus zenekar egykori alapítójáról és vezető karmesteréről, Dohnányi Ernőről emlékezik meg, míg a földszinti kisebb koncertterem, amely énekkari próbateremként is szolgál, Sapszon Ferencről kapta a nevét. A Nagyterem, amely a szimfonikus zenekar próbahelye, nagyobb létszám befogadására is alkalmas.

Mit lehet tudni a terem jelenlegi adottságairól?

– A 245 m² alapterületű közel 7 méteres belmagassággal rendelkező terem, a zenekar és énekkar egyidejű befogadására képes. Speciálisan kialakított, úgynevezett ház a házban rendszerrel tervezték, ami azt jelenti, hogy a lehetőségekhez mérten akusztikailag minden irányban a meglévő szerkezetektől elválasztva készült. A belső terem a zenekar által előre meghatározott hangzásnak megfelelő akusztikus belső kialakítással rendelkezik. A terem alkalmas lemezfelvételek készítésére, melynek szükséges háttere (vezérlő helyiség, szerver stb.) is a helyszínen rendelkezésre áll. Műszaki szempontból fontos megemlíteni, hogy egyrészt az épületgépészetileg a terem fűtött, hűtött, másrészt minden infrastruktúrával rendelkezik, ami a közvetítésekhez, hangfelvételek, valamint élő rádiós vagy televíziós közvetítésekhez is ideális. Belsőépítészeti kialakítása méltó a Magyar Rádió Művészeti Együtteseire.

Mekkora zenekar és kórus fér el, ha oratorikus műveket próbálnak?

– A kórus alaplétszám esetén a Sapszon termet használja, amikor pedig nagyobb létszámmra van szükség, akkor a Nagyteremben próbálnak.

Mit lehet tudni az épület történelméről? Milyen fontos mérföldköveket és eseményeket élt át az évtizedek vagy évszázadok során?

– Az épület története több szempontból is figyelemre méltó. Az 1800-as években volt pékmesteri, majd fővárosi tulajdonban. Az „elavultnak” számító házat 1908-ban vásárolta meg a Magyarországi Kereskedelmi Utazók Egyesülete (MKUE), hogy az ingatlan lebontása után egy tervpályázat keretében itt építhessék fel az új székházukat és bérházukat. A pályázati kiírást Pollák Manó építész nyerte meg. Az öteemeletes, szecessziós stílusú székház és bérház érdekessége, hogy az öntöttvas rácsokat is KU (Kereskedelmi Utazók) monogrammal látták el – melyet ma is őriz az épület. 1938-ban a földszinti 240 négyzetméteres dísz- és tánctermet művelődési központtá, mozivá és kiállításoknak, irodalmi felolvasásoknak is helyet nyújtó galériává alakították át. Az épület több átalakításon esett át a két világháború között, majd az 1980-as években irodaházzá alakult, jelenleg pedig a Magyar Rádió Művészeti Együttese számára hozott új korszakot modern környezetet biztosítva.

Ez a helyszín miben nyújt mást vagy többet, mint a korábbi otthonuk?

– Technológiailag modernebb kialakítással és felszereltséggel rendelkezik, valamint elhelyezkedéséből adódóan lehetőséget ad arra, hogy a belváros szívében, az Oktogon közvetlen szomszédságában rendezhetjük meg koncertszerepeinket.

Van lehetőség szólampróbákat tartani ezen az új helyszínen, ha a mű nehézsége megkívánja?

– Természetesen. Az ilyen próbák kulcsfontosságúak, amelyhez több szólampróba teremmel rendelkezünk.

Sok éven keresztül tartott a zenekar óvodásoknak, kisiskolásoknak hangszerismertető koncerteket. Ebben a térben is terveznek ifjúságnak előadásokat?

– Az ifjúsági koncertek jelenleg is nagy érdeklődésnek örvendenek, gyakorlatilag néhány nap leforgása alatt több mint 1000 diák jelentkezése érkezett be hozzánk legutóbbi, Hajnaltól estig a Városligetben címet viselő koncertünkre. E programoknak idén a Magyar Zene Háza adott otthont, a következő évtől azonban az ifjúsági koncerteket már a Dohnányi Ernő Zenei Központban rendezzük meg. A gyermekkórus az épület átadását követően nem sokkal indította el gyermekeknek szóló, tematikus műsorokból álló Játékbérletét, mely koncertek szintén nagy népszerűségnek örvendenek, és a Dohnányi Ernő Zenei Központot megtöltik étellel.

Ettől az esztendőől látja el a Magyar Rádió Művészeti Együtteseinek ügyvezetői feladatait. Hogyan kezdődött a kapcsolata a társulattal?

– Egy olyan időszakban érkeztem a Magyar Rádió Művészeti Együtteseire Kft.-hez, amikor rengeteg változás zajlott körülöttünk. A korábban említett Bródy Sándor utcai próbatermek és a 6-os stúdió elhagyása, az új épületbe költözés, a menedzsment átalakulása számos kihívás elé állított bennünket. Az én feladatomban elsősorban az, hogy megteremtsem a zenei együttesek számára azt a stabil hátteret, amely ahhoz szükséges, hogy magas színvonalú szakmai munkát tudjanak végezni és ezáltal nagyszerű koncertélményeket nyújtsanak a közönségnek. A kollégáimmal együtt valamennyien ezért dolgozunk. ■

Dr. Molnárné Szunyi Barbara

20 éve írtuk

ZENEKAR 2005/1

Vágódeszka a (rádió)zenekarok?

A konjunktúra várta magára. A dolgok mai állása szerint nem is keveset, legalábbis mifelénk. A megszorítások mindennaposak, örülhetnek, akik a beigért támogatásokat az előző évihez képest azonos nominális szinten megkapják, márpedig a kevés fókára sok eszkimó jut. Talán ez az oka annak, hogy furcsa, negatív hangok erősödtek fel a magyar zenei/zenekari életben. Végleg szertefoszlni látszik az az idilli kép, amely a magyar zenekari kultúrát egységes egészként, az egyetemes és magyar zenei örökség egyik jelentős alkotóelemeként, Erkel, Liszt, Dohnányi, Bartók és Kodály kultúrateremtő nyomdokain kialakuló világra szóló, mindenáron megőrzendő eredményként értékeli. A szomorú azonban, hogy ezek a hangok nem külföldi riválisainktól, hanem belföldi rivalizálóinktól erednek. ...

...Mondjuk ki nyíltan, ma szakmai berkekben – köszönhetően a belső ellenségeink bomlasztó hatású retorikájának, – több halálra ítélt zenekarról beszélnek. A jóslatok nem válogatóságok: harangoznak már vidéki zenekarok felett is, amelyeket legszívesebben sorstársra nyelne le egészben az adott régió vezető szerepéért folyó harca során, de megkondítják már a harangokat egyes budapesti zenekarok felett is, amelyek fenntartói csődökzeli, avagy privatizáció előtti helyzetben vannak. Sajnos a magyar zenekar-finanszírozási rendszer hiányosságai alkalmat adnak a rémhírkeltésre. És a rémhír az álhírral együtt olyan, mint az influenzavírus: mindig a gyengélkedőt támadja meg először, korra nemre és érdemre való tekintet nélkül. (P. P.)

O tempora, o mores-milyen idők, milyen erkölcsök...

„O tempora, o mores-milyen idők, milyen erkölcsök”, sóhajtott 2000 éve Cicero, aki nem ismerhette azt az angol közmondást, mely szerint mindig a pénzről van szó, abban a 10 esetben, amikor nem, kilencszer mégis csak, sőt tizedjére is mindig ez a helyzet. Ez jut mindig eszembe, amikor lázas tortaszeletelés közben (kétféle van, ugye, de nehezen választhatóak szét: az egyik a zenei életben való részvétel arányát, a másik pedig a pénzügyi többnyire költségvetési - források megközelítésének és bevételezésének sikerességét jelképezi) egy-egy zenekar képviselője együttesének érdemeit taglalja - ez csaknem teljesen helyénvaló, hiszen ki tudhatná jobban, mily fontos hordozója a nemzeti értékeknek egy szimfonikus zenekar, mint ő, saját maga, vagy, s ez már aggályosabb, amikor mások zenei teljesítményének lekcinsnylése útján próbálja megvalósítani valaki saját magát, sajnos, erre nézve is igen sok példát sorolhatnánk - nem teszem, hiszen ezekről éppen a „Zenekar” hasábjain épp elég szó esett. (H. A.)

Új igazgató a MÁV Szimfonikusok élén

A MÁV Szimfonikus Zenekar igazgatói posztjára tavaly ősszel írtak ki pályázatot, amelyre huszonheten jelentkez-

tek, s közülük a legjobbnak Lendvai György bizonyult, ő kapta az együttes tagjaitól a legtöbb voksot....

...„Nem kellene követni az európai trendet, s arra, hogy ilyen sok kiváló együttesünk van, inkább büszkének kellene lennünk. Egyáltalán nem biztos, hogy ha valamelyik társulat megszűnik, akkor a többinek jobb lesz, hogy akkor a tortából nagyobb szelet jut majd nekik. Persze szándék kérdése, hogy a zenekarokat - a törzsközönségükkel együtt - a döntéshozók olyan értéknek tekintik-e, amelyet meg kell tartani, amelyért érdemes áldozni... Ha nagyon alacsonyok a fizetések, rosszak a munkakörülmények, akkor vége a jó hangulatnak, ha pedig egy zenésznek gondja van, akkor az a játékan is hallatszik, s persze a közönség is észreveszi. Sajnos úgy érzem, nagyon közel vagyunk ahhoz, hogy ez a folyamat nálunk is elkezdődjön...” (R.Zs)

ZENEKAR 2005/2

Pénz, pénz és - ötlet

Beszélgetés Strém Kálmánnal, a Strém Koncert tulajdonosával az újkori közönségszervezés lehetőségeiről és a szakma felelősségéről.

...Ha nekem kellett volna döntenem egy-egy zenekar születésénél, hogy legyen vagy ne legyen, nem biztos, hogy új együttes színre lépését javasoltam volna, hanem talán azt, hogy erősítsük meg a régieket...” „...Abban a városban, ahol egy jó zenekar, egy jó menedzser működik, ahol meg tudják teremteni a megfelelő körülményeket, azonnal több lesz a közönség. Ahol ez nem sikerül, ott csökken vagy egyáltalán nincs közönség... Sajnálatos, hogy a napilapok bulvár irányú elmozdulásával ma már nem fontos az „ügyek” szolgálata, csak az, hogy minél több példányt lehessen eladni. Többnyire nincs helyük a komolyzenei koncertekről szóló kritikáknak, pedig gyakran történnek jelentős események a hangversenytermekben. Ez megtéveszti az olvasókat, hiszen fontos dolgokról nem kapnak információt. De ugyanez történik az elektronikus médiumokban is. Minden hírműsor mellett van sportrovat, ahol a kevésbé jelentős sporteseményekről is beszélnek, de sehol sincs kultúrrovat, ahol a nagyon fontos kulturális hírekről is szó esne. Így megtudhatjuk, hogy valakik elvesztettek egy meccset Mexikóban, de azt már nem, hogy ugyanott egy muzsikuszólalista nagyszerű játékaival megnyerte a közönséget. Tudósítanak arról, ha egy klubcsapat hozzánk érkezik, de szó sem esik arról, ha Magyarországra látogat Abbado, Boulez, Barenboim vagy Schiff András. Torz értékrend mentén tájékoztatják a közönséget, ami nagyon rossz hatású...” (T.A.)

10 éve írtuk

ZENEKAR 2015/1

„Ugyanolyan koncerteket adunk, mint a többiek”

Bár jól fogytak a bérleteik és a koncertjeiken is kiváló művészek lépnek pódiumra, nem könnyű a Duna Szim-

fonikus Zenekar helyzete. Az állami támogatás az alacsony fizetéseket sem fedezi, s minden épülettel kapcsolatos kiadásból az együttesnek is ki kellene venni a részét, miközben a fellépéseik számát már nem nagyon lehet növelni... *A zenekarnál a bérek most már tragikusan alacsonynak minősülnek, tekintve az elindult pedagógus életpálya-modellt..., szembeállítva a zenekarok közalkalmazotti bértáblához kötődő fizetéseivel, ami az elmúlt tizenöt évben nem igazán emelkedett. A Duna Szimfonikusoknál a felsőfokú végzettséggel rendelkező művészek bére lassan a minimálbérrel egyenlő, ami rengeteg gondot, feszültséget okoz. A rendkívül alacsony főállású fizetésekből nem lehet megélni, családot fenntartani, a zenekari tagok többsége mellékállásban tanítást vállal...* (R.Zs.)

A közbeszerzési eljárás fogságában

A közbeszerzési eljárások drágítják, lassítják a vásárlásokat, hiszen bizottságot hoznak létre, szabott díjazással, határidőkkel és egyáltalán nem biztos, hogy szakmai, valamint pénzügyi tekintetben a legjobb megoldást eredményezik...

Temérdek nehézséget jelent az együttesek életében, hogy a törvényi szabályozás szerint csak nyolcmillió forint alatt vásárolhatnak hangszert közbeszerzési eljárás nélkül. Sok muzsikos ugyanis ragaszkodik adott márkákhoz, mesterekhez, arról nem is beszélve, hogy a zenéléshez nem feltétlenül a legolcsóbb instrumentum a legjobb. Előfordul, hogy sürgősen szükség van a hangszerekre, ha azonban teljesen szabályosan hajtják végre az eljárást, előfordulhat, hogy több évet is kell egy-egy kiválasztott darabra várniuk.

Szilárd Csaba úgy vélekedik: *„egy igazi művész a hangszerével vérrokonságban van, tehát nemcsak a márkához, hanem a kereskedőhöz is ragaszkodik. Alkalmadtán nem érdekli, hogy melyik drágább vagy olcsóbb. Egyetlen elv vezérli, hogy olyan hangszere legyen, amelyen a lehető legjobban tud játszani, s amellyel teljesen meg van elégedve.”* (R.Zs.)

ZENEKAR 2015/3

„Pénzért művészet, avagy pénz művészetért”

A Zeneművészeti Bizottság (ZeBi) áprilisban a pályázati kategóriába tartozó együttesek támogatásáról tárgyalt, s ezt követően majd a kiemelt és nemzeti kategóriába besorolt együttesek következnek. A Bizottság elnöke, Devich János tájékoztatása szerint körülbelül ugyanakkora összegekkel számolhatnak a zenekarok, énekarok, mint az elmúlt esztendőben. Ami azonban az együttesek költségvetése szempontjából létkérdés jövőre, az a TAO további sorsa. Elképzelhető ugyanis, hogy januártól ezekre az összegekre nem számíthatnak az előadó-művészeti szervezetek... A Zeneművészeti-, valamint a Színházmű-

vészeti és a Táncművészeti Bizottság ezért levelet írt ez ügyben a miniszternek, bízva abban, hogy szigorításokkal ugyan, de maga a rendszer megmarad. Hiszen akad elég gond emellett, amellyel a művészeti területnek meg kell küzdenie. *„A zenekaroknak problémát jelent az egyébként jól működő pedagógus-életpálya elszívó hatása, valamint az önkormányzati támogatások csökkenése... Sok muzsikos inkább a jól kidolgozott pedagógus-életpályát választja, mert jóval kedvezőbbek a fizetések. Régen ez éppen fordítva volt, inkább Mozartot játszott valaki, minthogy a vonókezelést tanítaná...”* (R.Zs.)

Normann Lebrecht a Zeneakadémián

Mindössze jó félház volt kíváncsi Norman Lebrecht brit zenekritikus *„Az összeomlás után: hogyan lesz több zene kevesebb pénzből?”* címmel tartott előadására a Zeneakadémia szépen felújított Solti termében (idősebbeknek: Kisterem) egy barátságtalanul hideg és szürke március eleji szerda délutánon. Hogy az érdeklődés viszonylagos hiánya a hétköznapi délutáni időpontnak, az 1000 forintos belépőnek az előadó személye iránti közönynek vagy a bármifajta magyar nyelvű tolmácsolás hiányának, illetve ezek együttesének volt-e következménye, arra nem derült fény, mindenesetre a hallgatóság soraiban szép számmal voltak külföldi, vagy huzamosabban külföldön élő magyar pályatársak is. Pedig az előadó híre bizonyára nagyobb közönséget is vonzhatott volna. Végül is, csak éppen a címben feltett kérdésre nem kaptunk választ, és arra, hogy azok, akik e „csatornát” több évtizedes tanulás és gyakorlás árán professzionálisan működtetik, hogyan és miből fognak megélni a jövőben. Vagyis, hogy hogyan lesz több pénz, kevesebb zenéből? (K.R.)

Mitől lehetnek sikeresek a közönségnevelő sorozatok?

A kulcs: minőség, jó moderátor, interakció, motiváció, különleges helyszín

Több ezer fős, lelkes zuglói publikum, Bachot éjjel hallgató fiatalok, árnyékszínházas gyerekelőadások, hangszert próbálgató kicsik – a résztvevők előadásaiból biztató kép bontakozott ki a hazai közönségnevelésről. A Magyar Zenei Tanács erről a témáról rendezte kilencedik teadélutánját a Rózsavölgyi Szalonban. A tanácskozáson olyan témák kerültek szóba, mint a kreatív tanulás, a kommunikáció és digitális stratégia, vagy a közönségfejlesztés és célzott akciók. *Pálfi Gábor*, a Művészetek Palotájának külkapcsolati vezetője beszámolt annak az uniós felmérésnek is a szomorú eredményéről, mely szerint 2007-hez képest 2013-ra csökkent a kulturális részvétel. Az egyes műfajokra is lebontva mindez azt mutatja, az operalátogatók vannak legkevesebben. Minden más téren - a könyv olvasást vagy múzeumlátogatást tekintve is 2-3%-os csökkenés figyelhető meg. Még a tv kulturális közvetítéseire fordított figyelem is kisebb lett, 78%-ról 72%-ra csökkent. (R.Zs.) ■

Héja Domonkos határokról, magázódásról,
főzeneigazgatói feladatokról

„A zenekar maximális tiszteletét Németországban tanultam meg”

✍ Réfi Zsuzsanna

Händel Xerxése, monoopera Anna Frank naplójából, Hamupipóke, Mahagonny városának felemelkedése és bukása, Cosí fan tutte és többek között Az álarcosbál is szerepel az Augusburgi Staatstheater programjában, ahol a főzeneigazgató posztot épp egy évtizede tölti be Héja Domonkos. Májusban a Verdi-opera is az ő dirigálásával hangzik fel, de előtte például Bacewicz, Penderecki, Csajkovszkij-koncertek, Theodorakis, Boulez-est várt rá. Idén a hazai közönség is többször találkozhatott már vele, hiszen a Rádiózenekarral köszöntötte az új esztendőt, dirigálta a Miskolci Szimfonikusokat, húsvét vasárnap pedig ismét a Rádiózenekarral muzsikál majd a Mátyás-templomban. A karmesterrel a hazai és a németországi társulatok közötti különbségekről, egyenes beszédéről, 'nem tervezésről' és szakmai munkáról is beszélgettünk.

Ha a legelső interjúnk idején, amikor egyszerre készült a diploma-koncertjére és az első CD-felvételére, azt mondom, ötvenévesen majd Augusburgban lesz sikeres főzeneigazgató, elégedett lett volna?

– Jó felvetés, nem tudom... Sokat gondolkoztam a karrier kérdésén, s három-négy havonta eszembe jut a kérdés, amit a multicégek minden jelentkezőnek feltesznek: hol látja magát öt év múlva — és nem tudok rá válaszolni. Tisztában vagyok vele, hogy ez egyike a gyengeségeimnek, és épp ezért nagyra értékelem azokat, akik szisztematikusan építkeznek. Amikor annak idején életre hívtam a Danubia Zenekart, akkor sem terveztem előre. Tettük a dolgunkat napról napra. Számomra mindig az volt a fontos, hogy a szakmai munka rendben legyen, hogy az apparátus működjön. A belbecsre fókuszálok, hogy a külsín milyen, már kevésbé foglalkoztat, annak megvannak a maga szakemberei. Nemrég meghívtak egy másik német nagyvárosi színházhoz, ahol vezényeltem előadást, tartottam próbát, és mindezzel nagyon elégedett volt a vezetőség és a zenekar is. Behívtak még egy beszélgetésre, ahol arról tettek fel keresztkérdéseket, mi a tervem az együttessel. Az volt a válaszom, hogy lehetnek nagy elképzeléseim, de ismernem kell pontosan a körülményeket... Ettől kezdve nem voltam tárgyalópartner, miközben szakmailag minden a helyén volt. Nem tudok azonban blöffölni, mindig is az őszinte, egyenes beszéd híve voltam és vagyok. Az augsburgi intendáns szokta is mondogatni: értékeli, hogy ritkán szóvalok meg, de annak mindig súlya van.

Már zeneakadémistaként együtttest szervezett. Hogy látja, mennyit változott az eltelt évtizedek alatt a zenekarépítő énjé?

– Erről az együttéseket, a muzsikásokat kellene megkérdezni... Elmúltam ötven éves, s változnak a prioritások, a fontossági sorrendek. Az eltelt évek alatt számos tapasztalatot szereztem, ami biztosan alakított rajtam, és jobb esetben fejlődtem is. Hiába tudok már szinte mindent elvezényelni, hallok jól, ezzel együtt azt érzem, mindig történhet valami olyan, amire nem vagyok felkészülve. Főzeneigazgatóként persze sok olyan dologgal is kell foglalkozni, amivel nem szeretne az ember... Rá-

adásul ebben a pozícióban nem elég okosnak lenni, annak is kell látszani.

Miként változott a közös évtized alatt az augsburgi együttes?

– A zenekar rengeteget fejlődött, s bízom benne, hogy ehhez valamit magam is hozzátettem. Az elmúlt években jelentősen fiatalodott a társulat, és szinte bármilyen műsört kiválóan el tud játszani. De persze, ez egy kétirányú utca, én magam is nagyon sokat tanultam ez alatt az időszak alatt.

Ha eddigi pályáját nézzük, akkor a német esztendők vannak többségben, hiszen Chemnitzben korábban hét évet töltött első karmesterként. Milyen különbségeket, hasonlóságokat lát a magyar és a német zenekarok között?

– Két külön világ. Nem a hangszereket vagy a muzsikásokat tekintve, hanem más a struktúra és eltérő a zenéhez való hozzáállás is. Németországban a főzeneigazgatót a zenekar választja meg, míg Magyarországon ez fordítva történik. Ott a karmester válogat az együttesek között, vagy a politika dönti el a kérdést, és nagyon kevés üdítő kivétel akad... Mindez beleivódott a hazai zenekarokba, és nem igazán hiszik el, hogy ők választhatnak. Németországban sem mindig döntenek jól, de az elsődleges szempont az, hogy szakmailag jó legyen a jelölt és béke legyen a társulatnál. Olyan erős a szakszervezet, hogy minden téren megkerülhetetlen. Épp ezért elképzelhetetlen az is, hogy egy karmester ráüvöltjön bárkire az együttesből. Azzal már vége is az ottani karrierjének... Chemnitzben úgy esett rám a választás, hogy be kellett ugranom egy koncertre 2005 januárjában, ezt követően bejöttek az öltözőmbe a zenekari előjárók, azzal a kérdéssel, hogy lenne-e kedvem vállalni az első karmesterséget, mert annyira elnyerte a tetszésüket a hangverseny. De ott is vezényeltem próbát, mielőtt elnyertem az állást. Az is lényeges, hogy Németországban a zenekarokat megbecsülik. A Staatstheater Augusburgban is az együttes a legnagyobb sztár, s tagjait nem rabszolgákként, hanem érző emberekként kezelik. Persze nem mindig egyszerű a zenekarral, de ők viszik a hátukon a házat. S mindebből fakad az is, hogy a német együtteseknek van tartásuk.

Augsburgban is három forduló volt, nyolcvan aspiránssal, s úgy utazott el rá, hogy nem érdekelte igazán az eredmény...

– Az operaházi történések után egy évig nem csináltam semmit, depresszív lettem, s időre volt szükségem, hogy feldolgozzam a traumát. Nem akartam külföldre menni, itthon szerettem volna boldogulni, azonban elfogyott körülöttem a levegő. Ekkor javasolta egy kedves, idős barátom az augsburgi pályázatot, de inkább csak miatta adtam be a jelentkezésemet. S amikor hívtak a további fordulókra, amelyekből három volt, eldöntöttem, hogy nem leszek kedvesebb annál, amilyen vagyok, teljes egészében magamat adom. Ha kellek így, akkor jó, ha pedig nem, az sem baj. S talán épp ezért működik jól a kapcsolatunk már ennyi ideje...

Hány évre szól az első szerződése?

– Öt esztendőre, aztán - hogy az új intendáns kinevezésével egyidejű legyen az enyém is — két éves szerződést kaptam, legutóbb pedig hat évre szólót. De minden alkalommal úgy kötötték meg ezt a megállapodást, hogy a zenekar véleményét is kikérték, s a tagság 88 százalékban támogatta, hogy továbbra is én legyek a főzeneigazgató. El kell mondjam azért azt is, hogy amikor elnyertem az augsburgi posztot, az első héten eljöttek hozzám a zenekari előljárók. Beszélgessünk Herr Héja, hogy mik a tervei - kezdték a beszélgetést, s aztán az egyikük megjegyezte: 'nézze, egy dolgot tudnia kell, mi tudunk maga nélkül játszani, maga azonban nem tud nélkülünk vezényelni...' Gondoltam is, hogy szép kezdés, azonban igazuk van, egyedül csak suhogtatni tudok a pálcámmal. Tényleg furcsa hivatás a miénk, Lukács Ervin minden évünkben elmondta nekünk a Zeneakadémián, hogy kókler szakmánk van, olyan megfoghatatlan... A zenekar maximális tiszteletét Németországban tanultam meg. Itt tényleg nem hibázhat az ember egyetlen próbán sem, s azok az ifjú dirigensek, akik Németországban szocializálódtak teljesen másként beszélnek az együttessel, mint akik csak otthon, Magyarországon dolgoztak. Fiatal koromban egyébként rám is jellemző volt, hogy ha otthon megsértődött valamin az együttes, ami a próbán történt, akkor mindezt zenekari öntudatnak hívtam, és nagyon károsnak tartottam. Most már azonban látom, hogy mindez a határokról szól. Mindent el lehet mondani, de meg kell találni a módját. Ha átérzem, amit kérnek, ha tisztelem a zenekart, a muzsikások is tisztelni fognak engem. Épp ezért elképzelhetetlen Németország-

ban, hogy tegeződjek. Akad három-négy muzsikus, akivel civilben tegeződünk, de a próbákon, az előadásokon, a hangversenyeken csakis magázódva beszélnek velük. Ez már eleve más szintről indítja a kommunikációt. Hozzá kell tegyem, ha hazamegyek, bár tegeződöm a zenekarral, ugyanolyan tisztelettel beszélnek velük, mint itt.

Említette a főzeneigazgatói feladatokat, amelyek közé gondolom ott is hozzátartozik a kellő kiállás.

– A zenekarnak az a dolga, hogy gyakoroljon és esténként szépen játsszon. Nem nekik kell szabadságharcot vívniuk, ha rosszabbra fordulnak a körülményeik. A főzeneigazgatónak kell megvédenie őket, úgy vélem mindenütt ez a dolga.

A németországi évek alatt is rendszeresen muzsikált a hazai együttesekkel, idén is szép hangversenysorozatot tartott már, és lesz is folytatása...

– Nagyon szerettem az újjévköszöntő koncertet, remek hangulatban dolgozhattunk a Rádiózenekarral, ahogy a Műpás fellépésén is, amelynek Kelemen Barnabás volt

a szólistája. Miskolcra is szívesen tértem vissza, és várom már a húsvéti hangversenyt is Bach, Buxtehude és Telemann műveiből. Tényleg fontosnak éreztem a kezdetektől, hogy minden évben megforduljak Magyarországon, hiszen imádok otthon lenni, arról nem is beszélve, hogy az együttesek mind-mind szeretettel fogadnak, bár azért egy-két hét után azt érzem, hogy az otthoni, folyamatos panaszkodás kissé fárasztóvá válik. Augsburg-

ban is lehetne sorolni a gondokat, hiszen azokból itt is akad jócskán, de azt csinálhatom, amit szeretek, van egy jó zenekar a kezem alatt, és ez a legfontosabb.

Említette, hogy nem tervezgetős típus, nem szokott öt éves távlatokban gondolkodni. Az azonban biztos, hogy még négy éven keresztül az Augsburger Philharmoniker főzeneigazgatója...

– Így van, s közben majd gondolkoznom kell a folytatásról, ami nem csupán engem érint, hanem a családomat is, hiszen a német városban lakunk a feleségemmel és a három gyermekünkkel, akik Augsburgban járnak iskolába. Én mindig itthon szerettem volna dolgozni, de aztán a történések elviszik az embert valamilyen irányba, s aztán ahhoz az irányhoz vannak kötve, vele együtt a szerettei is... Meglátjuk, miként alakul, hiszen diplomázó karmesterként sem fordult meg a fejemben, így alakulnak majd a felkéréseim. ■

**Nem akartam
külföldre menni,
itthon szerettem volna
boldogulni,
azonban elfogyott
körülöttem a levegő**

Két hegedűs, közös jövő

Hörömpöli
Anna

Abouzahra Amira és Mariam Bécsben élő hegedűművész testvérpár, akik fiatal koruk ellenére már jelentős nemzetközi hírnevet szereztek. Tanulmányaikat Németországban kezdték, majd a bécsi zenei életben mélyítették el tudásukat olyan neves mesterek irányítása alatt, mint Dora Schwarzberg és Várdai István. Nemzetközi versenyeken és fesztiválokon elért sikereik, valamint a közönség szeretete és a zene iránti elhivatottságuk megalapozza ígéretes jövőjüket.

Melyik volt az első hangszer, ami megragadta a figyelmezteteket, és miért éppen a hegedű mellett döntöttetek?

Amira: Mivel mindkét szülőnk zongoraművész, a zene a születésünktől kezdve körülvett minket. A zongora állandóan jelen volt az életünkben. Hallottuk a szüleinket gyakorolni, már egészen kicsi korunktól magunkkal vitték minket a turnéikra. Emlékszem, ha zenekarral léptek fel, a zenekar tagjai mindig kedvesen fogadtak minket is, és szívesen megmutatták a hangszereiket. Először a hegedű és a cselló hangja fogott meg – a hegedűt választottam. Mariam, látva engem, kicsit később szintén hegedűt vett a kezébe. A hegedű a legfontosabb hangszerem, ez nem változott, időközben viszont a brácsát is nagyon megszerettem. A hegedűt is a mélyebb húrjai, testesebb hangjai miatt választottam. A cselló talán már túl mély lett volna nekem. A brácsában pedig megtaláltam a két hangszer közötti ideális hangterjedelmet és hangszínt.

Milyen volt a zenei légkör otthon, hogyan segítette ez a saját zenei utatok megtalálását?

Mariam: Ahogy Amira is mondta, a zene gyerekkorunktól körülvett minket. Édesanyánk sokat foglalkozott velünk, minden nap együtt gyakoroltunk, mindig egyre többet. Zongorán is kísért minket. Szerencsések vagyunk, hogy zenész szüleink vannak, így beleszülettünk ebbe a világba. Anyukánkkal a kapcsolatunk ma is szoros: most már szonátákat, duókat játszunk vele, ahol a zongora és a hegedű zeneileg egyenrangú partnerek. Különleges élmény, ha vele játszhatunk.

Ez azt jelenti, hogy édesanyátok elkísér benneteket fellépésekre is, amikor csak lehet?

Amira: Igen, gyakran együtt is játszunk. Ha fellépésünk van, azt szeretem, ha anyukánk kísér zongorán. Egyrészt

nem kell más zongoristát keresnünk, másrészt ő ismer minket legjobban, és annyit próbálhatunk, amennyit kell. Öröm vele utazni is. Így minden nagyon jól működik.

Szerencsés az összhang édesanyáttal. Ha más zongoristákkal játszottok, érezhető a különbség?

Mariam: Igen. Anyukánkkal sokszor szavak nélkül is megértjük egymást a zenében. Nem kell mondanunk, mit szeretnénk, mert ő rögtön érzi, tudja, annyira ismer minket. Ha együtt blattolunk egy új darabot, amit korábban sosem játszottunk, hirtelen ugyanazt érezzük, és már csináljuk is. Ha más zongoristával játszunk, gyakorolni kell, hogy együtt kezdjünk el egy frázist, például be kell intelnünk. Anyukánkkal ez ösztönösen működik. Ő nem néz oda, én sem intek, mégis egyszerre kezdünk.

Édesapáttal milyen a zenei kapcsolatotok?

Amira: Korábban családi koncerteket rendeztünk, ami különleges élmény volt, mert mindenféle formációban ját-

szottunk együtt: kettesben, hármasban, négyesben. Volt olyan is, hogy édesapámmal zongoráztunk négykezese- ket, vagy két zongorán játszottunk mind a négyen, együtt. Mostanában édesapánk inkább a szervezői oldalon tevékenykedik, főleg az arab világban szervez koncerteket, turnékat. Azért néha még most is előfordul, hogy közösen zenélünk, szeretjük ezeket az alkalmakat, ilyenkor leginkább valamilyen kamarazenei darabot választunk.

Édesapátok a szervezői tapasztalatával tud benneteket segíteni a karrieretek építésében?

Amira: Nekünk nem szokott koncerteket szervezni, az arab világban egyébként is szokatlan lenne, hogy egy apa a két lányát menedzseli. Nem is a szólisták turnéztatása a fő tevékenysége. Édesapánk küldetése a különböző zenei világok megismertetése más kultúrákkal: az arab zene népszerűsítése Európában, illetve az európai klasszikus zene népszerűsítése az arab világban. Persze, azért néha minket is bevon a projektjeibe. Például nemrég felléptünk a Royal Filharmonikus Zenekarral Kairóban, Egyiptomban, ahol mindketten játszottunk. Korábban Mariamnak volt egy turnéja a Paganini-hegedűversennyel, nekem pedig a Csajkovszkij-hegedűversennyel. Amikor adódik rá lehetőség, akkor mi is fellépünk az általa szervezett koncerteken. Az ottani közönség nagyon lelkes és szeret minket, mi is szeretünk otthon játszani – az tényleg egy másik otthon a számunkra.

Egy új hegedűverseny megtanulása komoly feladat. Meséljetez arról, hogyan készültök fel egy-egy ilyen kihívásra? Hogyan kezdtétek el a felkészülést?

Mariam: Mindig nagyon élvezzük, amikor új darabokat kezdünk el megtanulni. Ideális esetben, ha van rá idő, először egy hétig intenzíven foglalkozunk a művel, aztán egy kicsit „érleljük”, hagyjuk ülepedni a fejünkben. Tapasztalatunk szerint ez a passzív időszak sokat segít a fejlődésben, talán többet is, mint a folyamatos, intenzív gyakorlás. Azt vettük észre, hogy amikor másodszor játszunk ugyanazt a hegedűversenyt, már az első pillanattól kezdve teljesen más szinten foglalkozunk vele.

Amira: Hozzátenném, hogy ha hegedűversenyt tanulunk, akkor a zenekari próbák is rengeteget segítenek a fejlődésben. A próbák során a darab annyit fejlődik, hogy az első próba és a koncert között már hatalmas a különbség.

Előfordult, hogy úgy éreztétek, hogy túl kevés időt hagytatok egy mű megtanulására?

Mariam: Igyekszünk ezt elkerülni, de előfordul, hogy egyszerűen nincs elég időnk a felkészülésre. Ilyen esetben nagyon kell koncentrálnunk, hogy a lehető legjobbat hozzuk ki a helyzetből. Szerintem mindkettőnknek a Csajkovszkij-hegedűversenyre való rövid felkészülési idő jelentett hasonló kihívást.

Amira Abouzahra játsza a Mendelssohn kettősversenyt Fejérvári Zoltánnal, a MÁV zenekarral, Christoph Eschenbach vezényletével

Amira: Igen. Nekem 2023-ban volt ilyen élményem, amikor Egyiptomban játszottam ezt a hegedűversenyt a Csajkovszkij Szimfonikus Zenekarral. Mindössze egy hónappal a koncert előtt kezdtem el tanulni a darabot, mert előtte egész nyáron fesztiválokon léptünk fel. Volt bennem némi stressz, ugyanakkor az az intenzív időszak nagyon hatékonyan bizonyult. Mariamnak mostanában volt hasonló tapasztalata a Concerto Budapesttel és Keller Andrással. Ő is körülbelül egy hónappal a koncert előtt kezdte el tanulni ugyanezt a darabot.

Mariam: Szerintem nagyon érdekes az a folyamat, amikor ilyen rövid idő alatt kell a legjobbat kihozni magunkból, és úgy játszani, hogy a közönség ne vegye észre, milyen kevés időnk volt a felkészülésre.

Meséljete a zenei tanulmányaitok fontosabb állomásairól! Hol kezdtétek el, kik voltak a legmeghatározóbb mestereitek a pályátok során?

Mariam: Németországban kezdtük, mert ott éltünk akkoriban. Én háromévesen kezdtem hegedülni, Amira pedig egy évvel korábban, négyévesen. Az első hegedűtanárunk egy ukrán származású tanárnő volt, aki nagyon jó pedagógusnak bizonyult, különösen értett a kisgyerekek oktatásához. Vicses, de ugyanakkor szigorú is volt, ami pont ideális a kezdéshez. Neki köszönhetően nem úgy éltük meg a hegedűórákat, mint valami kötelező feladatot, hanem megszerettük a zenét és a gyakorlást. Később aztán sokat jártunk haza Budapestre, ahol néhány évig Homoki Gábor foglalkozott velünk intenzíven. Rengeteget segített nekünk abban, hogy megtaláljuk a saját hangunkat a hegedűn, zeneileg is sokat fejlődtünk általa.

Amira: Később Bécsbe költöztünk, mert az ottani Zeneakadémiára felvételiztünk. Így kerültünk Dora Schwarzberghez, akinél azóta is tanulunk, már lassan hat éve. Ő egy rendkívül inspiráló személyiség, hatalmas tudással, aki mindig mindent zenei oldalról közelít meg. Emellett mesterkurzusokra is járunk, különböző helyekre. Többször vettünk részt Keller András mesterkurzusain, ő is tanított minket, nagy előrelépést jelent az is, amikor a zenekarával játszhatunk. Várdai István Bécsben él és az MDW-n tanít, őt is a mentorunknak tekintjük, felkeressük, ha tanácsra van szükségünk.

Mariam: Két éve megismerkedtünk Dimitri Sitkovsky hegedűművésszel. Azóta vele is fontos zenei kapcsolat alakult ki közöttünk, a tanár-tanítvány reláció mellett zenei társakként is sokat játszunk együtt. Például most februárban a Zeneakadémián, a Liszt Ferenc Kamarazenekar bérletes koncertjén fogunk együtt fellépni. És persze sok fesztiválra járunk, például a Verbier Fesztiválra, amelyen tavaly a Verbier Festival Academy vonós szólistáiként vehettünk részt.

Meséljete erről a fesztiválról és a magyar vonatkozásról! Kikkel találkoztatok ott?

Mariam: Tavaly rengeteg magyarral találkoztunk kint, részben ezért is mentünk!

Amira: Igen, ott volt Takács-Nagy Gábor, Keller András, Szűcs Máté, Perényi Miklós és Schiff András. Nagyon jó volt látni, hogy sok magyar művész képviselteti magát egy ilyen rangos nemzetközi fesztiválon.

Mariam: A Verbier Fesztivál egyébként családias hangulatú. Mindenki ismer mindenkit, rengeteg fiatal zenész érkezik a világ minden tájáról. Megismerkedhetünk velük és sok barátságot kötünk. Ez nagyon jó, mert ha egy másik országba utazunk, szinte biztos, hogy találkozunk valakivel, akit a fesztiválokról vagy mesterkurzusokról ismerünk.

A fiatal résztvevők között is vannak magyarok?

Amira: Tulajdonképpen bárhová megyünk, mindig találkozunk magyarokkal. Ha mégsem: mi nagyon szívesen képviseljük Magyarországot! De azért általában legalább egy magyar név felbukkan a diákok között a mesterkurzusokon is. Főleg, amikor neves magyar tanároktól is tanulhatnak, az vonzza a magyar diákokat.

A fesztiválok mellett a nemzetközi versenyeken való részvétel és az elért eredmények is fontos részét képezik a klasszikus zenei pályának. Ti mennyire tartjátok fontosnak ezeket a versenyeket?

Amira: Valóban, mi is részt vettünk már néhány nemzetközi versenyen. Általánosságban elmondhatom, hogy számunkra a felkészülés a legfontosabb. A verseny kiválasztásánál figyelembe vesszük a repertoárt, a zsűri összetételét, és mérlegeljük, hogy a repertoár megtanulása mennyire lesz hasznos a számunkra. Fontos szempont az is, hogy a döntőben zenekarral lehessen játszani. A lényeg, hogy elégedettek legyünk a saját teljesítményünkkel, és úgy játszunk, ahogy abban a pillanatban a legjobban tudunk. Ha ez megvan, akkor az eredménytől függetlenül elégedettek lehetünk.

Mariam: Általában nem olyan versenyekre megyünk, ahol évek óta játszott darabokat kell bemutatnunk. Nem az a lényeg, hogy feltétlenül megnyerjünk egy versenyt, hanem hogy kihívást jelentsen számunkra, új darabok megtanulására ösztönözzön. Például tavaly októberben részt vettem egy nagy versenyen Olaszországban, a Viotti versenyen. Nyáron sokat utazunk, fesztiválokon lépünk fel, ilyenkor nem a gyakorláson keresztül fejlődünk a legtöbbet, hanem mindenféle zenei impulzust szívunk magunkba. Szeptemberben viszont elkezdtem az intenzív felkészülést. Minden nap elementem hegedűórára Dora Schwarzberghez, napi két-három órát töltöttem nála, szinte mindig más darabokat játszottam. Otthon is gyakoroltam napi 6-8 órát egyedül vagy édesanyámmal, mert több szonáta is szerepelt a program-

ban. Azután októberben elutaztunk édesanyánkkal Olaszországba. Nagyon jól éreztük magunkat, mert előtte annyit dolgoztunk, hogy ott már csak a zenélésre koncentráltunk. A sikeres felkészülésnek köszönhetően négy hosszú forduló után megnyertem az első díjat!

Hogyan tudod ilyen intenzív felkészülés mellett menedzselni az idődet?

Mariam: Abban az időszakban nem jártam iskolába. Édesanyám azt mondta, hogy most az iskola másodlagos, mert erre a versenyre kell koncentrálnom. Így aztán reggeltől estig csak a zene volt az életem. Szinte senkivel nem találkoztam, ami egyébként nem jellemző rám.

Beszéljünk egy kicsit a gyakorlásról! Befolyásoljátok egymás gyakorlási módszereit, szokásait? Van átfedés a gyakorlási időtökben?

Amira: Nem igazán, általában külön gyakorlunk. Vagy édesanyánkkal gyakorolunk külön-külön. Persze, ha van olyan darab, amit éppen együtt játszunk, akkor természetesen együtt dolgozunk.

Mariam: A repertoárunk valamiért úgy alakult az idők során, hogy sosem ugyanazokat a műveket játsszuk. Mindketten a saját zenei utunkat járjuk.

Amira: Igen, és pont mostanában kezdünk el olyan darabokat is játszani, amelyek korábban a másikunk repertoárjához tartoztak. Sok olyan mű van, amit mindketten a magunkénak érzünk.

Tudnátok mondani egy-két példát ezekre a darabokra?

Mariam: Például a Csajkovszkij-hegedűversenyt Amira játszotta először. Most én is megtanultam. Nemrég viccelődtünk is azon, hogy most már nekem is van „jogom” megtanulni egy hegedűversenyt, amit ő már játszott.

Amira: A Beethoven-hegedűverseny az „én darabom”, azt már 14 éves korom óta játszom. Mariamnak pedig a Brahms hegedűverseny áll közel a szívéhez, azt ő játszotta sokat. Most kicsit félünk elkezdeni ezeket a műveket, mert annyira a másikunkhoz kapcsolódnak, annyira jól játssza őket a testvérünk.

Egy teljesen más téma: ti egymás között németül szoktatok beszélni?

Amira: Ha édesanyánk is velünk van, akkor magyarul. Az iskolában, óvodában mindenki németül beszélt, kialakult, hogy mi ketten is németül beszélünk egymás között. Könnyebb németül kommunikálnunk, megszoktuk.

Más nyelveket is beszéltek?

Amira: Angolul igen, azt értjük és beszéljük is, de nem olyan szinten, mint a magyart vagy a németet. Hat évig

tanultam franciául az iskolában, úgyhogy azt is elég jól értem. Mariamnak két éve van franciaórája. Egy évig olaszul tanultam, úgyhogy nagyjából értem a beszédet, spanyolul is értek valamennyit. Most kezdtem el koreaiul tanulni.

Koreaiul? Hogyhogy?

Amira: A koreai filmeket nézve megtetszett a nyelv; teljesen más, mint az európai nyelvek. És a koreai konyhát is nagyon szeretem!

Amira, olvastad talán, hogy 2024-ben a Fidelio olvasói „Az év koncertjének” választották a Christoph Eschenbachhal és a MÁV Szimfonikus Zenekarral októberben adott koncertedet. Mit jelent számodra a közönség visszajelzése? Hogyan emlékszel vissza erre a koncertre?

Amira: A MÁV Zenekarral adott koncert váratlan lehetőség volt számomra, nagyon boldog voltam, hogy Fejérvári Zoltánnal játszhattam Mendelssohn kettősversenyét. Eschenbach csak egyszer hallgatott meg minket, és annyit mondott: „nagyon jó”. Ő nem egy sokat beszélő karmester, legalábbis én így tapasztaltam, de nagyon kedves ember és zeneileg rendkívül inspiráló velem együttműködni.

Később láttam, hogy lehet szavazni az év koncertjére, természetesen én is voksoltam, mert nagyon élveztem a játékot. Amikor láttam, hogy mennyien szavaztak épp erre a koncertre, annyira örültem! Úgy tűnik, a magyar közönség is értékelt az előadást, sikerült közvetítenünk azt, amit szerettünk volna átadni. Ez az elismerés sokat jelent a számomra.

Tapasztaltok különbségeket abban, hogy hogyan viszonyulnak a különböző nemzetek közönségei az előadásaitokhoz?

Amira: Igen, van különbség! Ez leginkább a tapsolásban mutatkozik meg. Magyarországon a tapsolás mindig ritmusos: először gyorsítani kezdenek, majd valaki újra lassabban indítja és így tovább. Ezt szinte minden magyar koncerten hallani. Németországban ez teljesen más; ott inkább hosszsan, de nem feltétlenül lelkesen tapsolnak, inkább csak tartósan.

Egyiptomban a saját koncertjeinken mindig nagyon lelkes a közönség! Bármikor megtapsolnak, még a koncert közben is, ha egy futam vagy kadencia végére érünk. Hazatérni mindkét otthonunkba, Magyarországra és Egyiptomba is különleges érzés, más, mint New Yorkban vagy Londonban koncertezni.

Melyek azok a helyek vagy országok, ahová legszívesebben jártok vissza koncertezni?

Mariam: Olaszországot nagyon szeretjük! A tavalyi októberi Viotti verseny óta sok koncertfelkérést kaptam innen, édesanyámmal is lesznek közös fellépéseink.

Amira Abouzahra játsza a Beethoven hegedűversenyt a China NCPA-ben, Zubin Mehta vezényletével, a Maggio Musicale Fiorentino Zenekarral

Márciusban például Genovában játszunk egy szép, nagy színházban, és több fesztivál nyitókoncertjén is részt veszünk. Olaszországban mindig jól érezzük magunkat, még ha nem is onnan származunk. Egy kicsit olyan, mintha nyaralnánk.

Amira, meséltél korábban az egyiptomi közönség lelkesedéséről. Jellemző ez a hozzáállás már országokra is?

Amira: Igen, például a tavalyi kínai turném Zubin Mehtával óriási élmény volt. Kínában rengeteg fiatal hallgatta meg a koncertjeinket, ami feltűnő különbség például Ausztriához vagy Magyarországhoz képest. A koncertek után sokan odajöttek hozzánk, fotókat kértek, meséltek arról, hogy ők is zenészek, vagy hogy érdeklődnek a zene iránt. Nagyon jó látni ezt a nyitottságot és érezni, hogy a zene összeköt minket, még ha nem is beszéljük ugyanazt a nyelvet.

Minék tulajdonítod ezt a nyitottságot Ázsiában? Miért fogékonyabbak ott a fiatalok a klasszikus zenére?

Amira: Úgy gondolom, hogy az ázsiai fiatalok egyszerűen nyitottabbak a klasszikus zenére. Sok ázsiai barátunk is megerősítette, hogy a kultúrájukban gyökerezik a vágy, hogy a gyerekek megtanuljanak legalább egy hangszeren játszani. Ez kulturális érték és presztíziskérdés egyszerre, még akkor is, ha később nem válnak profi zenészekké. Szerintem ezért is érdeklődnek annyira a koncertek

iránt, különösen vonzó számukra, ha hozzájuk hasonlóan fiatal külföldi művészeket láthatnak színpadon.

Tapasztaltatok máshol is hasonlót?

Mariam: Ilyen mértékű, kifejezetten koncertek utáni lelkesedést talán nem tapasztaltunk máshol.

Amira: Néha tartunk workshopokat iskolákban, például két éve Ománban. Nagyon érdekes volt látni, hogy a gyerekek mennyire fogékonyak a klasszikus zenére, ha interaktív módon közelítünk hozzájuk.

Milyen korosztálynak tartottatok workshopokat?

Amira: Legtöbbször kisebbeket tanítunk, 8-13 éveseket, de Ománban például 6-18 éves, vegyes korosztályú csoportokkal dolgoztunk. Egy nagy teremben több osztály összegyűlt, Vivaldi Négy évszak példáján keresztül mutattuk be a zenét. Megkérdeztük például, hogy ebben a részletben mit hallanak, vihart vagy madárcsicsergést? Bevontuk őket ritmusjátékokba, ütős hangszereket is vittünk és együtt tapsoltunk, zenéltünk.

Mariam: Olyan is volt, hogy ők vezényeltek minket, és nekünk úgy kellett játszaniuk, ahogy ők dirigáltak!

Amira: A gyerekek mindig nagyon élvezték ezeket a workshopokat. Később az iskolától is örömmel hallottuk, hogy sokan kedvet kaptak a zenéléshez és elkezdtek valamilyen hangszeren tanulni. ■

Andrés Orozco-Estrada

Fotó: Martin Sigmund

„Hatalmas szintlépés, amikor egy jó zenekarral dolgozhat az ember”

Karmesteri zenekari gyakorlatot tartott a MÁV Szimfonikusoknál Andrés Orozco-Estrada

✍ Kiss Eszter Veronika

A MÁV Szimfonikusok hosszú évek óta elkötelezetten segítik és támogatják az ifjú művészeket és a tehetséggondozást, rendszeresen mutatják be fiatal szerzők műveit, biztosítanak fellépési lehetőséget pályakezdő karmestereknek és hangszeres művészeknek, workshopokat és mesterkurzusokat szerveznek neves karmesterek, szólisták vezetésével, illetve közreműködnek végzősök diplomahangversenyein, növendékkoncerteken is.

„Az a tapasztalat, amelyet egy igazán nagy zenekarral lehet szerezni, teljesen más szintet képvisel, ezért számomra rendkívül fontos és hatalmas öröm is egyben, hogy együttműködhetek a MÁV zenekarral. Őszintén szólva, ez inkább egy személyes kezdeményezés volt a részemről. Én magam kerestem a kapcsolatot, mert szeretném, hogy a hallgatók megszerezzék ezt a zenekari tapasztalatot. Nagyon jól tudom, milyen hallgatónak lenni – magam is voltam –, és milyen érzés, amikor egy jó zenekarral dolgozhat az ember. Ez hatalmas szintlépést jelent. A diákok pedig ezt teljesen

átérik és megértik. – mondta lapunknak a kurzus alkalmából Andés Orozco-Estrada.

Bár a budapesti kurzus teljes felépítésében és a gyakorlat szempontjából mesterkurzus volt, annyiban mégis különbözött, hogy nem volt mindenki számára elérhető, csak Andrés Orozco-Estrada saját hallgatóinak. „A lényeg mégis az, hogy egy mesterkurzus érzését kelti, mert egyszeri alkalom és nagyon magas szintű munka. Olyan műveken dolgozunk, mint Beethoven 5. szimfóniája vagy Kodály darabjai, amelyek technikailag mindig kihívást jelentenek. Maga a technikai kivitelezés is egy kihívás, főleg kézzel technikailag. Két héttel ezelőtt már egyszer zongorán próbáltuk, mindenki kapott fél órát, hogy előkészüljön. De itt most mindenkinek egyedül kell helytállnia – ez a mesterkurzus része. Mindenkinek magának kell boldogulnia, és meg kell oldania, hogyan birkózik meg azzal, hogy egy zenekar előtt áll” – fogalmazott a neves karmester. A kapcsolat a MÁV Szimfonikus Zenekarral Sugár Nátánhoz

kötődik, aki magyar zenészcsaládból származik, de Bécsben él és tanul Orozco-Estradánál. „Mivel mindig keresem a lehetőségeket a hallgatóim számára, próbálok olyan megoldásokat találni, amelyeknek van értelme mind szakmailag, mind szervezési szempontból. Bécsben vagy Németországban egy ilyen együttműködés megvalósítása nagyon nehéz, ezért mindig kérdezgetem a hallgatóimat, hogy van-e kapcsolatuk, hiszen ők a világ minden tájáról érkeztek. Most az egyik hallgatóm, Sugár Nátán segített kapcsolatba lépni a zenekar igazgatójával, Lendvai Györggyel. Remélem, hogy ez csak a kezdet, és évente legalább egyszer, de még jobb lenne, ha félévente meg tudnánk valósítani egy hasonló kurzust. Egyértelmű, hogy fantasztikus lehetőségről van szó. A zenekar kiválóan dolgozik, a színvonal nagyon magas, ami természetesen fontos, de legalább ilyen lényeges az is, hogy nyitottak, fegyelmezettek és tiszteletteljesek. Természetesen beszámolok erről a bécsi Zeneakadémia vezetőjének, és remélhetőleg további közös projektek is megvalósulhatnak. Például nagyon szeretnék egy koncertet rendezni a bécsi Konzerthausban vagy a Musikvereinban. Mint mindig, ez is nyilván pénz kérdése lesz, de biztos vagyok benne, hogy a hallgatók lelkesedése és visszajelzései alapján nagy érdeklődésre számíthatunk” – mondta Andés Orozco-Estrada.

Amikor arról kérdezzük, miért tartotta fontosnak a tanítást a sikeres karmesteri karrierje mellett, három dolgot említ. „Az első és legfontosabb az, hogy ez szívügyem. Magam is hallgató voltam – ahogy mindannyian –, és 19 évesen érkeztem Bécsbe azzal a céllal, hogy minél többet tanuljak és fejlődjek. Itt találtam otthonra, nemcsak mint karmester-hallgató, hanem azóta is, hiszen továbbra is Bécsben élek, az osztrák feleségemmel. Amikor felajánlották nekem a lehetőséget, hogy tanítsak, úgy éreztem, hogy ez egyfajta kötelességem is – visszaadni valamit ennek a városnak és ennek az egyetemnek, amelyek annyira mindent adtak nekem: zenei képzést, tudást, otthont. A második ok, hogy én magam is aktív karmester vagyok, és az ember hihetetlenül sokat tanul a gyakorlatból. Ami-

kor az ember még hallgató, néha úgy érzi, hogy az oktatás megtanítja az elméleti szabályokat, de nem mindig kapcsolják össze a gyakorlati helyzetekkel. Végül soron persze mindenkinek magának kell megtapasztalnia ezeket, de a tanítás során szeretném a hallgatóimnak átadni mindazt, amit nap mint nap átélek. Nem csak azt, hogy egy mozdulat felfelé vagy lefelé mutat, hogy mi a forte és a piano, hanem olyan dolgokat is, mint például hogyan gondolkodik egy bőgős, hogyan lélegzik egy fuvolista, vagy hogyan egy trombitás. Ezeket elméletben is lehet tanulni, de a valódi tapasztalat az, ami igazán átadja ezt a tudást. És végül a harmadik ok: egyszerűen boldoggá tesz. Fantasztikus érzés látni, hogy amit csinálok, az nemcsak jobbá teszi a hallgatókat, hanem talán boldogabbá is. Ha egy kicsit hozzájárulhatok ehhez, az számomra a legnagyobb ajándék. Ezért csinálom ezt, és ezért jelent számomra ilyen sokat” – tette hozzá Andés Orozco-Estrada.

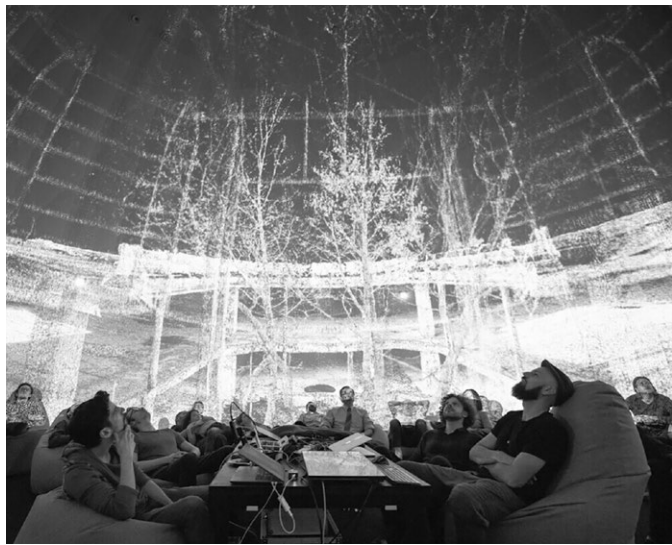
„Hallgatóként óriási lehetőség nekünk, hogy a MÁV Szimfonikusokkal dolgozhatunk Budapesten, ahol talán egész Európában a legtöbb zenekar működik. Kicsit olyan ez, mint amikor egy focistának készülő fiatal elme lehet Spanyolországba egy klubhoz gyakorolni. Hónapok óta erre készülünk” – meséli Sugár Nátán, aki zenész szülei segítségével közvetített a kurzus megszervezésében.

A kolumbiai születésű Andés Orozco-Estrada 2022. októberétől tanít a Bécsi Zeneakadémia Karvezetés Tanszékén, ahol maga is tanult egykor Uroš Lajovic karmesteri osztályában. Az oktatás mellett sikeres karmesteri karriert is befutott: korábban dolgozott a Frankfurter Rádió Szimfonikus Zenekarának zenei igazgatójaként, a Houstoni Szimfonikus Zenekar, valamint a Wiener Symphoniker zeneigazgatójaként is. Dirigálta a világ vezető zenekarait, mint például a Berlini Filharmonikusokat, a Lipcsei Gewandhaus Orchestra-t, az amszterdami Királyi Concertgebouw Orchestra-t, a római Accademia Nazionale di Santa Cecilia Zenekart, a Chicago-i és a Philadelphia Szimfonikus Zenekart, de vezényelt a Berlini és Bécsi Állami Operaházban, valamint a Salzburgi Fesztiválon is. ■

MAGYAR ZENE HÁZA

Fotók: Mohai Balázs

Összművészet három dimenzióban: fókuszban a Hangdóm

Megnyitása óta sokan felkeresték a Városligetben a Zene Házát, és annak interaktív kiállítását vagy valamelyik koncertjét. A Hangdómról is sokan hallottak, azonban viszonylag kevesen ismerik a zenészek, zeneszerzők szempontjából is különlegesnek számító adottságait, lehetőségeit, funkcióit. A Zenekar újságot Mándli Endre Vazul kiállítási osztályvezető kalauzolta végig a Hangdóm legérdekesebb vetítésein.

✍ Kiss Eszter Veronika

A legmodernebb audiovizuális technikákat képviseli a Zene Háza Hangdómja, amelynek eredeti ötletét az 1970-es oszakai világkiállításon debütált Stockhausen-féle hangdóm szolgáltatta, amelynek azóta világszerte több továbbfejlesztése készült el. Persze, a Városligetben található 21. századi megoldások csak a hang hatásait lényegesen használják fel a Stockhausen által kidolgozott koncepcióból, nevezetesen a hangok mozgását a félgömb alakú háromdimenziós térben. A technika ugyanis azóta jelentős utat járt be, és a szintén kupola formájú térbe vetítő planetáriumok, illetve azok utódainak látványvilágát is tovább tudják fejleszteni, be tudják illeszteni a hangdómokba. Amit kapunk, tehát nem más, mint egy különleges moziélmény, térbeli képekkel és hangokkal, amiben viszont a Hangdóm túlmutat a mozi és planetárium lehetőségein, az elsősorban a hang minőség és a hangokkal való játék.

„A Zene Házának a hang minőség volt a legfontosabb, a planetáriumoknál ez nem annyira központi kérdés, ott inkább 5.1-es vagy négy pontos hangforrásokat helyeznek el egy síkban a vetítés alatt, de a hanggal nem követik vé-

gig a félgömb alakú kupolát, tehát hang értelemben nincs harmadik dimenzió” – tudjuk meg Mándli Endre Vazul kiállítási osztályvezetőtől. – „A planetárium vetítés olyan szempontból is más, hogy ott általában belül az ember egy székbe, amit kicsit megdöntenek, és felfelé néz, mintha az eget szemlélné, a Zene Háza Hangdómjában pedig akár egészen a földig leérhet a vetítés képe, így olyan érzése van a nézőnek, mintha valóságosan is benne lenne a filmben” – teszi hozzá.

A programok között találunk minden korosztálynak megfelelőt, és lényegében kortalant is, Mándli Endre Vazul azonban a zenészeknek, illetve a zeneileg képzetlenebb érdeklődőknek öt vetítést különösen ajánl: két Ligeti-műre épülő alkotást, egy Bosch-festményt zenei szempontból is megközelítő filmet és Szemző Tibor Csoma Kaleidoscope című animációját. Utóbbi alkotás a rendező két korábbi filmjéhez, az Arborétum szvithez és Az Élet Vendégehez nyúl vissza, viszont egy teljesen új film, amely kifejezetten erre a helyszínre készült, és amelyből Kőrösi Csoma Sándor életútját, illetve a Himalája képi élményét ismerhetjük meg. Szemző Tibor egy éven át minden egyes héten bent volt a Hangdómban, és egyesével helyezte el a térben

a hangokat, amely egy nagyon precíz és alapos munka volt.

Szerkesztését tekintve is érdekes a Bosch: Földi gyönyörök kertje című mű, amely a németalföldi festő triptichonját mutatja be. Az oltárkép hármasságát követi a zene is, amelynek első két részét a Cantemus kórus énekelte fel. Mivel az egyes hangokat a térben mozgatni szeretnék volna, a felvételhez a különösen nagy térrel rendelkező Pannónia Stúdiót használták, ahol minden egyes énekest külön hangszávon tudtak rögzíteni, miközben a felvétel közben együtt énekeltek. Az oltárkép középső, központi része a Földi gyönyörök kertje, a bal oldali, vagyis, ha az olvasás szerint haladunk, a sorban az első a Paradicsom, a jobb oldali, vagyis az utolsó a Pokol. A lényegében összekapcsolódó első két részt Josquin des Prez kórusművei képviselik, a harmadiknál viszont kortárs kórusmű jeleníti meg diabolikus hangsorokkal a Poklot. Ez utóbbi egy egyszemélyes kórus játéka, Makay Anna hangján. A film készítésénél adta magát az alapgondolat, hogy mivel Bosch festményei még ma is bizonyos értelemben kortárs képi világot képviselnek, mintegy hidat képezzenek az 500 évvel ezelőtti képi és hangvilág, illetve a mai kor között.

A két Ligeti-műre épülő filmből az egyik a Kamarakonzert első tételét jeleníti meg képi világgal. Ennek a hangfelvételei is a Pannónia Stúdió nagy terében készültek, hiszen bár a zenészek együtt játszottak a felvétel készítésekor, a hangszerek hangját izoláltan kellett rögzíteni, hogy aztán individuálisan ide-oda helyezni vagy mozgatni tudják őket a térben a Hangdóm 31 hangszórójára adaptálva. Ebben a filmben található egy nagyon érdekes vizuális effekt: amikor a vonósok együtt játszanak, és úgy zsonganak, mint egy méhkas, megjelenik egy fénycsóva, amely végigmegy a félgömb alakú kupola felületén és ezt követi a hang mozgása. Juhász András készítette az alkotás vizuális világát, amelyhez egy félméteres gömb alakú papírmasét hozott létre, amelynek a természetes finom erezete mögé tett egy videófelvevő kamerát, és kívülről, felülről egy iPhone segítségével világította meg. Ez olyan hatást kelt, mintha a néző benne lenne a kupolában, és óriások világítanak meg kívülről. Ez a képi világ különleges módon kapcsolódik a Ligeti-mű atmoszférájához.

A másik Ligeti-film a zeneszerző egyik legismertebb alkotását dolgozza fel vetítéssel kiegészítve, ez pedig a Szimfonikus költemény 100 metronómra – nem véletlen, hogy ez a darab szólt akkor is, amikor Ligeti Györgyötől végső búcsút vettek. Ezt a filmet most épp nem vetítik, de dolgoznak a licensz meghosszabbításán, így hamarosan vizsater majd a Hangdóm kínálatába.

Mándli Endre Vazultól megtudjuk: a felvételt Gőz László, a BMC igazgatója vezette, és tulajdonképp leginkább neki köszönhető, hogy a Zene Házában hangdóm is található, hiszen éppen ő volt az, aki ennek megépítését javasolta, amikor bevontak négy hazai zenei szakembert a Zene Háza megépítésének koncepcionálásához. A darab rögzítésénél nem egy metronómot vettek fel 100 külön-

böző beállítással, hanem a mű instrukcióit követve valóban 100 különböző anyagból készült és különböző időzítéssel beállított metronóm hangját rögzítették egyesével. A metronómok elindításához találtak egy fiatal gyakornokot a BMC-ben, aki vállalta is a feladatot, azonban rögtön az első metronóm elindításakor kiderült, hogy a nadrágjának a súrlódása behallatszik az érzékeny mikrofonba, így a teljes felvétel idején mozdulatlan kell maradjon. A metronómok hét és tizennégy perc közötti időtartamban szólnak a műben, összesen négy teljes napig tartott, amíg egyesével rögzítették mind a száz metronóm hangját, az azokat elindító gyakornok a második naptól rutinosan fürdőnadrágban dolgozott a ruhák súrlódásának elkerülése érdekében, de így is mozdulatlanul kellett végig várja az egyes metronómok felvételét. – Gyakran ilyen és ehhez hasonló kemény áldozatokat kell hoznunk a felvételek minősége érdekében – teszi hozzá a kiállítási osztályvezető.

„Illetve, hogy ne csak a kortárs klasszikus oldalról említsünk zenei vonatkozásban izgalmas műveket, a Platon Karataev zenekar negyedik, Napkötő című lemezének megjelenése előtt, a Zene Háza Hangdómjára készítettünk egy háromdimenziós, egybefüggő, kisfilm jellegű videoklip-csokrot a friss lemez négy dalának szokatlanul izgalmas vizuális megjelenítésével. A Hangdóm mű a Music Hungary Szövetség 2024-es díjkiosztóján elvitte az első díjat Vizuál kategóriában” – meséli Mándli Endre Vazul.

Megtudjuk: a Hangdóm együttműködési megállapodást kötött a Liszt Ferenc Zeneakadémiával, pontosabban az egyetem zeneszerzés tanszakán belül működő elektronikus médiaművészet szakiránnyal és annak hallgatóival, elsősorban a mesterképzésben résztvevőkkel, akik a vetítési időközön kívül, vagyis a kora reggeli és a késő esti órákban, illetve a hétfői múzeumi szünnapon bemehetnek ebbe a különleges térbe, és ott a korábban előkészített munkákat tesztelhetik, kísérletezhetnek, alkothatnak. Ők többnyire csak a hangadottságokat használják ki, a képi vetítés náluk nagyon ritka. Ők viszont itt is vizsgáznak, hiszen az erre a speciális térre készített munkák nem működnek más helyszínen. A Hangdóm fejlesztései, csúcstechnikát képviselő eszközei ezáltal a kortárs zeneszerzést is támogatják, inspirálják.

A Zeneakadémia diákjai mellett a Zene Háza olyan oktatási intézmények hallgatóinak is lehetőséget biztosít a Hangdómban való munkára, mint a MOME a METU, vagy a bécsi MDW (Universität für Musik und Darstellende Kunst Wien), illetve a berlini Művészeti Egyetem (Universität der Künste Berlin, Sound Studies and Sonic Arts szakága). Eötvös Péter Mese című kultikus darabjához például a MOME öt diákja a világhírű zeneszerzővel közösen, az ő instrukciói alapján készített animációs filmet. Ezt követően az öt animációs hallgató egyike, Székely Ákos készítette a korábban említett díjnyertes Platon Karataev Napkötő című klipcsokor képi tartalmát. ■

Ridley-Kohne Dávid, a titokzatos hegedűs

✍ Gombos László

Ridley-Kohne Dávid hosszú és sikeres pályát futott be a 19. század folyamán, életéről és munkásságáról mégis alig tudunk valamit. A róla szóló rövid lexikon- és újságcikkekben sem bízhatunk meg maradéktalanul, még a nevével kapcsolatban is számos kérdés merül fel. A kiváló muzsikus megérdemli, hogy megpróbáljuk összerakni pályaképének mozaikját a fellelhető információk alapján.

Forrásaink azt mutatják, hogy a hegedűművész, koncertmester, zenekari igazgató, kvartett-primárius és zenetanár nagy szorgalommal végezte a feladatait, tehetsége azonban nem volt olyan kiemelkedő (és talán a rivaldafény sem vonzotta túlságosan), hogy bekerülhetett volna korának nemzetközileg jegyzett hegedűs sztárjai vagy nagyhatású mesterei – Beriot, Böhm, Ernst, Mayseder, Paganini, Viouxtemps, Viotti, Wieniawski stb. – mellett működő „második élvonal” tagjai közé. A koncertbeszámolók ritkán, akkor is legfeljebb egy-egy mondatban emlékeztek meg a teljesítményéről. Ez annak is köszönhető, hogy a valódi zenekritika akkor még szinte gyerekcipőben járt hazánkban. Az esetek többségében mindössze a nevét említették meg, róla magáról pedig csak különleges esetekben írtak részletesebben (például bemutatkozása, pályájának 50. jubileuma, illetve halála alkalmával).

Tanulóévek

Úgy tudjuk, hogy 1812. április 5-én (talán már 1809-ben) született Veszprémben. Feltehetően tőle magától származik az az információ, hogy édesapja kántor volt, és hogy „négy éves korában kukoricaszárból készített hegedűjén egész passzióval próbálta kicsalni a hangokat, s boldog volt, mikor atyjától egy gyermekhegedűt (játékszert) kapott”.¹ Első mestere Ruzitska Ignác, a veszprémi székesegyház karnagya volt, és ha igaz, 12 éves korától szerepelt nyilvános hangversenyeken. Művészi jubileumának 50. évfordulóját, amelyet 1875. január 15-én ünnepelt meg a debreceni színházban, egy 1825 januárjában lezajlott eseményhez kapcsolta.

Tanulmányait Bécsben, a Gesellschaft der Musikfreunde konzervatóriumában folytatta Josef Hellmesberger és

Böhm József irányításával. Ennek pontos idejéről a társaság kimutatásai tájékoztatnak: 1833 és 1836 között volt az intézmény növendéke, azaz nem olyan fiatalon, amint azt a róla szóló újságcikkek alapján gondolnánk.² Az 1836-as a tanév végén egyike volt annak a három ifúnak, akit ezüst medállal jutalmaztak.³ A konzervatóriumtól az intézmény augusztus 9-i hangversenyén vett búcsút, amikor Conradin Kreutzer *Das Nachtlager in Granada* (A granadai éji szállás) című operája nyitányában a hegedűszólót játszotta. A csellószólót ugyanekkor növendéktársa, Huber József szólaltatta meg, aki néhány év múlva a Nemzeti Színház zenekarában lett kollégája, és akivel később számos alkalommal kvartettezett.

A Ridley-Kohnéről szóló későbbi újságcikkek közül több említi, hogy Kreutzer dicsérte a hegedűjátékát: az említett hangverseny is alkalmat kínált erre, és hozzásegíthette első állásához a Józsefvárosi Színházban, amelynek 1836-ig éppen Kreutzer volt a karmestere (a Theater in der Josefstadt Bécs legrégebbi, ma is működő színháza, amelyben Beethoven és Wagner is vezényelt). 1838 őszén már az egykori karintiai kapu közelében működő Kärntnerthor-Theater (hivatalos nevén Kaiserliches und Königlches Hoftheater zu Wien, azaz udvari színház) zenekarában játszott. Bizonyára szólófeladatokat is kapott, udvari eseményeken szerepelt V. Ferdinánd előtt, az életrajzok és újsághírek azonban valószínűleg túloznak abban a tekintetben, hogy vezényelte volna az együttest.

Kapcsolata hazájával

Bécsi tartózkodása idején nem szakította meg a kapcsolatot a magyar zeneérettel, sőt, egyre gyakoribb fellépéseivel és magyaros kompozícióinak előadásával mintha tudatosan a hazatérését készítette volna elő. Legkorábbi adatunk 1838. július 25-i koncertjéről szól, amelyet szűkebb pátriája szomszédságában, Balatonfüreden adott. A *Honművész* így tudósított erről: „A’ versenylő úr Beriottól egy concertet, Lipinskytól változatokat „álomjáró” [Bellini: *La Sonnambula*] daljátékból vett themára, saját szerzeményeiből változatokat ’s berekesztésül lassú és fris magyart játszott hegedűn a’ helybeli hangászok kísérete mellett. [...] Kohn ur egyik ama fiatal művészek közül, kik folytonos szorgalom mellett kedvező reményt nyujthatnak jövődjé szerencséjék felől. A’ közönség buzditólag jelentéki részvétét minden verseny-résznel.”⁴

Novemberben a fővárosba látogatott: 25-én két koncerten is közreműködött (délben a Nemzeti Casino, délután a Hangászegyesület rendezvényén), majd 29-én és

◀ Ridley-Kohne Dávid a század közepén

¹ *Fővárosi Lapok*, 1875. jan. 3. Cím és aláírás nélküli újságcikk Ridley-Kohne 50. művészi jubileuma alkalmából, számos pontatlan és túlzó adattal.

² Az első fél évszázad adatait a társaság könyvtárosa adta közre: *Die Gesellschaft der Musikfreunde des Österreichischen Kaiserstaates und ihr Conservatorium, auf Grundlage der Gesellschafts-Acten bearbeitet von Carl Ferdinand Pohl* (Wien: Wilhelm Braumüller, 1871), 135.

³ A *Fővárosi Lapok* idézett írása szerint az utolsó évben a konzervatórium védnökétől, Antal Viktor főhercegtől értékes hegedűt kapott ajándékba. Nem tudjuk, hogy ez a később ismert Maggini-hangszer lehetett-e, de ha az ajándékozásra valóban sor került, akkor az csak korábban történhetett, mivel a főherceg már 1835 tavaszán elhunyt.

⁴ *Honművész*, 1838. aug. 5.

december 9-én saját hangversenyt adott a Vigadóban. A „H” monogrammal jelzett recenzens nemcsak az ifjú játékát értékelte sokra, hanem azon vágyát is kifejezte, hogy ha zeneszerzőként tovább képezi magát, ő teremtheti meg a magyar operát (a jóslatot, mint tudjuk, Erkel Ferenc váltotta be): „*meglepetéink felséges hegedű játéka által, minthogy benne egy veszprémi fit, 's így született magyart valánk szerencsések látni, miután magát Bécsben, nemzetisége megtartása mellett, a' hangászat' felsőbb körében kimivelte. A' „Nocturno“ mellyet Ernst H. W. után, Merkelnek igen nagy mesteri zongorakisérete mellett játszott, olly érzéssel teljes volt, hogy már valami tökéletesbet nem várhatánk, azonban a' két eredeti magyar darab „Emlékezés a' magyar hazára”[,] mellyeket mint ön szerzeményit azután játszott, ugyan csak Merkel zongorakisérete mellett, mindent felülmúlt[,] mit e' nemben hallottunk és várhatánk, 's azon óhajást gerjesztette bennünk, vajha ezen nagy művész hazánkfija a' magyar nemzeti hangászat kimivelésére 's egy felsőbb művészeti*

Singer Ödön 1856-ban

fokra emelésére szánná magát [...]. Egy illy művész által [...] eredeti operákkal fognánk dicsekedhetni, millyenekkel az olaszok és francziák. Utóbb variatiokat játszott Kóhn [sic] úr; méltólag nagy mesteri ügyességéhez.”⁵

1839 első hónapjaiban Ridley-Kohne több hangversenyt adott a Felvidéken: január 5-én és február 22-én Kassán, február 15-én, a hónap közepén és március 4-én Eperjesen játszott, majd tavasszal (március 23-án és április 12-én) Pesten szerepelt színdarabok szünetében, illetve a Vigadó nagytermében rendezett jótékony célú esten működött közre május 30-án. Július 20-én ismét Füreden hangversenyezett, ezúttal Egressy Béni énekes színészi közreműködésével. Bár 1839 első felében továbbra is a bécsi udvari színház zenészeként említették, a gyakori magyarországi fellépések arra utalnak, hogy kapcsolata meglazult (vagy a tavasz folyamán meg is szűnt) korábbi munkaadójával. A *Hírnök* című lap március 25-én arról írt, hogy nagy hazai sikereinek köszönhetően már előző év végén elhagyta Bécset. Ha ez talán nem is volt igaz, a tárgyalásokat biztosan megkezdte a budapesti színházi vezetéssel.

Munkás évtizedek a Nemzeti Színház zenekarában

A budapesti éveket megelőző időszakból csak a zenekari muzsikusról és hegedűvirtuózzal vannak ismereteink, kamarazenészi tevékenysége ekkor talán még nem került a nagyobb nyilvánosság elé. Hazatérését a Pesti Magyar Színházban első hegedűsként, szólistaként és „hangszkar-igazgatóként” történt alkalmazása tette lehetővé, és ez a tevékenység három évtizeden át elkísérte. Letelepedése közel egy évet vett igénybe: elődje, Kirchlehner Ferenc már 1838 decemberében benyújtotta lemondását, távozására és az állás átvételére azonban csak 1839. november 1-én került sor. Ezt bizonyítják a színház 1839-es fizetési listái és Erkel Ferenc november 14-én írt feljegyzése: „*Változások a hangszkarban. Kirchlehner úr helyét elfoglalja Kohn úr 85 ft (váltó) fizetéssel 1-ső novembertől kezdve.*”⁶

Ridley-Kohne Dávid évtizedeken át kiválóan látta el feladatát. Emlékirataiban Hector Berlioz is megemlékezett a koncertmesterről és „nagytehetségű hegedűs”-ről, akit még Párizsban ismert meg, és akivel 1846-os pesti látogatása alkalmával ismét találkozott.⁷ A francia mester február 15-én és 20-án maga vezényelte műveit a Nemzeti Színházban, annak jelentősen kibővített zenekara élén (elhangozott többek között a *Fantasztikus szimfónia*, a *Római karnevál-nyitány*, a *Harold Itáliában* egyik tétele és mindkét alkalommal a *Rákóczi induló*). Ridley-Kohne 1853 őszén a Filharmóniai Társaság létrehozásában is fontos szerepet játszott, neve ott olvasható az alapító ok-

⁵ Rajzolatok a társas élet és divatvilágból, 1838. nov. 29.

⁶ Közli Elek Martin: Erkel Ferenc első operai hangszerelése. Mercadante II giuramentója a Nemzeti Színházban. *Magyar Zene* 57/2 (2019), 168–197, ide: 175.

⁷ Hector Berlioz emlékiratai, ford. Faragó László (Budapest: 1956).

iratot helyettesítő, jól ismert hangversenyrendezői „nyilatkozat”-on. Ezekben az években másik fő tevékenysége is tetőpontjára ért: már a hazai vonósnégyesjáték központi figurája volt és maradt az évtized végéig.

Koncertturnék 1843–1845

Az 1840-es évek első felében Ridley-Kohne valamivel több mint két évig szüneteltette zenekari működését. 1843 februárjában a hazánkba látogató belga hegedűs, Henri Vieuxtemps vette rá, hogy külföldi turnékra induljon. Először itthon tett egy körutat Erdélyben, ahová 12 éves tanítványát, Singer Ödönt vitte magával. Márciusban indultak Arad, Temesvár, Nagyszében és feltehetően más városok érintésével Kolozsvárra, ahol a városi táncteremben április 17-én, 23-án és 27-én szerepeltek. Ridley-Kohne az utolsó alkalommal Ruzitska Györggyel, a konzervatórium igazgatójával egy Beethoven-szonátát is előadott a szokásos szalondarabok és saját magyar fantáziái mellett. Május közepén már biztosan Pesten volt, ahol 14-én a Nemzeti Casino hangversenyén lépett fel.

Az ezt követő utazásokat a már idézett 50. jubileumi írás így foglalta össze: „Ő el is ment Német-, Olasz- és Franciaországba, mindenütt tetszés mellett játszva. Velencében két hét alatt tizenkét hangversenyt adott. Párisban Lajos Fülöp király előtt s gr. Apponyi nagykövet estélyén bemutatták Berlioz, Félicien David, Chopin és Onslownak is, kik mind dicsérőleg szóltak játékaról, melyért a párisi művészi kör tiszteletéremmel tüntette ki.” Az első koncertévad részleteiről csupán annyit tudunk, hogy már 1844 nyara előtt járhatott Angliában, május 19-én ismét játszott a Nemzeti Casino koncertjén, majd néhány havi pihenést követően újra Velencébe és Párizsba indult, ahol – a *Honderű* 1844. június 15-i híradása szerint – le kívánt telepedni. A Nemzeti Színház zenekarában betöltött állását 1845 szeptemberében foglalta el ismét.

Tanári pályafutás debreceni kitérővel

A Pestbudai Hangászegyleti Zenede 1850 őszén indította el a hegedű oktatását, melynek első és kezdetben egyetlen tanára Ridley-Kohne Dávid volt. A magyar zenetörténet e jelentős eseményét így kommentálta a Magyar Hírlap: „Az egyesület hegedűtanárul a nemzeti színház ismeretes jeles művésztét[,] Ridley Kohne urat volt szerencsés megnyerni, s kétségtelen, hogy e kitűnő művész neve nem keveset tőn a tanítványok oly szapora jelentkezésére. A mint a hangászegylet által megkezdett aláírások sikere mutatkozik, remélhető, hogy jövő évben a zongoraiskola is megnyitathatik, és e munkás egylet egy lépéssel ismét közelebb lesz kitűzött céljához.”⁸

⁸ Magyar Hírlap, 1850. szept. 29.

⁹ Singer fényes karriert futott be: Liszt Ferenc koncertmesternek hívta Weimarba, majd a stuttgarteri konzervatórium tanára lett. A 90-es évekre hozzá került Ridley-Kohne Maggini-hegedűje (a hírt a *Magyar Újság* közölte 1899. augusztus 8-án a *Signale für die musikalische Welt* német zenei szaklap nyomán), amelyet még 1888-ban egy egri polgár vett meg a fiának (lásd *Eger*, 1888. máj. 1.).

¹⁰ *Pesti Napló*, 1856. márc. 4.

Két évvel később, amikor felmenő rendszerben az első és második után egyszerre a harmadik és negyedik osztály is elindult, az első kettő oktatásával Huber Károlyt, a Nemzeti Színház zenekarának tagját és későbbi karmesterét bízták meg. Ez a beosztás állandósult, így az elkövetkező két évtizedben az eljövendő hegedűművészek többségét egymást váltva tanították két-két éven át. Ridley-Kohne már 1840-ben nevet szerzett magának az akkor tíz (?) éves Singer Ödön mestereként.⁹ A Zenedében végzetek közül az 1856-ban feltűnt Auer Lipót futotta be a legnagyobb karriert. Auer azon a hangversenyen mutatkozott be március 9-én, amelyet mestere az ő javára (anyagi támogatására) rendezett. A sajtóban megjelent merész jóslatot a jövő valóban beigazolta: „E tehetségűs kis fiu veszprémi születésű s a pesti zenede tanárának Ridley Cohn urnak tanítványa. Hisszük, e kis művész is oly becsületet hozand tanára fejére, mint ennek már hirneves tanítványa[,] Singer. És ez alkalommal meg kell jegyeznünk, hogy a jelenkor legnagyobb hegedűvirtuozai magyarok. Ezek Joachim, Reményi és Singer. Egykor tán majd e triumvirátus mellett Auert is megnevezik, legalább mostani felfogása, már is ennyire fejlődött tehetsége feljogosítanak bennünket, hogy ezt hihessük.”¹⁰

Tíz évvel később Ridley-Kohne hasonlóképp segítette 13 éves tanítványát, Csillag Ármint is, aki hamarosan a bécsi operában, majd a düsseldorfi és bayreuth-i zenekarban is játszott. Ridley-Kohne 1865-ben az állítólag tíz éves Pinkus (Pinkusz) Henriket, a későbbi kiváló zenekari muzsikust és kvartettjátékost mutatta be. A további növendékek közül a legelső osztályba járt Au Alajos a vakok intézetében működött, majd saját együttesével koncertezett, Szögedi (Róth) Endre a szegedi városi zeneiskola igazgatójaként vált ismertté. Gobbi Alajos az Operaház hegedűse és a Nemzeti Zenede igazgatója, Grünfeld Vilmos pedig az operazenekar koncertmestere és a Zeneakadémia tanára lett. Kecskeméthy Gyula a kiválóan képzett cigányzenészek közül is kiemelkedett: egy ideig a legendás Patikárius Ferkó mellett játszott, majd saját együttest alapított, amelynek tagjait ő maga tanította.

Ridley-Kohne sikeres tanári és zenekari tevékenysége 1871-ben szakadt meg a fővárosban, egy különös incidensnek köszönhetően. 1870 októberében Orczy Bódog intendants arra biztatta az ifjú Blau Gyulát, hogy az Operaház zenekarában foglalja el az első hegedűs ülőhelyét. Ez Ridley-Kohne (és a régóta mellette játszó Spiller Adolf) vizsgáztatását jelentette. Az ellentét odáig fajult, hogy Ridley-Kohne új állás után nézett. Távozása már márciusban eldőlt, amikor elvállalta a debreceni zeneiskola hegedűosztályainak a vezetését (egyes források a zeneegylet koncertszervezőjeként és a debreceni színház koncertmes-

tereként is említették), elutazására azonban csak az évad végén, május elején került sor. Július 23-án mutatkozott be a cívisvárosban egy hangversennyel, majd öt éven át tanította a hegedülni kívánó fiatalokat. Tanítványai közé tartozott Simonffy Emil, az iskola későbbi igazgatója is. Ugyanitt felesége, Mazell Emília az ének oktatását vette át.

1876 őszén a hegedűs visszatért Budapestre, és magántanítással foglalkozott. Tíz évvel később rövid időre a Zeneakadémia tanári karába is bekerült: 1886. április 1-től őt nevezték ki ideiglenesen a néhány hónapja elhunyt Huber Károly helyére, amíg a Brüsszélből hazatérő Hubay Jenő át nem vette apja pozícióját a nyár folyamán (érdekes egybeesés, hogy másfél évtizeddel korábban, 1871-ben Huber kapta meg a Zenedében Ridley-Kohne osztályait). Utolsó éveit Ridley-Kohne visszavonultan töltötte Maglódon, ahol 1892. december 11-én hunyt el. Másnap itt helyezték örök nyugalomra.

Ridley-Kohne-rejtélyek

A Ridley-Kohne Dávidról eddig közölt információkat valamelyest zárójelbe teszi, hogy a forrásokban ugyanaz a személy többféle néven szerepel. Gyakran csupán pozíciójának és néhány életrajzi adatának említése (pl. veszprémi muzsik, a filharmonikusok koncertmestere) győzhet meg arról, hogy nem másról szól az adott híradás. Ezek alapján nagy bizonyossággal kijelenthetjük, hogy a korabeli zenei vonatkozású írásokban megjelenő minden Kohn, Kohne, Ridley és Ridley Kohne (Ridley-Kohne, Ridlei Kohne) személynév önmagában vagy a Dávid, a Dániel, a János, a Rudolf és a Rezső keresztnevekkel kombinálva (olykor Kohne Ridley vezetéknev-keresztnev alakban) övele azonos.

Eredeti családneve a gyakori Kohn (Cohn, Khon) volt, és mellé a veszprémi anyakönyvbe feltehetően a János, a Dávid és talán a Dániel nevet is bejegyezték. Biztos adatunk 1844-ből származik, amikor első nyugat-európai turnéját követően hazatért és megkeresztelkedett. Az erre vonatkozó értékes és perdöntő forrást Fahidi Patrícia hegedűművésznek, az Operaház és a Filharmoniai Társaság szólistájának köszönhetem. Néhány éve ő készíttetett másolatot az Országos Levéltárban a Kálvin téri református templom anyakönyvének megfelelő lapjáról.¹¹ Ezen az alábbi, 1844. július 15-i bejegyzés olvasható: „*Kohn Dávid-János, izraelita, kellő oktatás után megkeresztelkedett, nyervén a' keresztységben Kohn Ridley-János-Dávid nevet. / [Keresztszülők:] Herschel[l] Ridley úr, tisztelendő / Saphír Sándor ur.*”

Az első keresztapa neve további magyarázattal szolgál: a hegedűművész valószínűleg Angliában ismerte meg Ridley Haim Herschelt, a lengyelországi zsidó gyökerekkel rendelkező, nagyhírű anglikán lelkipásztort, akinek hatásá-

ra a református vallásra tért át (a másik, aktuális ösztönzést házasságkötése jelenthette). Különösen érdekes, hogy Herschell jelen volt Budapesten a Kálvin-téri eseményen. A hegedűs a pártfogójától átvett Ridley keresztnevet később egy kettős vezetéknev részeként használta: elképzelhető, hogy a következő évadban külföldön feltüntetett „Ridley Kohn” keresztnev-vezetéknev alakot őrizte meg egy kiejtést könnyítő e-hang hozzáadásával. Így jöhetett létre a „Ridley-Kohne” művésznév, amelyet a sajtóban – és horribile dictu: a lexikonokban is! – a legtöbb esetben csupán így önmagában közöltek, általában kötőjel és keresztnev nélkül (ittthon a Kohne maradt a keresztnev helyén, míg később külföldön az eredeti változat szerint – de ekkor már helytelenül – értelmeshették a Ridley-t keresztnévnek).

A hazai sajtóban 1845 őszén keltett figyelmet a névváltoztatás, miután a művész újabb turnéit követően hazatért, és elfoglalta a helyét a Nemzeti Színház zenekarában. Első, szeptember 13-i fellépését követően a *Honderű* így köszöntötte: „*Magyar hangokat hegedűn, sok érzéssel, izléses művészettel játsza ezelőtt egyszerűen Kohn, most Ridley Kohne úr, s a közönség igen szívesen fogadta és üdvözölte volna régi ismerősét angol új praedicatuma nélkül is, – valamint örvend, hogy őt újra magáénak vallhatja.*”¹²

Az *Életképek* recenzense később többször is tréfálkozott a szokatlanul használt angol keresztnev miatt: „*Ridley Kohne játéka ezúttal is nagy tetszést nyert, némellyek azonban ma nem látszottak olly elragadtatva lenni, mint első játéka alkalmával, mert azóta értésökre esett, hogy Ridley ur, nevének daczára, nem angol, hanem tisztességes veszprémi születésű hazánkfija.*” Egy novemberi koncertet követően pedig: „*Magyar ábrány, szerzé és előadá Ridley Kohne ur, kit előbb Kohn-nak hittak, de mióta Angliában volt – csupa hazafiságból – megangolosodott. Egyébiránt az ábrányt csinosan játszá 's a' magyar érzést, úgy látszik még egészen el nem felejtette.*”¹³

Nevek kavalkádja

Az idézett anyakönyvi bejegyzés alapján nem csodálkozhatunk, hogy a művész budapesti alkalmazása első éveiben „Kohn János zenészkar igazgató és heg. magánját-szó”-ként szerepelt a Nemzeti Színház zsebkönyveiben (itt 1842-ben már áttértek a Dávidra). Az viszont meglepő, hogy a „Kohn D. úr” rövidítésének feloldása 1838-tól éveken át, azaz a bécsi évek végén és azt követően gyakran nem Dávid, hanem *Dániel* volt. Utóbbi még 1844-ben is előfordult, és az esetek nagy száma miatt szó sem lehet egyszerű elírásról, ahogy másik személyről sem, mivel olykor ugyanazon eseményről beszámolván írt az egyik lap Dávidot és a másik Dánielt. Az 1838. november 25-i koncert kritikájának mondatai, amelyek a műsor második számát

¹¹ A levéltári forrás hivatkozási címét közölte Mislovics Erzsébet: A magyarországi zsidóság áttérési gyakorlata Buda, Óbuda, Pest településeken és Bécsben 1746 és 1850 között. *Aetas* 30/1 (2015), 31–58, ide: 51.

¹² *Honderű*, 1845. szept. 23.

¹³ *Életképek*, 1845. szept. 27. és nov. 8.

írták le, egészen biztosan csak róla szólhatnak: „Ernst H. V. [Heinrich Wilhelm Ernst] nocturnójának adagiója, és Kohn Dániel [sic] urnak „megemlékezés a’ magyar hazáról” című két lassú magyarja. Mindkettőt Kohn D. ur (veszprémi hazánkfija, ’s Bécsben a’ karinth. kapu melletti udv. dalszínház hangászkarának tagja) játszaja igen jelesen hegedűn, fortepiano (Merkel ur) kísérete mellett.”¹⁴ Ugyanez a lap néhány hónappal később már így nevezte január 5-i kassai koncertjével kapcsolatban: „Kohn Dávid, a’ bécsi udvari színház hangászkarának tagja.”¹⁵

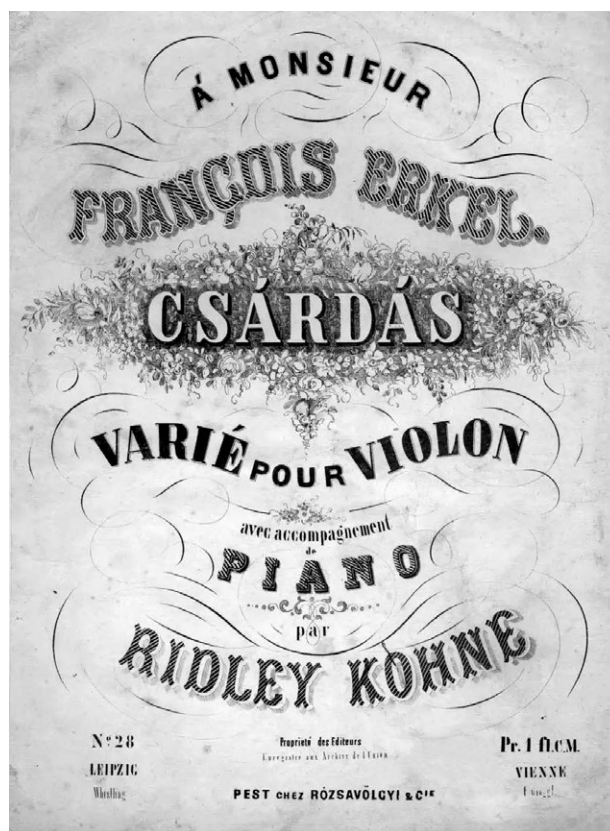
Amint említettük, 1845-től kezdve Ridley-Kohne keresztneve szinte teljesen eltűnt a forrásokból, hiányzik nemcsak a sajtóhírekből, hanem a Filharmóniai Társaság említett 1853-as dokumentumából és a debreceni zeneiskolának az évkönyvek alapján összeállított emlékkönyvéből.¹⁶ A szókapcsolatot csupán a Nemzeti Zenede évkönyveiben próbálták értelmezni a kiadvány kétnyelvűsége miatt: itt egymás mellett szerepel a „Kohne Ridley úr” magyarul és a „Hr. Ridley Kohne” németül.

1848-ból egy érdekes hír keltheti fel a figyelmünket a *Közlöny* augusztus 3-i számában: „Ridley Kohn Rudolf vezetéknévénél pedig Veszprémi-re változtása [sic] megengedtetvén, ezennel országszerte kihirdettetik.” Amint Szentiványi Zoltán *Századunk névváltoztatásai 1800–1893* című könyvéből megtudhatjuk, a bécsi kormányzat 1849 szeptemberében megsemmisítette a szabadságharc idején nagy számban engedélyezett névmagyarosításokat. A hivatalos listában „Ridley Chon Rudolf” is szerepelt, aki így nem viselhette a „Veszprémi” nevet.¹⁷ A családnév egyedi jellege és a városhoz fűződő kapcsolata miatt csak a hegedűs családjáról lehet szó, amelynek Rudolf nevű tagjaként inkább a művész a testvére jöhet szóba, mint a fia, aki (ha volt ilyen) 1848-ra nem érhetette el a nagykorúságot.

Az 1892 december második felében megjelent Ridley-Kohne-nekrológok azonban egészen más értelmezést valószínűsítenek. A Maglódon elhunyt „agg hegedűvirtuózzal”, a „magyar hegedűművészek nesztoráról” valamennyi említi, hogy egykor a Nemzeti Színház zenekarának hangversenymestere és a Nemzeti Zenede tanára volt, aki később egy ideig Debrecenben működött. A tévedés tehát kizárt. Ezúttal azonban, sok évtized után, a jelenleg hozzáférhető tucatnyi írás egy része ismét közölt keresztnevet: a *Budapesti Hírlap* Ridley Rezsőnek, a *Pester Lloyd* és a *Kaschauer Zeitung* a név német változata szerint „Rudolf Ridley”-nek, ill. „Rudolf Ridley-Kohne”-nak nevezte. A többi esetben maradt a „Ridley Kohne”, viszont egyik mellett sem szerepelt se a Dávid, a Dániel vagy a János. Tehát a hegedűművész lenne az, aki 1848-ban sikertelenül Veszprémi Rezsőre kívánt magyarosítani, később azonban legalább a keresztnevét megváltoztatta? Vagy az egyik

testvér hunyt el 1892 végén, az újságírók pedig tévesen azonosították az egykori koncertmesterrel? (A *Budapesti Hírlap* december 17-i írása szerint Mezey Vilmos operanékes a hegedűs öccse volt, ő viszont 10 évvel később távozott az élők sorából.)

A nekrológok egy további rejtéllyel is szolgálnak: 80 vagy 81 helyett egyetlen kivétellel valamennyi 83 évesnek nevezte az elhunytat, a *Budapesti Hírlap* még az 1809-es születési dátumot is közölte. Amennyiben az új életrajzi adatok valóságosak, felmerül az a lehetőség is, hogy Ridley-Kohnét pályája elején – amint az igen gyakran megtörtént – szülei fiatalabbnak tüntették fel valós életkoránál (azaz első fellépése idején 12. vagy 13. helyett 15. évében járt). Később pedig már megmaradt az 1812-es születési dátumnál. Talán ez magyarázza, hogy az idézett 1844-es keresztelési anyakönyvben is hiányzik a születés évszáma. A zenevilág részvétele nélkül, csendben lezajlott temetést követően viszont előkerülhetett egy okirat az egykori koncertmester, tanár és kamaramuzsikus születési adataival és hivatalos nevével, mindez azonban már csak közvetve és talán torzíttva jutott el az újságírókhoz és azokhoz, akik még emlékeztek a 19. század e jeles muzsikására. ■

Ridley-Kohne Dávid Csárdása, Erkel Ferencnek szóló dedikációval

¹⁴ *Honművész*, 1838. nov. 29.

¹⁵ *Honművész*, 1839. márc. 7.

¹⁶ Debrecen szabad királyi város zeneiskolájának emlékkönyve fennállásának 75. éve alkalmából. Szerk. Baranyai János igazgató, 1937.

¹⁷ Szentiványi Zoltán: *Századunk névváltoztatásai 1800–1893* (Budapest: 1895), 16.

A Magyar Rádió Szimfonikus Zenekara

2025. január 22. – Zeneakadémia, Nagyterem

✍ Kovács Ilona

Emlékezetes esttel örvendeztette meg a Rádiózenekar január 22-én a MŰPA hallgatóságát. Már a műsorösszeállítás is nagyon hívogató és különleges volt, amiben egyaránt szerepelt sokat játszott és kevésbé ismert alkotás is. A finn eposzvilágot elevenítette fel Jean Sibelius *Négy legenda a Kalavelából* (op. 22, 1895–1896, közismertebb nevén Lemminkäinen-szvit) című sorozatából a második tétel, A tuonelai hattyú, amit a hegedűirodalom egyik legnépszerű versenyműve, Csajkovszkij D-dúr koncertje (op. 35, 1878) követett, az est második felében pedig egy mese részletei elevenedtek meg, Prokofjev *Hamupipőke* című balettszvitjének (op. 107, 1940–1944) részleteivel. Jó eséllyel lehetett tehát arra számítani, hogy az est programja a sokszínű zenekari palettával meghódítja majd a hallgatókat, amelyben a természet festői képei, a romantika drámai és szenvedélyes dallamai, valamint a balett varázslatos világa egyaránt meglevenedett. Azonban nemcsak a program, hanem az előadott darabok megformálása is sok örömet szerzett a közönségnek, melyet a jelenleg Németországban élő Héja Domonkos vezényelt.

Az este nyitódarabja ezúttal is bebizonyította, hogy szerzője egyik legszebb kompozíciója, ami akár egy oboaverseny – vagy inkább angolkürtverseny – lassú tételének is beillik. A mű megszólaltatása nem egyszerű feladat, elsősorban azért nem, mert Tuonela baljós folyójának és a hattyú mitikus jelenlétének ábrázolása elsősorban nem technikai kihívást jelent, hanem inkább a zenei kifejezőképesség magas szintjét követeli meg. A kompozíció lassan kibontakozó dallamai az északi mitológia titokzatos világát érzékeltették, amelyet a zenekar elegánsan kiegyensúlyozott játékkal adott elő. Héja Domonkos vezénylése érzékenyen követte a darab formálódását, lehetőséget adva a zenekar tagjainak, hogy a hangzás finom részleteit is kidolgozzák. A fúvósok és vonósok közötti állandó párbeszéd megteremtette a darab költői hangulatát, miközben a rézfúvók színárnyalt tónusa is szépen illeszkedett a sötét, fájdalmasan tragikus történetmesélésbe. A legnagyobb dicséret azonban a szólistát, Kozár Melindát illeti, aki mély átéléssel keltette életre a hattyú énekét. Jó ötletnek találtam, hogy szólamát állva adta elő, így nemcsak a hátsó sorokból lehetett látni, hogy ki játssza a szólót, de a hangszer hangja is akadálytalanul töltötte be a hangversenytermet. A rövidebb lélegzetű csellószólaban *Amirás Árpád* mutatta meg kamarazenészi kvalitásait.

Az északi melankólia és transzcendencia után egy „valódi” versenyművet hallottunk, *Kelemen Barnabással* az élen. Kelemen az utóbbi jó pár évben nemcsak Magyarország egyik legfoglalkoztatottabb hegedűse lett, de világviszonylatban is nagy sikereket tudhat magáénak. Ezzel a Csajkovszkij-interpretációval pedig ismét bizonyosságot tett arról, hogy nem véletlenül. A mű technikai kihívásait főként és könnyedén abszolválta, a lírai szakaszokban pedig mély zenei érzékenysége mutatkozott meg. Kelemen frissességet vitt a sokat játszott műbe az újszerűnek ható agogikákkal és hangsúlyokkal, valamint az olykor meglepetésszerűen kontrasztos dinamikával, amiket persze lehet vitat-

ni. A csúszások nagy száma is szembeűnő volt, ami kissé modorossá tette az interpretációt: nem biztos, hogy mindig ezzel kell vagy lehet kifejezni az érzelmi hőfokot, még egy ízig-vérig romantikus versenyműben sem. Annál is inkább, mert ez valamiféle népies hangvételt sugallt, ami eléggé távol áll Csajkovszkij nagyrészt előkelő és nemes zenei világától. Az előadás azonban mindenképpen frappáns válasz volt Auer Lipótnak, aki a hegedűszólam bizonyos részeit hangszereszerűtlennek találta (tehát nem lejátszhatatlannak minősítette, ahogy azt sok helyen olvashatjuk), és Eduard Hanslicknek is, aki a mű bécsi bemutatója utáni recenziójában nem kevesebbet állított, mint hogy Csajkovszkij hegedűversenye azt a borzalmas gondolatot ébresztette fel benne, hogy vannak talán zeneművek, melyeknek bűze hallható... Érdekes lenne megmutatni nekik Kelemen Barnabás előadását – vajon most is ez lenne a véleményük? Természetes volt a vastaps, a ráadás pedig – éppen a magyar kultúra napján – nem valamelyik Bach- vagy *Ysaÿe-szólóhegedűs mű részlete volt, hanem Bartók Béla Szólószonátájának 4. – Presto – tétele.*

Az este második felében Prokofjev *Hamupipőke-szvitjének* válogatott részleteit hallhattuk, összesen kilenc tételt az 1. és 2. szvitből, Héja Domonkos válogatásában. A mű elég ritkán hallható, bár éppen tavaly áprilisban volt alkalma az Erkel Színház közönségének a Monte-Carlói Balett előadásában látni-hallani a teljes balettet (akkor a zene csak felvételről szólt a Vladimir Ashkenazy vezényelte Clevelandi Zenekar előadásában). A *Bevezetés* után rögtön a történet közepébe csöppentünk, mikor is a két mostohatestvér egy kendő birtoklásán veszekszik. Aki nem ismeri a történetet, annak is láttató erővel sugallta a zene, hogy itt nem egy békés szituációról van szó. A bonyolult ritmika ilyen tökéletes előadását csak olyan színvonalú együttes tudja megvalósítani, mint a Rádiózenekar, itt és most ez maradéktalanul teljesült. De nagy élmény volt a töb-

bi tétel is. A *Mazurka* nagybőgős bevezetőjében kíváncsian vártuk, hogyan lesz ebből büszke lengyel tánc, ami aztán meg is született, mint ahogy azt is jól érzékeltette a zenekar, milyen izgatottan készül a bálba Hamupipőke, milyen megilletődött, mikor megérkezik és milyen felszabadultan táncol – természetesen keringőt – a herceggel. Az egyik legnagyobb élményt az *Éjféli* című tétel jelentette, melyben az idő könyörtelen múlását szimbolizálták

az ütőhangszerek. A másodpercek kattogása Hamupipőke számára figyelmeztetés volt, hogy éjféli előtt el kell hagynia a báltermet, hiszen a varázslat csak addig szól. Az óra tizenkét ütését megelőző sietség és izgatottság szinte a szemünk előtt játszódott. Végül a Galopp tétellel zárult a Prokofjev-szvit – és egyben a koncert is –, melyet rafinált technikai kihívásai ellenére is könnyedén és elegánsan mutatott meg Héja Domonkos és a Rádiózenekar. ■

Malina János

Kodály Filharmonikusok

2025. január 28. – Kölcsey Központ

„Téli varázs” címmel adott hangversenyt a Kodály Filharmonikusok együttese január 28-án a Kölcsey Központ nagytermében művészeti vezetője, Somogyi-Tóth Dániel vezényletével. A derűs-langyos, szinte tavaszias időjárás ellenére a varázs, illetve a varázslat mégiscsak jelen volt az estén, hiszen a program Dukas *A bűvészinás* című szimfonikus költeményével kezdődött. A teljes műsor pedig változatos és izgalmas válogatást nyújtott a 19. század második felének francia szimfonikus zenéjéből.

Az a bizonyos varázs már a Dukas-mű sejtelmesen előgomolygó bevezető – majd a darab végén visszatérő – ütemeiben tetten érhető volt. A következőkben azután a zene egy eleinte ártatlannak látszó, majd mindinkább fékezhetetlenné váló, kérlelhetetlenül fokozódó periodikus mozgást fest le igen szuggesztíven és képszerűen. Somogyi-Tóth Dániel lendületes vezénylese kifejezően érzékeltette a folyamat megállíthatatlanságát, és erőteljesen formálta meg a darab tetőpontját; mindez a zenekar feltűnő fegyelmezettségével és precizitásával párosult.

Ezután Saint-Saëns 1., *a-moll csellóversenye* következett a műsorban, amelynek szólistájaként Varga Tamás, a Bécsi Filharmonikusok itthon viszonylag ritkán fellépő szóloccellistája lépett dobogóra. Varga kiemelkedő erényei, a hangszer fölötti makulátlan technikai kontroll, a játékát jellemző ízlés, mérték és elegancia, illetve a dallamépítkezés hajlékonysága és kecsessége, tökéletesen illeszkednek a francia mester habitusához, így azután a hangszer irodalmában előkelő helyet betöltő versenyműnek úgyszólván ideális előadását élvezhette a Kölcsey központ közönsége.

A nyitótétel kezdő ütemeiben a zenekar pasztellszíneket idéző, puha hangzása készítette elő a szólóhangszer belépését; s karmester és a szólista a későbbiekben is határozottan és meggyőzően emelte ki a darab finom és érzékeny jellegét, amit akár nőiesnek is nevezhetünk – például a kompozíció párdarabjával, Dvořák versenyművével összehasonlítva. Különös hangsúlyt kapott előadásukban annak az egyszerű, dalszerű, pianissimo zenekari témának a várákozásteli feszültsége, amely fölött a szólista legbensőségesebb lírai dallamai kibontakoznak. De a darab szenvedélyes és hősiess pillanatai is élményszerűen hatottak ebben az előadásban, amelyet Somogyi-Tóth

példásan tartott kézben, az idővel rugalmasan-hajlékonyan bánva, plasztikusan juttatva érvényre a zene lélegzését, tagolását.

A szünet után Georges Bizet mendelssohni életkorban, 17 évesen komponált *C-dúr szimfóniája* csendült fel. A Mozarttól Gounod-ig és Schumannig sokféle hatást integráló, ám érett és magabiztos zeneszerzői technikáról és ítézőképességről tanúskodó, szeretetreméltóan harmonikus mű e mindvégig pozitív kicsengésű, „közönségbarát” hangverseny ideális zárószámának bizonyult. Ami a zenekar teljesítményét illeti, játékuk apró bakiktól eltekintve mindvégig fegyelmezett és precíz volt; nyilvánvaló lelkesedéssel követték karmesterük világos instrukcióit, kitűnő tempóit és karaktereit. Mind a vonós, mind a fafúvós szekcióban a mélyebb és a basszus szólamok hangzása volt igazán élményszerű. A vonósok, azon belül a hegedűszólamok is egységesen szólaltak meg, de a hegedűk hangszíne kissé fénytelen, nem igazán legömbölyített volt; viszont feltűnt a cselló-pizzicatók melegsége. A fúvósok közül az első fagottos szólói bizonyultak remekbe szabottnak.

Somogyi-Tóth Dániel jól domborította ki a Scherzo tétel harcias és egyben groteszk jellegét, az Allegro vivace tempójelzésű zárótételben pedig remekül találta el a mendelssohni ihletésű – de Schumann 2. szimfóniájának scherzóját is emlékezetünkbe idéző – zene könnyed és tündéri karakterét, hajladozó-lendületes mozgását. Emellett pedig – mint az egész hangverseny folyamán – feszültséggel teli, suttagásszerű pianóival kiélezte a zenei anyagban rejlő dinamikai kontrasztokat, és nem egyszer pajkos játékokat űzött velük.

Ráadásásként az együttes Bizet *Az arles-i lány*-szvitjének „Ouverture” tételét adta elő felszabadultan, nagy sikerrel. ■

Malina János

MÁV Szimfonikus Zenekar

2025. február 6. – Zeneakadémia

A MÁV Szimfonikus Zenekar zeneakadémiai hangversenyének szenzációja Eötvös Péter alig egy évvel ezelőtt, még a zeneszerző életében bemutatott Hárfaversenyének magyarországi premierje volt, amelyre az ősbemutató szólistáját és a mű címzettjét, Xavier de Maistre-t hívta meg vendégművészként a Farkas Róbert által vezényelt együttes. A hangverseny egésze pedig valóságos szertartás, tiszteletadás volt a magyar mester emléke előtt. A programot két gyászzené: Samuel Barber vonószekari Adagiója és Stravinsky Gyászzenéje (op. 5) nyitotta meg. (Barber műve – szerzője egyik vonósnyegyes-tételének átírata – eredetileg funkció nélküli, abszolút zeneként született 1936-ban, néhány évvel később azonban amolyan nem hivatalos amerikai gyászindulóvá vált; Stravinsky viszont valóban mestere, Rimszkij-Korszakov emlékére írta darabját, amely sokáig lappangott: 1909-es bemutatójának kottaanyaga csak tíz évvel ezelőtt került elő.)

E két darab előadása elsősorban a karmester kifinomult színészként dicsérte. A Barber műben számos finom színárnyalatot szólaltatott meg az alapvetően sötét, sőt félelmetes és lemondást sugalló vonóskar sötét tömbjén belül; a lépésenként egyre magasabbra kúszó szólamok azután – a végső összeomlás előtt – valóságos sikoltásként hatottak.

Stravinsky Gyászzenéje a *Tűzijáték* című zenekari darabdal szinte egy időben, közvetlenül a *Fantasztikus scherzo* után keletkezett: a fiatal szerző szinte mindent magáévá tett már, amit Rimszkij-Korszakovtól, Csajkovszkijtől, Debussytól vagy a német későromantikától meg lehetett tanulni, és lassanként sajátos hangjára is rátalált. A Gyászzené azonban még inkább kissé eklektikus, mégis pazar színorgia, amelyet Farkas Róbert irányításával teljes pompájában és hatalmas ívet formálva szólaltatott meg a zenekar.

Ezután következett a program középpontjában álló, háromtételű Eötvös Hárfaverseny. De Maistre robusztus előadói egyénisége a művet nyitó nagy hárfaszólóban is félreismerhetetlenül megnyilvánult, és az egész darab folyamán az előadás meghatározó tényezője maradt. Ujjai alatt a hangszer expresszív és karakterábrázoló képességei megsokszorozódtak a Mozart vagy Debussy klasszikus hárfás kompozícióit is meghatározó antik, bukolikus vagy idilli aszociációs körhöz képest. Játéka azonban csupán az egyik pillére volt ennek az előadásnak: a másikat Farkas gondos kottaolvasata és világos kifejezésbeli, formálási elképzelései képezték, amelyeket a zenekar a nyaktörő nehézségek ellenére is fegyelmезetten és érzékenyen tudott hangzó valósággá formálni. Ennek köszönhető a nyitótétel derűs alaphangja, a Ravel (no meg a G-dúr zongoraverseny lassú tétele) emlékének szentelt Calmo, ma non troppo megragadó poé-

zise; a zárótétel erőteljes energia-kisülései pedig elementáris erővel hatottak a hallgatóra, teljes összhangban a szerző kinyilvánított szándékával. Xavier de Maistre a *Velencei karnéval* kezdetű népszerű olasz dalra komponált virtuóz variációkkal köszönte meg a tapsokat, és bizonyította, hogy nemcsak kiváló zenei kvalitásokkal, hanem boszorkányos technikával is rendelkezik.

A zárószám, Mozart *Jupiter-szimfóniája* kiválasztásával a zenekar – mint a műsorfüzet bevezetője leszögezi – a gyászszon való felülemelkedés, a tökéletes harmónia hangjaival óhajtott végső kicsengést adni az emlékhangversenynek. A pódiumon helyet foglaló romantikus méretű zenekar egy pillanatra ijesztőnek tűnt egy Mozart-szimfónia előadásához; lassan elszokunk már az ilyentől a „hagyományos”, nem historikus felfogású előadások esetében is. Farkas Gábor rendkívül finom, differenciált és érzékeny, mindenfajta gépiességet és rutint elutasító, kontrasztokban gazdag értelmezése és vezénylése – ebben egyik példaképe Takács-Nagy Gábor karmesteri attitűdje lehetett – azonban másodlagossá tette az együttes méretének kérdését, már csak azért is, mert a MÁV-zenekar nagy odaadással és azonosulással követte őt. A lassú tétel borzongató előkecsoportjai – szakszóval *schleiferei* – talán lehetnek volna egy csöppet rémültebbek, kísértetiesebbek; ám nagyon szépen szólalt meg a nyitótétel fenséges nyugalma és feszültséggel teli pianói, a – meglepően kényelmesre vett – Menuettóban alkalmazott finom tagoló-értelmező agogikák remekül működtek, s a sistergő energiájú, s a feltornyosuló, de gyorsan megoldódó konfliktusok ellenére napfényes és mosolygós zárótétel ujjongó befejezése emelkedett hangulatban zárta le a hangversenyt. ■

Malina János

Rádiózenekar

2025. február 11. – Zeneakadémia

A Rádiózenekar Vásáry-bérletének 3. hangversenyét február 11-én rendezték a Zeneakadémián; az első félidőben Dubóczky Gergely, a másodikban a bérlet névadója vezényelte az együttest.

Az első műsorszám egy egzotikus miniatúr, Haydn Hob. II:39-es jegyzékszámú, (erősen) kétes hitelű, „Echo” melléknevű *divertimentójának* Takács Jenő által készített vonószekari átírata volt. Az eredeti kompozíciót két,

egyenként két-két hegedűből és egy-egy csellóból álló vonósztríóra komponálta szerzője; az átirat egy hegedű-, egy brácsa-, és egy csellósólamból és nagybőgőből álló fő-, valamint egy hegedű-brácsa-cselló összetételű visszhang-együttesre készült; utóbbi, a közönség nagy része számára láthatatlanul, a nagyterem oldal-folyosóján, a pódiumhoz közeli nyitott ajtó mögött helyezkedett el. A visszhang-effektusra építő szöveges és hangszeres művek a reneszánsz óta bőségben termettek mindenütt, s Haydn egy teljesen autentikus négykezes csembalódarabot is komponált ebben a zsánerekben, *A mester és tanítványa* címmel. Ez utóbbi sem tartozik emlékezetes alkotásai közé, s ezt fokozottan elmondhatjuk a feledés homályából most előhúzott darabról is. Dubóczky Gergelynek a két együttes szinkronitásának biztosításán túl nem sok teendője akadt, bár igyekezett érzékeltetni a finomságokat. A pici tételek pici kontrasztjai után a IV. tétel szordínóhasználatát, majd az utolsó, V. tétel cikázása, lendülete már-már tágaságnak hatott.

Hatalmas kontrasztot jelentett a második műsorszám, Brahms Hegedűversenye, amelynek szólistája a tavaly előtti Flesch Károly *Hegedűverseny* győztese, Eun Che Kim volt. A nagyszabású expozíció magával ragadó, szinte érzéki zenekari hangzással indult, s Dubóczky itt is finoman differenciálva, mégis erőteljesen formálta meg az ellentétes karaktereket, az ellágyulásokat és kitöréseket; különösen az energiával telített túlpontozott ritmusok rugalmassága és feszessége volt szembeötlő. Hasonlóan feltűnő volt a zenekari hegedűszólam jól formált, éneklő játéka. A szólista az első pillanattól kifogástalannak bizonyult mind technikai, mind hangyi szempontból, mind pedig a zenei értelmezés, arányosság és tudatosság szempontjából. Ugyanakkor ez az „olajozott” hegedülés mégis valamiféle hiányérzetet keltett bennem, mert Kim játékában sehogy sem éreztem a belső átélést, a személyiség kisugárzását:

mintha a darab érzelmi tartalmát is csak *eljátszotta* volna a művész. A karmester, Dubóczky Gergely most is tudatosan és koncentráltan vezényelt, és sokszor jelét adta a játékosok iránti vele született figyelmességének. Különösen a piano megszólalásokat intette be szinte gyengéden, és fortéi, érzelmi tetőpontjai sem voltak agresszívek, viszont őszinte és spontán hatást keltettek. A lassú tételben jól érvényesült a szólista tisztán csendő, ezüstös hegedűhangja a szólóoboával folytatott párbeszédben. Dubóczky remek, folyékony tempót választott, és jellegzetes puha beintései sokszor vezettek gömbölyűen megformált, plasztikus hangindításokhoz. A zárótételben feltűnő volt a hajlékonyan kezelt tempó, a váltások, áttűnések kaleidoszkópszerű színessége. A második félidőben Mozart *C-dúr, „Linzi” szimfóniáját* (K 425) vezényelte *Vásáry Tamás*. A szimfónia műfajában ezzel a szimfóniával a „célegyenesebe” forduló Mozart darabját – helyesen – csökkentett létszámú zenekar szólaltatta meg, megnyerő egyszerűséggel és derűs eleganciával; a nyitótétel lezárása különösen ragyogó és örömteli hatást keltett. Az Andante beszéd-szerű gesztusai jól érvényesültek, tempója azonban helyenként kissé öregurasnak tűnt, az áttetsző zenekari szövet ugyanakkor hallani engedte a kisebb létszámú együttes összecsiszolt, kiegyensúlyozott hangzását. A magam részéről egy csöppet abszurdnak éreztem a menüett és a finálé szünet nélküli, pusztán egy rövid lélegzetvétellel elválasztott összekapcsolását – talán egy Schiff András-i rögeszme magvai hullottak itt termékeny talajra? Kifejezetten fület gyönyörködtetőek voltak viszont a zárótételnek a kitartott és ölelkező fafúvósok által megteremtette csengő-bongó szakaszai, s a szólamok vidám társalkodása feltartóztathatatlannal vezetett el a kitarulkozó befejezésig. ■

Malina János

Les Arts Florissants

2025. február 21. – Művészetek Palotája – Bartók Béla Nemzeti Hangversenyterem

Jó két hónapos késéssel jutott el hozzánk a Les Arts Florissants – William Christie 80. születésnapja alkalmából „Happy Birthday, Bill!” címmel összeállított – ünnepi hangversenye. De igazán megérte kivárni a sorunkat.

Hatalmas repertoárjából Christie a francia barokk opera végtelen kincsesládájára szorítkozott, amikor a jeles hangverseny programját összeállította – illetve azon belül is a legnagyobbak, Charpentier, Lully és Rameau operáiból szemezgetett. S még itt is rangsorolt: a műsor csaknem kétharmadában a kor-szakos zseni, Rameau operáinak tánc- és közzené-

it, áriáit, együtteseit és kórusait hallgathattuk, egyik csodálatból a másikba esve. Christie együttese, a Les Arts Florissants ebből az alkalmából 14 fős felállásban látta el az operai zenekar feladatait, s ebben maga a csembalón és orgonán continuót játszó ünnepelt is bene foglaltatott. Ez egészen minimális együttest jelent, amely aligha volt jellemző a kor párizsi operai gyakorlatára (vö. 24 Violons du Roi, vagy 32 Violons de la Ville de Paris), no de itt maga a színpad, a színházi környezet is hiányzott – operák, operarészletek koncertszerű előadása pedig eleve az eredeti művek adaptációját, redukcióját jelenti, s

HANGVERSENY

csak, mint ilyen értékelhető. Márpedig ez a 14 fős zenekar mindenre képes volt. Ha eltekintünk a hangszer történeti nüanszoktól, akkor az együttest három hegedős, két brácsás, egy basszusgamba-játékos, egy csellista és egy nagybőgős – na jó, violone-játékos –, továbbá egy fuvalás, két oboista, egy fagottos, illetve a continuo-szekció akkordhangszereit megszólaltató teorbajátékos és csembalista-organista (maga Christie) alkotta. A kürtök, trombiták és üstdobok hiányoztak a zenekarból. Más szóval a basszus szólam, illetve – ha nem is mindig – az első hegedű szólama kivételével az együttes kamarazenei felállásban (egy szólam = egy játékos) funkcionált. A hangszeres együttes mindezek ellenére sem hatott erőtlennek, pedig a MÜPA bélhúros régi vonósok számára rendkívül előnytelen akusztikájával is meg kellett küzdeniük, s bosszúáriát meg viharjelenetet is kíséreniük kellett. A sikert egyfelől az magyarázza, hogy a zenészek egytől egyig válogatott muzikusok voltak (a teorbát például egy *Thomas Dunford* pengette), másfelől meg a hangszerelési lehetőségek változatos kihasználása (csembaló- vagy orgona-continuo, vagy akkordhangszerként csupán a teorbá használata; a négy fúvós játékos, első hangszerét félretéve, különböző hangolású furulyákon és barokk pikkolón is játszott).

A koncert azonban mindenekelőtt a hat közreműködő énekest állította reflektorfénybe. Ők mindannyian Christie-nek – az eredményekből ítélve – rendkívül fontos és gyümölcsöző – *Le Jardin des Voix* elnevezésű énekaudatójából „bújtak elő”, s tarka nemzetiségi összetételük ellenére mindannyian magától értetődően képviselték a francia barokk szellemét, előadói konvencióit, egész atmoszféráját.

A hangverseny Charpentier *Médée*-jéből vett részletekkel kezdődött és Lully *Atys* című operájának (tragédie en musique) számaival folytatódott; minderre Rameau öt kompozíciójának (*Pigmalion*, *Les fêtes d'Hébé*, *Platée*, *Hyppolite et Aricie*, *Les Indes galantes*) jelenetei tették fel a koronát. Hadd emeljem ki legelőször a zenekar kiemelkedő teljesítményeit, így az *Atys* álomjelenetét, amelyben a furulyákkal és fuvalákkal felpuhított zenekar zsongítóan lágy, pianissimo hangzása varázsolta el a hallgatót. Vagy Thésée hatalmas basszusáriáját („Qu'ai-je appris?”) az *Hippolyte et Aricie*-ből, amelyben a zenekar nem pusztán a hullámozó vizet, hanem – Rameau nyomán – a tenger háborgásának különböző fokozatait is oly megragadóan ábrázolni tudta. S ne felejtjük el hozzátenni, hogy ez a zenekar mindenkor a legnagyobb precizitással és intonációs biztonsággal játszott.

A tiszta intonáció a hat énekesről is elmondható, ám ez esetükben is csak a kiindulópont volt. Ana Vieira Leite (szoprán), Rebecca Leggett és Juliette Mey (mezzoszoprán), Richard Pittsinger és Bas-

tien Rimondi (tenor és haute-contre), illetve Matthieu Walendzik (bariton) egyaránt fölényes ének- és díszítéstechnikával, kitűnő stílusismerettel és kamarazenei kultúrával rendelkeznek; némelyikük azonban ennél is többet: kiemelkedő művészi élményt nyújtott. Közülük is első helyen kell említenem a rendkívül fiatal Bastien Rimondit, akit könnyű, haute-contre-ként is funkcionáló, oboaszerűen fényes hanganyaga mellett szárnyaló dallamformálás, csipkefinom díszítéstechnika és – ami a legfontosabb – hiteles kifejezőerő is jellemzi, bár egyéniségétől mi sem áll távolabb, mint az olaszos hőstenor típusa; jelenléte így pianóban vagy bensőséges pillanatokban is intenzív maradt. Eszközeinek széles skáláját, érzékenységét a *Pigmalion* nagy tetszést kiváltó „Règne, Amour” című ariettájában mutatta meg legnyilvánvalóbban.

Az énekesnők közül a sok számban szereplő Juliette Mey-t emelném ki első helyen, fölényes tudásán és biztonságán túl miniatűr alakításainak sokszínűségéért, a partnereihez való példás alkalmazkodásáért, és Iphise megformálójaként Rameau *Les fêtes d'Hébé*-jében. A „Pour rendre mon Hymen” kezdetű ariájában oly meghatóan fejezte ki a szerelmi vágyakozást, és olyan bensőséges és érzéki duettet alkotott a fuvalával (*Serge Saitta*), hogy ez a szám a koncert egyik csúcspontját jelentette.

Matthieu Walendzik viszonylag kevés szerephez jutott; a már említett vihar-áriában minden szempontból kitűnően szerepelt, de belőle hiányzott az elsöprő erejű személyes kisugárzás. Hozzá hasonlóan kitűnő volt, és nagyszerű partner számos duettben és együttesben a szopránénekesnő, Ana Vieira Leite, akinek derűs karaktere, frissessége fontos színfoltot jelentett. Charpentier *Médée*-jének címszereplőjeként a komplex lelki folyamatok érzékeltetése és az igen kifejező énekbeszéd volt a fő erőssége.

Rebecca Leggett a sötétebb hang birtokosa a két mezzo-énekesnő közül. Az *Atys* drámai duettjében („Qu'il sait peu son malheur”) Rimondi egyenrangú partnere tudott lenni. Később ő énekelhette a koncert egyik leghálásabb számát, a Bolondság ariáját Rameau *Platée* című komikus darabjából („Formons les plus brillants concerts”). Leggett remekül játszott rá a klasszikus francia operettet egy évszázaddal megelőző, vitriolos magánszám karakterére, és mozgásával-játékával is fokozni tudta a hatást. Richard Pittsinger elsősorban az együttesekben jutott szerephez; legemlékezetesebb az első megszólalása volt az *Atys* álomjelenetében, ahol hangilag remekül alkalmazkodott a fuvalák mennyei puhaságához. Befejezésül pedig még egyszer szeretném kiemelni az összes duett és a többi együttes makulátlanul tiszta intonációját és magasrendű összecsiszoltságát. ■

✍ Kovács Ilona

„A karmester, aki a pálcája hegyére tudta tűzni a zenét”

In memoriam Ferencsik János – Mezey Béla fotográfiáival

Ferencsik János (1907–1984) több mint öt évtizeden keresztül szolgálta a magyar zenekultúrát karmesterként. A róla szóló kötet Mezey Béla fotóművész gazdag fotográfiái anyagának felhasználásával eleveníti fel a pályafutás megannyi fontos állomását. Az album különleges lehetőséget kínál arra, hogy a közreadott emlékezéseket vizuális és szöveges formában egyaránt átélhessük arról a karmesterről, akit kortársai méltán tartottak a 20. századi magyar zenei élet kiemelkedő szereplőjének.

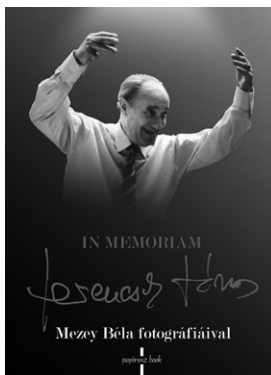
Ferencsik János utolsó, 1984. január 6-i zeneakadémiai koncertjének felvétele, melyen Hector Berlioz *Fantaszti-kus szimfóniája* hallható (Hungaroton SLPX 12713) megjelenése óta egyik legkedvesebb lemezem. A lemezborító hátulján a karmester művészi pályájáról Kovács János zenetörténész írt egy fél lemezborítónyi összefoglalót (a másik felet a magyar szöveg angol fordítása teszi ki). A zenetörténész többek között ezt írta: „Muzsikusnak nevelkedett, de az alkalom fedezették fel, hogy eleve karmesternek született. A képességeknek abból a sokféleségből, amelyek egy átlagon felüli karmestert tesznek, néhány legfontosabb a kezdetétől sajátja volt: a szuverenitás, a nagyvonalú formaérzék és a varázslatos manuális adottság: ütéstechikájának világossága, eleganciája, zenekari muzsikust és közönséget egyformán megbűvölő esztétikus szépsége. Külföldi kritikák később gyakran és szívesen nevezték őt »a karmesteri pálcá grand seigneurjének«, olyan ritka és feltűnő személyes adottságra figyelve föl ezzel, amellyel Ferencsik János világviszonylatban is párját ritkította.”

Az előszót Szinetár Miklós írta, aki Ferencsikről, egykori operaházi kollégájáról emlékezik meg. A kötet ezután Mihály András Ferencsik temetésén elmondott sírbeszédével folytatódik, amit a könyv teljes terjedelmében közöl. Nekrológiájában Mihály összefoglalja egykori pályatársa életútját. Ferencsik a Nemzeti Zenedében kezdte tanulmányait, itt Lajtha László szellemisége hatott rá a legjobban, 20 évesen, korrepetitorként került az Operaházba, ahol Sergio Failoni asszisztensként tanult sokat a mesterségről. (A kettőjük közötti tisztelet kölcsönös volt, ahogy arra Failoni Donatel-

la is utal visszaemlékezésében.) Hihetetlen emlékező tehetősége volt, bár soha nem hivalkodott vele. Zenei memóriája szinte az egész zenekari- és operairodalmat magába foglalta, de nemcsak zeneműveket, hanem azok tolmácsolását is elraktározta emlékezetében. Már ifjú korában, első hangversenyei alkalmával világossá vált hallgatóinak, hogy vérbeli karmestert hallanak, pedig mikor zenei tanulmányait végezte, még nem létezett karmesterképző a Zeneakadémián. Akkoriban abból lett karmester, aki több hangszeren – de mindenekelőtt zongorán – jól játszott, tudott partitúrát olvasni, értett a hangszereléshez és a komponáláshoz, valamint korrepetitorként megfelelő gyakorlatra tett szert az operaénekesekkel való közös munkában. A következő emlékező, Batta András rámutat, hogy Ferencsiknél mindezek megvoltak, azzal a szerencsés adottsággal kiegészítve, hogy „jó keze” is volt. Ferencsik fél évszázados pályafutása során a 20. századi magyar zenetörténet meghatározó alakjává vált. Ma már jó néhány általa vezényelt koncert történelem. Batta András néhányat ki is emel ezek közül: „Ferencsik János vezényelt Bartók Béla és Pásztory Ditta zeneakadémiai búcsúkoncertjén (1940), *A csodálatos mandarin* milánói bemutatóján, Miloss Aurél koreográfiájával (1942), és a darab késői, budapesti premierjén (1945 decemberében). Szinte a kezdetektől oroszlánrészt vállalt Kodály műveinek (*Psalmus Hungaricus*, *Háry János*, *Székely fonó*, *Páva-variációk*) előadói kultuszában, autentikusan, Kodály kitüntetett barátságát élvezve. [A zeneszerző és a karmester szívélyes kapcsolatáról több, a könyvben közölt, Kodály által Ferencsiknek írt dokumentum tanúskodik.] Számos darabját mutatta be mesterének, Lajtha Lászlónak,

műsoron tartotta Dohnányi Ernő operáit és Weiner Leó műveit, és gyakorlatilag a Bartók-Kodály utáni fiatal magyar zeneszerző nemzedék szinte valamennyi képviselőjének vezényelte szimfonikus műveit.”

Méltatásaikban Mihály András és Batta András is rámutatott Ferencsik magyarságtudatára. Több írásban is megjelenik az a vélemény, hogy más magyar származású karmesterekhez hasonlóan Ferencsik is csinálhatott volna külföldön olyan csillogó karriert, mint például Reiner Frigyes, Ormándy Jenő, Széll György, Doráti Antal, Fricssay Ferenc, Solti György vagy éppen Kertész István, ám Ferencsik hitet tett amellett, hogy neki a *Szózat* nemcsak egy költemény, a *Psalmus Hungaricus* pedig az ő *Hiszkegyje*. Dr. Szentkirályi Miklós Aladár hegedűművész is ezt emel-

te ki Ruha Istvánt idézve, miszerint Ferencsik „kerek percek megmondta, hogy neki mindig is a magyar közönséget kell szolgálnia, és ezért hosszabb időre soha nem hagyja el a hazáját”. Kovács Géza – az Állami Hangversenyzenekar, majd a Nemzeti Filharmonikusok egykori főigazgatója szintén megemlíti ezt a tényt. Véleménye szerint Ferencsik karmesteri képessége, műveltsége és stílusérzéke révén a világ legnagyobb karmesterei egyike lehetett volna, ha szerencsésebb időszakba születik. Mikor pedig már szabadon utazhatott, késő volt felépíteni világkarrierjét. Így itthon maradt, a mi nagy szerencsénkre. Kovács Géza emlékezésében Ferencsik egy fontos, sajátos karmesteri eszközére is felhívja olvasói figyelmét: a tekintetére. Az általában kevés fizikai mozdulattal vezénylő dirigens kommunikációjának egyik fontos része volt, ahogyan zeneisére nézett. *A Tere-ferre polkát* épp oly hitelesen tudta így interpretálni, mint Mozart *Requiemjét*.

Ferencsik nagyon szorosan kötődött Balatonfüredhez. Dr. Bóka István, Balatonfüred polgármestere hívja fel a figyelmet arra, hogy Ferencsik 1932-ben járt először Füreden, ahol a balatoni íróhét záróünnepségén Szabó Lujza, Závodszy Zoltán és az Operaház tagjai által adott műsort kísérte zongorán. A későbbiekben egyre szorosabban kötődött a városhoz, egy interjúban például azt nyilatkozta, hogy olyan helyeken, mint Füred tanulja meg az ember, hogy mit jelent a haza. Nyaralót épített a városban, ahol nemcsak pihent, hanem tevékenyen bekapcsolódott a település kulturális életébe. A város tisztelte és elismerte híres lakóját: 1982-ben Balatonfüred díszpolgára lett. Ferencsik egy évvel később avatta fel a város zeneiskoláját, amit 1987-ben, halála után három évvel róla neveztek el. Emlékét azóta is tisztelettel őrzik. Ormándi Barbara, a balatonfüredi Ferencsik János Zeneiskola igazgatója megemlíti, hogy a zene világnapja alkalmából rendezett hangversenyeken minden alkalommal a névadó előtt is tisztelegnek. Emlékszobát rendeztek be, ahol a Mester kedves tárgyait, például kottáit, vezénylő pálcáját tekinthetik meg az odalátogatók, valamint egy kiállítást Mezey Béla fotóiból, emléke így a legifjabb nemzedékek előtt sem merül feledésbe. E kötet létrejötté is nagyrészt Mezey Béla fotóművésznek köszönhető, aki több évtizedes pályája során nemcsak az Operaház és a hazai komolyzenei élet sok emlékezetes eseményét örökítette meg, hanem Ferencsik János életének számtalan pillanatát is. Ezekből a képekből ad közre egy rendkívül igényes válogatást ez az album. A visszaemlékezések sora Fáy Miklós publicista vele készített interjújával kezdődik.

Több mint nyolcvan kortárs osztotta meg gondolatait a mesterről, köztük egykori muzsikuskollégák, barátok és későbbi utódok is, akikre – bár személyesen nem ismerhették, mégis – érezhető befolyást gyakorolt a legendás dirigens. Stilisztikailag vannak kissé döcögősebb írások, és vannak olyanok is, melyek megmutatják, hogy írójuk nemcsak a hangszer, hanem a toll virtuóza is. Az azonban mindegyik visszaemlékezésből kiviláglik, hogy mennyire nagy hatása volt Ferencsiknek a kortársaira és minden írást áthat a Mester iránt érzett tisztelet és szeretet.

A sokszor megható írások mellett számos Ferencsikkel kapcsolatos vidám jelenetet is megőriztek az utókorak

a visszaemlékezők. Geiger György trombitaművész írja le, hogy Ferencsik egy fásztó próba után így fordult muzsikusaihoz: „Uraim! Jól jegyezzék meg. A rendőrnek, a házmesternek és a karmesternek mindig igaza van.” Vásáry Tamás is megemlíti egy vicces szituációt: mikor a zongoraművész egy közös koncertjük – Liszt A-dúr zongoraversenyének előadása – előtt néhány perccel fészkelődött, Ferencsik az öltöző előtt elhaladva odaszólt neki: „úgyis én vagyok a szebb fiú...” Vásáry azt is leírja, hogy Ferencsik mindig nagyon barátságos és kedves volt vele, ám amikor az első zenekari próbáról elkésett, a karmester az egész zenekar előtt leszidta.

A kortársak számos olyan örökérvényű Ferencsik-mondást idéznek, amiből sokat lehet tanulni és sokat elárul a művésztől. Várbíró Judit felidézi például, hogy egy portréfilmjében arra a kérdésre, hogyan készül fel a karmesteri munkára, Ferencsik azt válaszolta: „Én úgy vagyok, mint hal a vízben, ez a közegem, úszom...” Bizonyosan legendás klasszikus műveltsége ihlette a következő mondatát, melyre Koó Tamás emlékezik: „A percek vánszorognak, az évek rohannak.” Szintén az idővel kapcsolatos az a mondása, amit Eiszrich Antal osztott meg: „Uraim, mindent meg lehet fizetni, az időt nem”. Lőcsei Jenő úgy emlékezik a dirigensre, mint aki a próbákon keveset beszélt, helyette inkább a kezével és a tekintetével magyarázott, és egyetért egy ismeretlen forrás jellemzésével: [Ferencsik] „az a karmester, aki a pálcája hegyére tudta tűzni a zenét”. Számomra az egyik legmeghatóbb történetet Tokody Ilona mesélte el. Kodály *Te Deum* című művének egyik próbáján Ferencsik indulatosan letette a pálcát, és így szólt a muzsikuskokhoz: „Hölgyeim és uraim, engem nem érdekel, hogyha Önök ateisták. De itt, amíg Kodály szent énekét éneklik, addig megkövetelem, hogy istenhívők legyenek! Utána azt csinálnak, amit akarnak!”

A kötet elegáns, igényes kivitelű, ám a szöveggondozás hagy némi kívánnivalót maga után, főleg a nevek tekintetében. Ormándy Jenőt írunk például Ormándi helyett, Millos Aurélt Millos Artúr helyett, Székely fonót Székelyfonó helyett (mindhárom a 18. oldalon), Ferenczy Bénit Ferenczy Béni helyett (29. o.), Hóna Gusztávot Hóna Gusztáv helyett (43. o.) – és még sorolhatnám. Nem következetes a már nem élő visszaemlékezők jelölése sem a tartalomjegyzékben. Sajnos már nemcsak Gerenday Ágnes neve mellé tehetjük oda a keresztet, hanem Friedrich Ádám, Kovács Attila, Sólyom-Nagy Sándor és Szegő András sincs már közöttünk, ezt pedig a kézirat átolvasásakor egységesíteni kellett volna. (Szerencse, hogy a folyószövegben ezek mindenhol jelölve vannak. Dózsa Imre is meghalt már, de valószínű, hogy a könyv akkor már nyomdában volt, vagy talán már meg is jelent, mikor a balettművész elhunyt.) A könyv mindenképpen megérdemelte volna, hogy ilyen és hasonló hibák ne maradjanak benne. Ezek azonban nem kisebbítik a szándékot, melynek célja a negyven éve elhunyt Ferencsik János emlékét méltó módon megőrizni és emléket állítani neki. ■

Kemény Tamás (szerk.): *In memoriam Ferencsik János. Mezey Béla fotográfiáival.* (Budapest: Papirusz Book Kiadó, 2024) ISBN: 978 615 6105 59 2

MAGYARORSZÁGI HIVATÁSOS SZIMFONIKUS ZENEKAROK

Alba Regia Szimfonikus Zenekar

8000 Székesfehérvár
Szabadságharcos út 59.
+36 30 217-3411
Titkárság telefonszáma: +36 70 522 46 92
Email: ruff.tamas@arso.hu • www.arso.hu

Budafoki Dohnányi Ernő

Szimfonikus Zenekar
Közhasznú Nonprofit Kft.
1225 Budapest, Nagytétényi út 280.
Levélcím: 1775 Budapest, Pf. 122
Művészeti titkárság:
1087 Budapest, Kerepesi út 29/b. IV. ép.
Tel.: 322-1488 • Fax: 413-6365
E-mail: nfo@bdz.hu • www.bdz.hu

Budapesti Filharmóniai Társaság Zenekara

1061 Budapest, Andrássy út 22.
Tel.: 331-2550 • Fax: 331-9478
www.bpo.hu

Concerto Akadémia Nonprofit Kft.

Székhely: 1094 Budapest, Páva u. 10-12
Levelezési cím: 1450 Budapest, Pf. 75
Központi telefonszám:
(+36-1) 215-5770 • Fax: (+36-1) 215-5462
E-mail: info@concertobudapest.hu
www.concertobudapest.hu

Duna Szimfonikus Zenekar Magyar Élőzene Nonprofit Kft.

Levélcím: 1033 Budapest, Vörösvári út 101.
Próbaterem: 1105 Budapest, Halom u. 42.
Tel.: +36 70 652-5591
E-mail: dunaszimfonikusok@gmail.com
www.dunaszimfonikusok.hu

Győri Filharmonikus Zenekar

9021 Győr, Aradi vértanúk u. 16.
Tel.: (96) 312-452 • Fax: (96) 319-232
E-mail: office@gyfz.hu • www.gyfz.hu

Kodály Filharmónia Debrecen

4025 Debrecen, Simonffy u. 1/c.
Tel.: (52) 500-200 • Fax: (52) 412-395
E-mail: info@kodalyfilharmonia.hu
www.kodalyfilharmonia.hu

Magyar Nemzeti Filharmonikus Zenekar, Énekkar és Kottatár Nonprofit Kft.

1095 Budapest, Komor Marcell u. 1.
Tel.: 411-6600 • Fax: 411-6699
E-mail: info@filharmonikusok.hu
foigazgato@filharmonikusok.hu
www.filharmonikusok.hu

Magyar Rádió Művészeti Együttese Szimfonikus Zenekar- Énekkar- Gyermekekórus

Székhely: 1037 Budapest,
Kunigunda útja 64.
Levelezési cím: 1088 Budapest,
Bródy Sándor u. 5-7.
E-mail: info@radiomusic.hu
www.radiomusic.hu

MÁV Szimfonikus Zenekar

1097 Budapest, Péceli utca 2.
Tel.: +36 20 487-1021
E-mail: office@mavzenekar.hu
www.mavzenekar.hu

Miskolci Szimfonikus Zenekar Nonprofit Kft.

3525 Miskolc, Fábíán u. 6/a.
Tel.: (46) 323-488
E-mail: info@mso.hu • www.mso.hu

Óbudai Danubia Zenekar

1033 Budapest, Laktanya u. 35.
(I. em., 2-es kapucsengő).
Tel.: (+36-1) 373-0228 • (+36-1) 269-1178
E-mail: info@odz.hum • utazzenehez.hu

Pannon Filharmonikusok – Pécs

7622 Pécs, Breuer Marcell sétány 4.
Tel.: (72) 500-320 • Fax: (72) 500-330
E-mail: info@pfz.hu • www.pfz.hu

Savaria Szimfonikus Zenekar

9700 Szombathely, Rákóczi u. 3.
Tel.: (94) 314-472 • Fax: (94) 316-808
E-mail: info@sso.hu • www.sso.hu/hu

Szegedi Szimfonikus Zenekar

6720 Szeged, Széchenyi tér 9.
Korzó Zeneház
Tel.: (62) 426-102
E-mail: orch@symph-szeged.hu
www.symph-szeged.hu

Szent István Filharmonikusok Non-profit Kft.

1145 Budapest, Columbus u. 11.
Tel.: (36 1) 467-0786
E-mail: rendezveny@zugloifilharmonia.hu
www.sztif.hu

Szolnoki Szimfonikus Zenekar

5000 Szolnok, Hild tér
Tel.: +36 20 926-0424
E-mail: szolnokiszimfonikusok@gmail.com
www.szolnokiszimfonikusok.hu

REGIONÁLIS/ FÉLHIVATÁSOS SZIMFONIKUS ZENEKAROK

Békés Megyei Szimfonikus Zenekar

Levélcím: Békés Megyei Szimfonikus
Zenekar Közhasznú Kulturális Egyesület
Békéscsaba 5600 Andrassy út 3.
Tel.: +36 20 4322-948
E-mail: uhrinviktor@freemail.hu
www.bekesszimf.hu

Dunakeszi Szimfonikus Zenekar Egyesület Magyarország

(korábbi Váci Szimfonikus Zenekar)
2120 Dunakeszi, Állomás sétány 17.
E-mail: dkszimfonikus@gmail.com
www.dszz.hu

Egri Szimfonikus Zenekar Kulturális Egyesület

Eger 3300 Knézych K. u. 8.
Tel.: +36 20 964-1518
Művészeti vezető: Szabó Sipos Máté
egriszimfonikusok.hu

Gödöllői Szimfonikus Zenekar

Levélcím: Gödöllő 2100 Ady Endre sétány 1.
E-mail: titkarsag@gso.hu
Művészeti vezető: Rácz Márton
www.gso.hu

Kecskeméti Szimfonikus Zenekar Hírös Agóra Kulturális és Ifjúsági Központ

6000 Kecskemét, Deák tér 1.
Tel.: +36 20 3230-001
E-mail: kszztitkar@gmail.com jacintfol-
di@gmail.com
hirosagora.hu

Soproni Liszt Ferenc Szimfonikus Zenekar Pro Kultúra Sopron Nonprofit Kft.

9400 Sopron, Liszt Ferenc utca 1.
www.prokultura.hu

Szabolcsi Szimfonikus Zenekar Közhasznú Egyesülete

Székhely: 4400 Nyíregyháza,
Szent István u. 12.
Tel.: +36 30 9656-453
E-mail: szabolcsiszimf@gmail.com

Tatabánya Város Szimfonikus Zenekara

Levélcím: TatabányaArt Művészeti Egyesület
Tatabánya Fő tér 34.
Tel.: +36 30 692-6489
E-mail: gezaroman@t-online.hu

A magyar Szimfonikus Zenekarok Szövetségének, valamint a Magyar Zeneművészek és Táncművészek Szakszervezetének közös lapja, a Nemzeti Kulturális Alapprogram támogatásával.

A szerkesztőség levelezési címe: **Zenekar Művészeti Bt.**

1222 Budapest, Fenyőtoboz utca 6. | E-mail: info@zenekarujrag.hu | www.zene-kar.hu

Felelős kiadó és szerkesztő: **Popa Péter**

Tervezőszerkesztő: Komenda Krisztina

Nyomás: EPC nyomda ISSN: 1218-2702

Az interjúkban és a kritikákban elhangzott véleményekkel és kijelentésekkel szerkesztőségünk nem feltétlenül azonosul. Észrevételeknek, helyesbítéseknek készséggel helyt adunk.

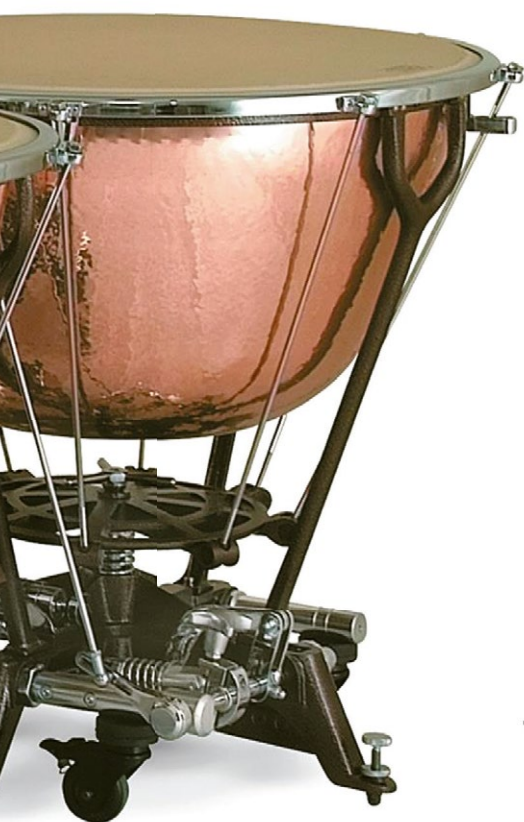

FON
TRADE MUSIC

Egy valódi hangszerbolt

Kiemelkedően széles
választékkal várjuk
vásárlóinkat 2025-ben is!

www.fontrademusic.hu

1081 Budapest, Kiss József utca 14.

Telefon: +36 1 210-2790, +36 30 488-6622

Nyitvatartás: hétfőtől péntekig 9⁰⁰ - 17³⁰

Adams Alexander Alphasax A&S **Bach** Bags Berg Larsen BG Blackburn **Buffet Crampon** B&S Cannonball Cherub Conn-Selmer Courtois **D'Addario** Denis Wick Dotzauer E. Schmid Edwards Francois Louis Gard Gator Getzen Hammig Hohner Holton Hoyer Jody Jazz Jupiter Keilwerth King König & Meyer **Kromat** Leblanc Lorée Ludwig Majestic **Manhasset** Marca Marigaux Melton **Muramatsu** Musser Neotech P. Mauriat **Paiste** Pearl Powell Rigotti **Sankyo** Schagerl Schneider Schreiber Seiko **Selmer Silverstein** Steuer Straubinger Studio 49 Theo Wanne Trevor J. James **Vandoren Wilde + Spieth** Wittner **Yamaha** Yanagisawa Zoom